C. KOGĂLNICEANU

ISTORIA VECHE A ROMÂNILOR

BUCUREŞTI
TIPOGRAFIA-LEGĂTORIA **FURNICA** INTRAREA COLENTINA, 11
1 9 3 8

www.dacoromanica.ro

Dlui M. Mehedinți în semn de stimă și considerare.
Autorul: C. Kogălniceanu

ISTORIA VECHE A ROMÂNILOR

DE

C. KOGĂLNICEANU

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA-LEGĂTORIA **FURNICA** INTRAREA COLENTINA, 11
1 9 3 8

www.dacoromanica.ro

ISTORIA ROMÂNILOR
PÂNĂ LA INTEMEIEREA ŢĂRII ROMÂNEŞTI ŞI A MOLDOVEI

PARTEA I-a

Până la năvălirea Tătarilor în 1241

Este un fapt cert adeverit de toate cronicele ungare, că Ungurii au găsit în Ardeal pe Români, având organizaţia lor proprie cu cneji, voevozi şi cu drept românesc „jus valachicum".

Dar dacă nu se poate tăgădui existenţa Românilor dincolo de munţi la ocuparea Ardealului de Unguri, tot atât nu se poate admite existenţa voevodatelor bulgaro-române descrise de anonimul regelui Bela.

Existenţa cnejilor şi voevozilor Românilor în Ardeal, la această epocă, rezultă şi din faptul cum că cnejii şi voevozii lor sunt constataţi în chiar primele diplome maghiare care au ajuns până la noi.

Dovadă despre existenţa voevozilor pe timpul şi chiar înaintea sosirei Ungurilor în Ardeal este însăşi numirea de voevod pe care o dădură aceştia celui mai înalt demnitar din Ardeal după numirea locală a căpeteniilor, vechilor locuitori, conform obiceiului Ungurilor, după care numiră *Bani* după numirea căpeteniilor sârbo croate *Pani* sau *Jupani*.

Cel dintâi Voevod al Ardealului, ce ne este cunoscut, este din anul 1091.

Instituţia cnejilor Românii au trebuit s'o iee dela Sloveni cu care au conlocuit timp îndelungat şi nu dela Bulgari, cum s'a admis în genere în istoriografia noastră, şi tot dela aceştia au adoptat desigur şi instituţia Voevozilor cu oareşi care modificări. Pe când la cei dintâi Voevozi erau în special căpetenii ostăşeşti, după cum şi cuvântul de Voevod înseamnă conducător de oaste la Români, Voevozii erau desigur, mai cu seamă în timpurile cele mai vechi, şi conducători militari, dar pe lângă această atribuţie cu timpul sub stăpânirea ungară ei se transformase îndeosebit în capi administrativi, judiciari şi fiscali, fiind oareşi cum nişte cneji mai însemnaţi suprapuşi din urmă.

www.dacoromanica.ro

Ei erau aleşi de către Români, supuşi aprobării Regelui şi în atârnare de demnitarii maghiari de comiţi sau de castelani.

In deosebire de aceştia Voevozii Românilor dincoace de Carpaţi, după supunerea şi a acestora de către Unguri, nu atârnau decât direct de Regii Ungariei.

Căci tot atât de certă este, ca şi existenţa Românilor dincolo de munţi, şi existenţa Românilor cu cnejii, dacă nu şi cu voevozii lor, dincoace de Carpaţi dealungul lor.

Căci este o părere, deşi admisă în genere în istoriografia noastră, greşită, cum că Românii nu ar fi venit din Ardeal în mase mai compacte şi nu s'ar fi întins dincoace de Carpaţi decât după ocuparea Ardealului de Unguri din cauza apăsării acestora.

Deja înaintea ocupării Ardealului găsim dincoace de munţi o numeroasă populaţie românească cu aceiaşi organizaţie cu cnejii lor, împărţită în deosebite grupuri sau ţinuturi sub dominaţia Cumanilor şi chiar sub acea a predecesorilor acestora, Pecenegi sau Pacinaţii.

Această stare de lucruri n'ar fi fost cu putinţă dacă s'ar admite că Românii n'au început a trece din Ardeal dincoace decât după ocuparea Ardealului de Unguri. Căci aceştia, contrar părerii, asemenea greşită, deşi admisă în genere în istoriografia noastră, că ar fi ocupat Ardealul şi Banatul îndată după stabilirea lor în Panonia, n'au început a se întinde decât treptat, treptat în Ardeal, decât deabia sub Regele Sf. Ştefan între anii 1000 şi 1028.

Regele Ştefan cuceri mai întâi între 1000 şi 1010 Ducatul slavo-bulgar al lui Kean, situat între Someşul mare şi mic unde se află astăzi comitatele Cluj, Sălagiu, Sătmar şi Solnoc-Doboca [1]). După aceasta, în 1028, el cuceri Ducatul lui Ohtum, situat în Banatul Timişoarei. Părerea că şi Oltenia ar fi făcut parte din acest Ducat nu se poate întemeia pe nimica. Actele Sfântului Gerard care ne-au păstrat ştiri despre acest Ducat ne arată în mod precis că el nu se întindea decât până la Vidin şi *„Zeren"*, Turnul Severin de azi [2]).

---

1) Despre anexarea Ardealului şi Banatului vezi: Dr. Karácsonyi Iánoş, Hazánk Szent-István Korabelli határairol în Szazdoc, 1901, 1053—6.

2) Endlicher, Rerum Hungaricarum monumenta Arpadiana 214—225. Cf. şi Pesty Frigyes, A. Szörény bánsàg, Budapest 1877, I. 13, nota 2 şi Augustin Bunea în interesanta sa scriere postumă: Incercăre de Istoria Românilor, Bucureşti 1912, p. 121 unde însă crede greşit că şi Oltenia ar fi făcut parte din acest Ducat.

www.dacoromanica.ro

Pe la sfârșitul veacului al XI-lea Regele Sfântul Ladislav întinse stăpânirea sa asupra văii Mureșului și a Târnavei mici până în munții Secuimii, iară Regele Geza II cuprinse pe la mijlocul veacului al XII-lea Valea Târnavei mari până la Olt și în fine, pe la începutul de abia al veacului al XIII-lea Andrei II cuprinse și Trei-Scaune și Țara Bârsei.

Este dar învederat că Românii se aflau deja, cu mult înaintea ocupării succesive a Ardealului și Banatului, dincoace de munți. Avem dovezi chiar despre existența lor aci din timpul dominațiunei Cumanilor și chiar a Pecenegilor. Prima mențiune despre Români dincoace de munți sub denumirea chiar de Români-*Vlahi* —este din anii 1080—1118.

Islandezul Gnorri Sturluson [1]) (1179—1241) descriind în istoria sa o expediție a Împăratului Alexis Comnenos, care a domnit dela 1080—1118, împotriva barbarilor dincoace de Dunăre, deosebește țara Românilor *„Blökumannland"* adică țara oamenilor Vlahi de câmpiile Pacinaților *„Pezinaövllu"*, ceeace confirmă totodată faptul locuirei Pecenegilor mai cu seamă la șes pe când Românii locuiau mai spre munți.

Aceasta este prima mențiune cunoscută despre Românii dincoace de Carpați.

Părerea cum că poate „Blökumanna" să fie o contopire a două nume de popoare „Il Comain et il Blac" [2]) cum îi numește Villehardonin, adică Cumanii și Vlahii, și mai cu seamă presupunerea că „Blokumannland" ar însemna Țara Cumanilor *Negri* este cu desăvârșire neîntemeiată. La această dată țările române se aflau sub dominațiunea Pecenegilor și necum încă ocupate de Cumani, și cuvântul Blak sau Blök nu înseamnă în limba normană *negru* ca în cea engleză ci *Vlah*.

---

1) C. Kogălniceanu, Istoria Românilor. Iași, 1903, vol. I, p. 26 notele 1 și 2. Vezi și V. Bogrea în Anuarul institutului de Istorie națională, Cluj, 1926, vol. III, p. 526 unde citează o piatră cu rune în care e vorba de „Biacumen" cu aceiași semnificare de Vlahi. Bogrea zice că această informație e de adăogit la cunoscutul Blokumannland, forma normală a numelui Țării-Românești, relevată de d. Ilie Gherghel în Conv. Liter. 1920, 343. Observ că aceasta a fost relevată deja pentru prima oară de mine în mai sus menționata Istoria Românilor în 1903.

2) Dr. Ilie Gherghel, Câteva precizări filologice-istorice în Arhiva, Iași, Ianuarie 1928, p. 62—64 unde dovedește absoluta netemeinicie a acestor explicațiuni.

www.dacoromanica.ro

Peceneghii sau Pacinații, popor de viță mongolă, se arătară pentru prima oară la Dunărea de jos în anul 892 când, îndrumați de Bulgari, ocupaseră teritoriul Ungurilor, Atelcuzu. In curând însă ei se întinseră și pe vechile hotare ale așezării Ungurilor, trecând Siretul și ocupând mai toată Moldova și Țara-Românească de mai apoi până la podul lui Traian [1]).

Dar Peceneghii ca popor nomad ce erau, locuind deapururea în corturi, nu ocupară în mod efectiv decât regiunile câmpene [2]), după cum am văzut și din istoria islandezului Gnorri, supunând însă dominațiunei lor populațiunea din întreaga regiune dintre Carpați și Dunăre [3]).

La sosirea și ocuparea țărilor române de Peceneghi populația slavă dispăruse mai cu desăvârșire prin emigrarea ei dincolo de Dunăre și prin românizarea acelei remasă dincoace, nelăsând urme, deși foarte însemnate, decât în topografia acestor țări. Dovadă despre dispariția elementului slav avem împrejurarea că atât sub Peceneghi cât și sub succesorii și înlocuitorii lor în aceste țări, Cumanii, nu se mai găsesc amintiți Slavii ci numai Românii sub deosebite denumiri: când Sciți, când Daci, dar uneori chiar și Vlahi, afirmându-se din ce în ce mai mult ca un popor deosebit de stăpânii lor barbari.

Dimpreună cu Peceneghii Românii treceau adese ori Dunărea și năvăleau în imperiul bizantin. Intre 1080—1118 Impăratul Alexios Comnenos, desigur spre a pedepsi pe aceștia, trecu Dunărea. Istoricul bizantin Attaliotes povestind această expediție, aceiaș probabil la care face aluzie și istoricul islandez, menționează ca aliați ai Peceneghilor și pe niște semibarbari din nordul Dunării [4]).

Aceștia sunt Românii. Aceasta se dovedește prin împrejurarea că alți autori bizantini vorbind despre acești barbari îi desemnează sub denumirea de Daci, cari, după Anna Comnena, erau Vlahii.

---

1) Cedrenus. 11, 582.

2) C. Porphirogenetis opera în Corpus scriptorum historiae Byzantiae, Bonnae, 1840, 14, 177.

3) N. Iorga, Geschichte des rumän. Volkes, Gotha 1905, I, 76, pretinde greșit că și Ardealul le-ar fi fost tributar invocând Vita S. Ștefani. Aci nu e zis că Peceneghii ar fi luând tribut din Ardeal ci e zis numai că, pe la anul 1021, șaizeci de familii peceneghe ar fi cerut voie Regelui de a se stabili în Ungaria.

4) Attaliotes în Corpus rer. hist. Byz., Bonnae, 1853, p. 204. Vezi și Tomaschec, p. 49 care este de aceeași părere.

www.dacoromanica.ro

Aceste ştiri, deşi puţine, arată în deajuns că deja sub Peceneghi, înaintea ocupării Ardealului de Unguri, Românii se aflau dincoace de Carpaţi în mase compacte. De sub stăpânirea Peceneghilor, Românii veniră sub acea a Cumanilor care apărură la Dunărea de jos pe la finele veacului al XI-lea.

Peceneghii erau un popor nomad, numericeşte foarte mic, de oare ce, după nefericita luptă dela Lebune între 1083—1096 în care fură zdrobiţi cu desăvârşire de Impăratul bizantin Isac Aanghelul, ei dispărură fără a lăsa în ţerile române vre-o urmă despre existenţa lor afară de numele unor localităţi ca Peceneagha şi altele.

Cumanii erau de aceeaşi viţă ca şi Peceneghii. Dominaţiunea lor ţinu în mod mai mult sau mai puţin efectiv până la sfârşitul veacului al XIII-lea când puterea lor fu zdrobită de Mongoli. De atunci li se ziceau ţărilor dincoace de Carpaţi ocupate de dânşii *Cumania*. Ei aveau între altele şi două oraşe însemnate anume Cetatea Albă şi Chilia, cea dintâi fiind deja amintită pe timpul Peceneghilor în stăpânirea cărora se afla.

Menţiuni despre Românii de dincoace de Carpaţi din epoca Cumanilor avem din anul 1147 când sunt amintiţi sub denumirea de *Brodnici* cari, cum vom vedea, însemna *Munteni* [1]), nume sub care Românii din Ţara-Românească erau desemnaţi de Moldoveni şi apoi prin aceştia de Poloni [2]) şi cari locuiau în partea orientală a Ţării-Româneşti.

In 1150 găsim pe Români deja departe de nordul Moldovei şi chiar peste hotarele graiului românesc de astăzi, departe tocmai până la râul Bug şi chiar până la malurile Donului, numiţi *Bolohoveni* [3]).

Este dar bine stabilit că Românii se aflau dincoace de Carpaţi dela Turnu Severin până la hotarele Galiţiei chiar înaintea ocupării Ardealului şi a Banatului de Unguri, despărţiţi în diferite

1) Vezi C. Kogălniceanu, Ist. Rom. I, 28, nota 2.

2) D. Onciul, Originele Românilor, pp. 86 şi 239, No. 28.

3) D. Onciul, ibidem, p. 237 No. 21. D-l Profesor universitar Ilie Bărbulescu în mult interesanta şi însemnata sa publicaţiune filologică, Curentele literare la Români în perioada Slavonismului Cultural, Editura Casei Şcoalelor 1928, p. 3, atingând în treacăt şi chestiunea istorică, se îndoeşte că Brodnicii şi Bolochovenii ar fi Români, şi înclină mai mult a-i considera ca Slavi după Hrusevskij care susţine că au fost Ruşi, iară Pič şi Amlacher Bulgari. Sunt sigur că d-l Bărbulescu se va convinge, când voi trata despre probele, cum că erau Români şi unii şi alţii, că părerea că ar fi fost Slavi este greşită.

www.dacoromanica.ro

grupuri sau ţinuturi dintre care cele mai principale au fost, după cum se va vedea, cel oltean, câmpulungean sau argeşan, al Brodnicilor, milcovean, moldovan şi în fine al Bolohovenilor.

Astfel era situaţia dincoace de Carpaţi pe când Ungurii, după ce ocupaseră treptat Banatul şi Ardealul au început a supune şi ţările române dincoace de Carpaţi care se aflau sub dominaţiunea Cumanilor şi necum a Bulgarilor cum perzistă unii istorici ai noştri în această părere greşită. Căci Bulgarii, după ce au trecut dincolo de Dunăre, n'au mai stăpânit nici un teritoriu dincoace de Dunăre.

Ungurii au adus aceste ţări sub stăpânirea lor cucerindu-le dela Cumani şi nu dela Bulgari.

Ca şi cu Pecenegii, Românii luau parte şi la desele năvăliri făcute de Cumani peste Dunăre servind acestora chiar, ca cunoscând mai bine locurile, cum scrie Anna Comnena [1]), de conducători obicinuiţi în expediţiile lor.

In anul 1165 Românii sunt menţionaţi în nordul Moldovei la graniţele Galiţiei cu ocazia prinderei lui Andronic Comnen de nişte *Vlahi* la hotarul Galiţiei şi înapoiat împăratului bizantin [2]).

In ceia ce priveşte amintirea Românilor dincoace de Carpaţi şi Dunăre cu ocazia expediţiunei din anul 1166 trimisă de Impăratul Manoil împotriva Ungurilor, părerea cum că Vlahii cari se aflau în armata lui Batate şi despre care e zis că ar fi o colonie italică [2]), ar fi Români de dincoace de Dunăre nu este întemeiată. Aceştia erau Români de dincolo de Dunăre, unde se recrutase şi se formase acest corp de armată [3]).

Aceste sunt puţinele ştiri ce avem din această epocă dar sunt îndestulătoare spre a dovedi existenţa Românilor dincoace de Carpaţi dealungul lor dela un capăt la altul înaintea şi în timpul ocupării Ardealului de Unguri atât sub dominaţiunea Pecenegilor cât şi sub aceea a Cumanilor.

După ocuparea Ardealului Ungurii se hotărâră, spre a-şi asigura fruntariile noilor teritorii dobândite împotriva năvălirilor Cumanilor a pune stăpânire şi pe ţările dincoace de Carpaţi până la Dunăre.

---

1) Nicetas Choniates, Bonnae, p. 171. Vezi şi Huber Geschi Oesterreichs, I, 365.

2) Cinnamus, Epitome, Bonnae, p. 260. Această părere greşită o adoptasem şi eu în Istoria Românilor, Iaşi, 1903, I, 32.

3) Vezi şi N. Bănescu, Cele mai vechi ştiri bizantine asupra Românilor în Anuarul de Istorie naţională, Cluj, 1922, I, p. 154.

www.dacoromanica.ro

Căci Cumanii întreprindeau dese expediţiuni nu numai peste Dunăre dar şi peste munţi în Ardeal. De aceia Ungurii se hotărâră a sustrage aceste ţări de sub stăpânirea cumanilor şi a le aduce sub acea a lor.

Căci, ca şi părerea greşită despre întinderea Românilor dincoace de Carpaţi deabea după ocuparea Ardealului de Unguri — deşi bine înţeles emigrarea Românilor de dincolo, dincoace de munţi a urmat în mod mai puţin intensiv şi după aceasta — este greşită şi părerea admisă asemenea de istoricii noştri în genere [1]) cum că pretenţiile Ungurilor la suzeranitatea asupra ţărilor române dincoace de munţi s'ar întemeia pe faptul că Românii ar fi emigrat din Ungaria. Ele se întemeiau în adevăr pe faptul eliberării succesive a acestor teritorii mai întâi de sub dominaţiunea Cumanilor şi mai apoi de sub cea a Tătarilor. Ei le adusese sub dominaţiunea lor fără însă a le încorpora chiar Regatului ungar cum făcuse cu Banatul şi cu Ardealul.

Primul ţinut românesc dincoace de munţi care fu supus de Unguri sustrăgându-l dela Cumani a fost neapărat, după cum era şi firesc, ţinutul Oltean sau severinean.

Prin cucerirea Ducatului lui Ohtum la 1028 de către Regele Ştefan Ungurii ocupând Banatul timişan împinsese hotarele Regatului, după cum s'a văzut, până la vechia graniţă dintre Ungaria şi Ţara-Românească. Tot atunci ei ocupaseră şi o localitate situată chiar în Oltenia de astăzi, anume Turnul Severin — Aceasta este prima localitate ocupată de Unguri dincoace de Carpaţi şi situată chiar pe teritoriul viitoarei Ţări Româneşti.

Numele Severin nu are nimic a face cu Impăratul Roman Sever, ci vine probabil dela numele unui individ Severin.

Castelul a cărui ruine există şi azi a fost zidit de Unguri pe ruinele unui alt castel zidit de Bizantini pe locul vechei cetăţi *Drobetae.*

De la această localitate Severin Ungurii dădură noului teritoriu supus, Olteniei de azi, numele de Ţara Severinului. Cea întâi menţiune însă despre această denumire se găseşte deabea într'o

---

1) Intre alţii vezi şi D. Onciul, Din Istoria Românilor, Bucureşti, 1909, p. 18: „Imprejurarea că Românii din regatul ungar s'au întins dincoace de munţi a dat Ungurilor motivul de a considera „părţile transalpine" ca dependente de regat".

www.dacoromanica.ro

bulă papală din 1236 [1]), terrac Ceurin. Astfel o numeau străinii, dacă Românii îi ziceau tot ţara Severinului sau Oltenia ca mai apoi nu se poate preciza dar e mai probabil că numele de Oltenia nu-i fu dat decât după întrunirea deosebitelor cnezate române care existau în această regiune în număr cel puţin de trei după cum rezultă din diploma ungară din 1247 unde sunt menţioate cnezatele lui Ioan, al lui Farcaş şi al Voevodului Litvoi.

După ce Regele Sfântul Ladislas întinsese stăpânirea sa în Ardeal, pe la sfârşitul veacului al XI-lea, asupra văii Mureşului şi a Târnavei-mari până în Carpaţi, Oltenia era oareşcum înglobată în Regatul Ungariei între Banatul Timişoarei şi teritoriul dintre Mureş şi Carpaţi, cu Haţegul şi Sibiul. Era dar neapărat că Ungurii au trebuit să pună stăpânire pe Oltenia sau Ţara-Severinului, înconjurată de Ungaria, mai cu seamă spre a ajunge la Dunăre.

Nu este însă cu putinţă de a fixa cu toată exactitatea epoca când s'a întâmplat acest eveniment. Dar se poate zice cu destulă probabilitate de a nu greşi că supunerea ţării Severinului a trebuit să aibă loc curând după ocuparea porţiunei limitrofe din Ardeal de Regele Sfântul Ladislas adică pe la sfârşitul veacului al XI-lea.

Pecenegii, sub a cărora stăpânire se afla Oltenia, fură siliţi în 1091 de Cumani a trece peste Dunăre în Bulgaria şi aceştia deveniră stăpâni dincoace de Dunăre în locul lor. Ei trecură în acelaş an Dunărea în număr de vre-o patruzeci de mii şi străbătură până aproape de Propontis unde dădură ajutor Bizantinilor împotriva Peceneghilor pe care îi zdrobiră aproape cu totul în 29 Aprilie 1091 [2]). De aci înapoindu-se dincoace de Dunăre Cumanii, sub conducerea lui Kapolci, năvăliră prin pasul Branului în Ardeal şi de aci în Ungaria ajungând până aproape de Pesta. De aci se întoarseră prin Banat unde fură ajunşi de Regele Ladislas, care venea din Croaţia, şi bătuţi cu desăvârşire în lupta de lângă pârâul „Poganis" în care căzu şi căpetenia lor Kapolci. Sosind şi alţi Cumani de dincoace de Olt spre a-i răzbuna Regele îi bătu şi pe aceştia lângă *Orşova* [3]).

---

1) Theiner, Monumenta historica Hungariae, Bonna 1859, I, 150—151; ibid. p. 265 din 1238 „terram quae Zemram nominatur", p. 171 din 1259: „in terra que Zeurin nominatur". Vezi şi Hurmuzaki, Doc. I, 153 din 1237.

2) Anna Comnena, VIII, 4.

3) Pauler Gy. A. Magyar nemzet története az Árpádházi Királyok alatt. II, 115—116.

www.dacoromanica.ro

Nu credem a greși admițând că cu această ocazie Ungurii înaintând până în Olt au cuprins țara Severinului sustrăgând-o de sub dominațiunea Cumanilor.

Românii din acest teritoriu tributari, până atunci, Cumanilor, deveniră tributari Ungurilor.

Ei formau cel puțin trei cnezate a căruia unuia cap era un Voevod pela 1247. Fost-a un Voevod și la epoca supunerii Olteniei de Unguri? mai probabil nu. Căci Voevodul Litvoi din 1247 prin faptul că stăpânea și țara Hațegului — cum se va vedea — era probabil Voevod ca Voevod al Hațegului și el sau mult mai probabil un predecesor al său, un voevod de Hațeg venise, în urma supunerii țării Severinului de Unguri, cu voia Regelui în țara Severinului și devenise Voevodul cnezatului deja existent românesc aice.

Aceasta a fost prima așa zisă „*descălecare*" a unui Voevod român de dincolo dincoace de munți.

A doua va fi acea — cum se va vedea — a lui *Negru-Voevod* din Făgăraș la Câmpulung, a treia a lui Dragoș și apoi a patra și ultima a lui Bogdan în Moldova.

Din aceste împrejurări rezultă că până la sustragerea țărilor române de către Unguri din stăpânirea Cumanilor și a Tătarilor, afară de Voevodul Brodnicilor, Românii erau organizați numai în chenezate și că organizația Voevozilor nu le-a fost adusă decât de către Românii de dincolo de munți după supunerea lor de Unguri. Căci vedem că atât Dragoș-Vodă cât și Bogdan în Moldova au venit din Maramureș, Negru-Vodă din Făgăraș, iar primul Voevod din Oltenia din Hațeg. Aceasta nu poate fi numai o simplă întâmplare ci trebue să admitem că Voevozii români de dincolo de munți, cu sau fără voia Regilor Unguri au venit peste munți și au înființat Voevodate dincoace de munți din întrunirea mai multor chenezate române deja existente aci sau mărirea lor.

Pe când Ungurii însă luaseră în stăpânire efectivă și imediată alipindu-le și încorporându-le Regatului lor, toate teritoriile ocupate de dânșii dincolo de munți, dincoace, începând cu Țara Severinului ei s'au mărginit a le supune numai supremației lor tributare fără a le încorpora la Regatul lor. De aceea făceau o deosebire, cea ce a scăpat cu totul din vedere până acuma istoricilor noștri, între Regatul propriu zis dincolo de munți și „*confiniile*" Regatului dincoace de Carpați.

Astfel vedem pe Regii Unguri, când se referă în diplomele

www.dacoromanica.ro

lor la teritoriile de dincoace de munţi, întrebuinţând totdeauna termenul de *„confinii"* ci nu de Regat. Amintind expediţia sa împotriva Voevodului Basarab I din 1330 Regele Carol-Robert zice în diploma respectivă [1]) et quedam *confinia* „regni noştri, „que în terra transalpina per Basarab filium Thocomery scismaticum.. „adissemus".

In diploma din 1251 [2]) e zis că dacă duşmanii ar năvăli în „Regnum vel Regni *Confinia"* făcându-se deasemenea o deosebire între Regat şi Confiniile Regatului.

Dacă în diploma din 1285 [3]), în care se face menţiune despre răscoala Voevodului Litovoi, e zis că el ar fi ocupat „aliquam partem de regno nostro ultra alpes existentem" adică o parte din Regat, cauza este că el ocupase în adevăr o parte din Regatul propiu zis.

E vorba desigur de ţara Loviştei pe apa Lotrului dăruită în 1233 contelui sas Conrad de Regele Bela IV însoţit la domnie de tatăl său Andrei II [4]). In 1266 Regele Ştefan întăreşte contelui Conrad din Talmaciu posesiunea Loviştea. De aci nu mai apare această posesiune, de aceea trebue admis că Voevodul Oltean Litovoi cuprinsese acest teritoriu, care făcea parte efectiv din Regat, refuzând de a plăti tributul cuvenit Regelui.

Acesta este dar teritoriul ocupat de Litovoi din diploma respectivă, care nu era considerat ca situat în *confinii* ci ca făcând parte din Regat ca şi, după cum se va vedea, Cetatea şi Banatul propriu zis al Severinului în deosebire de ţara Severinului.

Dealtmintrelea deosebirea dintre teritoriul Regatului propriu zis şi confiniile Regatului adică teritoriile dincoace de Carpaţi, limitrofe de Regat, este confirmată, în mod lămurit, şi prin faptul existenţei aci a Voevozilor români dependenţi direct de Rege cât şi mai cu seamă din lipsa absolută de orice demnitari unguri, fie comite, castelan sau altul.

Voevozii români dincoace de munţi erau cu totul deosebit şi de Voevodul Ardealului care nu era decât un demnitar Ungur mai înalt decât alţii şi de voevozii Românilor de dincolo de munţi care atârnau de demnitarii unguri.

---

1) Hurmuzaki, Docum. I, 628.
2) Ibidem, I, 252.
3) Ibidem, I, 454.
4) Hurmuzaki, o. c. I, 127.

www.dacoromanica.ro

Banul Severinului însă, după cum se va vedea, exercita autoritatea sa numai în Banatul Severinului care nu era identic, cum din eroare s'a admis până acum, cu Țara Severinului.

Este evident dar că lipsa absolută de demnitari unguri în țările române ciscarpantine exclude o stăpânire efectivă a Ungurilor.

Acestei împrejurări fericite, menținerea organizației românești și lipsa de demnitari unguri, se datorește desvoltarea organizației politice, sub supremația ungară, după eliberarea de sub stăpânirea pecenegă, cumană și mai târziu tătară, și formarea unor state autonome și apoi chiar de sine stătătoare dincoace de Carpați, pe când dincolo încetul cu încetul ori ce organizație română fu distrusă și poporul român adus la stare de iobagi.

Cea întâi mențiune despre existența acestor voevozi români este din secolul al XII-lea. In poema germană Nibaelungenlied, compusă în veacul al XII-lea [1]) e vorba de *Ramunc*, adică Român cu finala nazală, ducele Vlahilor care sosi cu una sută de voinici la nunta lui Attila cu Kriemhilda.

Ținuturile române de dincoace de munți Ungurii le-au cuprins sustrăgându-le de sub stăpânirea Cumanilor, și nu, după cum susțin unii istorici [2]), de sub dominațiunea bizantină sau bulgară. In toate diplomele ungare respective, din această epocă, e făcut mențiune despre lupte cu Cumanii [3]).

Situația politică la acea epocă, dincoace și dincolo de Dunăre, era următoarea: dincoace țările române se aflau sub stăpânirea cumanilor cari înlocuiseră pe acea a Peceneghilor și dăduseră teritoriului ocupat numele de Cumania sub care țările române au fost desemnate timp îndelungat până la înființarea Principatelor Române.

Dincolo de Dunăre Impăratul Vasile II zis Bulgaroctonul, adică ucigătorul de Bulgari, pusese capăt în 1018 Țaratului bulgar prefăcându-l în provincie bizantină. Imperiul bizantin dar ajunse iarăși până la Dunăre, dar nu cuprinse și țările române de dincoace de Dunăre care, după unii istorici, ar fi făcut parte din primul imperiu bulgar. Această părere este cu desăvârșire neîntemeiată tot atât de neîntemeiată ca și aceea a stăpânirei acestor

---

1) Der Nibelunge nôt apud D. Onciul o. c. pp. 20—22.

2) D. Onciul, Orig. Princ. Rom.

3) Intre altele mai cu samă în diploma din 1247. Hurmuzaki, I, 250.

www.dacoromanica.ro

țări dincoace de Dunăre de către Asănești în imperiul Vlaho-bulgar [1]).

Dovadă despre stăpânirea Bizantinilor, după cucerirea Bulgariei, numai până la Dunăre, este hrisovul Impăratului Vasile din 1019 prin care regulează afacerile bisericești în toată Bulgaria și din care se vede că e vorba numai de Bulgaria dincolo de Dunăre [2]).

Dar aceasta nu împiedică conflictele și războaiele dintre Unguri și Bizantini cari năvăleau în Ungaria prin țările române dunărene. Deasemenea Bizantinii trecuseră Dunărea și împotriva Cumanilor.

Astfel în 1114 Impăratul Alexios, aflând că Cumanii trecuseră Dunărea pe la Vidin, porni imediat cu oaste și ajunse la Vidin dar Cumanii retrecuseră Dunărea. Alexios trimise un corp de oaste ales anume spre a-i urmări. Trecând Dunărea, acești oșteni se luară după dânșii și, urmărindu-i cât se poate mai cu iuțeală, îi ajunseră tocmai când ei, pe niște șeici, treceau râul probabil Oltul, și se întoarseră la Impărat fără nici o ispravă [3]).

In anul 1186 Asan puse capăt dominațiunei Bizantinilor în Bulgaria înființând imperiul vlaho-bulgar.

Un conflict se ivi între aceasta și Unguri dar nu cum s'a presupus, din cauza stăpânirei malului stâng al Dunării, ci din cauza unor ținuturi care odinioarea pe timpul primului Țarat bulgar făceau parte din acest Țarat, și pe care Regele Ungariei Emeric le cuprinse cu prilejul cucerirei Serbiei în 1201 unde pusese mare jupân pe Vulc și-și luase și titlul de Rege al Serbiei.

In curând după ocuparea țării Severinului de Unguri, ei au cuprins și partea apusană a Țării-Românești între Olt și Dâmbovița, care după ce regele Geza II cuprinsese, pe la mijocul veacului al XII-lea valea Târnavei-Mari până în Olt și Carpați, se afla oarecum înglobată în teritoriul regatului unguresc. Acesta este al doilea teritoriu românesc dincoace de Carpați adus sub stăpânirea ungurească. In acest teritoriu, în care se afla localitatea Câmpulung, vom afla pe la 1247 pe voevodul român Seneslav.

---

1) C. Kogălniceanu, Istoria Românilor, Iași, 1903, I pp. 17—18 și 31—34. Eu însumi în opera aceasta adoptasem greșit părerea despre stăpânirea bulgară dincoace de Dunăre atât în primul cât și în acel de al doilea imperiu vlaho-bulgar. Despre această chestiune vezi A. Xenopol, Istoria Românilor, I, p. 568—595 și N. Iorga, Gaeschichte des rumänischen Volkes, Gotha, 1905, 76—77 și Istoria Românilor, Vălenii-de-munte, 1910, pp. 42 și 44.

2) Golubinsky. Očerk ist. pravosl. Moscova, 1871, 263.

3) G. Șincai, Chronica Românilor, Bucuresti, 1886, I, 338.

www.dacoromanica.ro

Puțin timp după aducerea sub stăpânirea ungurească a acestui teritoriu, Negru Voevod al Românilor din Făgăraș trecu, cu voia mai probabil a regelui, dincoace în acest ținut și deveni voevod al Românilor de aci așezându-se la Câmpulung pe la sfârșitul veacului al XII-lea. Acesta este legendarul Negru-Vodă din tradiția populară confundat apoi cu Radu I sub denumirea de Radu Negru din tradiția literară. Timp îndelungat s'a contestat existența lui Negru. Azi cred că trebue să admitem existența sa reală. El n'a fost însă întemeietorul Țării-Românești, cum îl reprezintă tradiția literară și chiar acea populară, ci a înființat numai voevodatul câmpulungean [1]).

După tradiția populară, mai ales din județele Muscel și Argeș, Negru ar fi venit din Făgăraș aducând cu dânsul o mulțime de noroade: Români, Papistași, Sași și ar fi făcut orașul Câmpulung unde ar fi zidit o biserică pentru ortodoxi și alta pentru Sașii catolici. In realitate e mult mai probabil că Câmpulungul exista deja nu numai ca sat românesc dar și ca orășel înființat de Sașii veniți din Ardeal precum alți Sași înființaseră Baia în Moldova pe la 1200. Dealmintrelea tradiția populară atribuie lui Negru tot ce era mai vechiu, atât orașele cât și bisericile. Tot el ar fi zidit și biserica domnească și curțile dela Curtea de Argeș și întemeiat orașele Pitești, Târgoviștea, Buzău, Cetatea de Flori și altele.

In realitate Voevodatul lui Negru n'a putut să se întindă decât din Olt la Dâmbovița mai cu seamă în părțile muntoase. Reședința lui cată a fi fost la Câmpulung care a fost și prima capitală a Țării Românești după ce Basarab I întruni voevodatul din dreapta și din stânga Oltului, până ce strămutată la Curtea de Argeș Vladislav I zis Vlaicu strămută capitala la Curtea de Argeș. Negru Vodă este acela care a zidit biserica domnească din Câmpulung, unde a și fost probabil înmormântat, după cum spune și tradiția locală. Căci deși Nicolai Alexandru I este îngropat tot în această biserică, după cum dovedește piatra sa sepulcrală care există acolo și azi din care cauză s'a atribuit lui zidirea acestei biserici, ea a fost zidită dintâi de Negru-Vodă fie de lemn fie, mai sigur de piatră. In diferite hrisoave vechi ce au ajuns până la noi se menționează anume că Nicolai Alexandru I ba și tatăl

---

1) C. Kogălniceanu, Negru-Vodă în Conv. Liter. Iunie 1926, p, 456—462 unde cred a fi dovedit pe deplin existența sa.

N. Iorga, Revista istorică, anul XIV-lea N. C. 7—9 p. 341 notă despre Cetatea lui Negru-Voda din Țara Oltului lângă Breaza.

www.dacoromanica.ro

său Basarab I, şi chiar Negru-Vodă, pe care eronat îl fac bunic al lui Alexandru I, sunt îngropaţi în biserica domnească dar în nici unul nu e zis că Alexandru I ar fi zidit biserica. Dealmintrelea stilul roman cu plan basilical, turnul extraordinar de înalt şi asemănarea cu bisericile săseşti din aceea epocă arată că biserica domnească a trebuit să fi fost zidită deja de piatră de Negru-Vodă în veacul al XII-lea sau la începutul veacului al XIII-lea [1]), poate chiar la anul 1215 pus la pisanie la restaurarea bisericei de Matei Basarab căci împrejurarea că în pisanie s'a pus anul 1215 pe când în celelalte acte din această epocă era pus anul 1290 ca acel al descălicării lui Negru-Vodă arată tocmai că această dată de 1215 a trebuit să fi fost luată din vechea pisanie sau din altă veche sorginte.

După tradiţie soţia lui Negru-Vodă se chema Ana. Bătrânii din Câmpulung spun că isonul clopotelor când se trăgeau, îl ţineau copii repetând vorbele „Negru-Vodă, Ana Doamna, Negru-Vodă, Ana Doamna" [2]).

Deşi Ungurii, prin cuprinderea acestor teritorii române, severinian şi câmpulungean până la Dâmboviţa se respinseseră pe Cumani dincolo de acest râu, aceştia tot mai năvăleau în Ardeal mai cu samă prin pasul Branului. De aceia Ungurii se hotărâră a-şi asigura graniţile şi despre această parte. Spre acest scop regele Andrei II dărui în 1211 ţara Bârsei Cruciaţilor ospitalului Sfintei Maria dela Ierusalim, chemaţi de obicei cavalerii Teutoni, cu îndatorirea de a o împopora şi apăra împotriva necontenitelor năvăliri cumane.

Indată ce fură puşi sub stăpânirea acestei ţări care cuprindea cam teritoriul districtului de azi al Braşovului, ei aduseră, sub preceptorul lor Teodoric sau Dietrich numeroase colonii germane şi clădiră mai multe casteluri sau burguri printre care acele dela Marienburg sau Feldioara, dela Kapellenberg la Braşov sau Târnpa, dela Zelden sau Codlea şi dela Râşnov.

Ei clădiră şi un castel în afară de fruntariile teritoriului dăruit, anume Kreuzburg la Presmeri-Nien.

---

1) C. Kogălniceanu, Mânăstirea din Câmpulung în Conv. Liter. Iulie-Octombrie 1928, pp. 227—231. In actualul nivel al bisericei de azi, la doi metri adâncime prin săpăturile făcute de Dl. V. Drăghiceanu (Adevărul din 20 Aprilie 1927) s'a dat de fundamentele vechei biserici de tip roman cu planul basilical.

2) S. Nicolaescu, în România Nouă, Bucureşti, 1908, p. 455.

www.dacoromanica.ro

In 1221 această danie fu revocată dar deja în 1222 cavalerii, cari nu părăsiseră posesiunile lor, fură nu numai reinstalați în drepturile și posesiunile hărăzite, dar regele le mai adăugi în Ardeal teritoriul atârnând de castelul Kreuzburg, adică țara chemată de Sași Bodza în colțul sud-est ardealean între apa Târlungul și munții Carpați parcurs de râul Buzău dela obârșia lui și până la intrarea lui în Țara-Românească.

Pe lângă acest teritoriu ardelean regele le mai dărui de astă dată și un mare teritoriu dincoace de munți până la Dunăre: „et a fine terre Cruceburg terram que vadit usque ad terminos „*Prodnicorum* et ab indaginibus almaye in parte altera vadit usque „ad ortum aque, que vocatur Burzen, et inde progreditur usque „ad Danubium“ [1]).

Acest teritoriu, după această descriere, începea dela o linie care mergea dela izvoarele râului Bârsa până la Dunăre, adică probabil dela râul Dâmbovița, până unde se întindea voevodatul câmpulungean și mergea de cealaltă parte spre răsărit până la fruntaria Brodnicilor, cari, după cum se va vedea mai departe, locuiau în partea orientală a Țării Românești.

In deosebire dar de donația din 1247 făcută Ioaniților prin care li se dădea toată Muntenia și Oltenia, de astă dată Oltenia și partea occidentală a Munteniei rămase Românilor sub stăpânirea ungară.

De astă dată însă Ungurii nu se mai mulțumeau ca până acuma cu cele două ținuturi oltean și câmpulungean, ci aveau de gând prin Cavalerii Teutoni a aduce această țară în stăpânirea lor efectivă încorporând-o chiar regatului și a întinde astfel fruntariile acestuia până la Dunăre.

Pericolul pentru viitorul Românimei era mare. Din fericire scopul Ungurilor nu se împlini, căci în urma unor neînțelegeri cu Teutonii regele îi alungă din teritoriile cedate. Astfel Românii scăpară și de stabilirea efectivă a Ungurilor dincoace de Carpați și de acea a Germanilor cari aveau de gând să întemeieze aci o Prusie a Orientului.

Dealtmintrelea pe când cavalerii au avut în posesiunea lor țara Bârsei timp de vre o cincispresece ani dela 1211—1225, ei n'au stăpânit teritoriul dincoace de munți decât abia vreo trei ani 1222—1225.

---

1) Hurmuzaki, Doc. I, 85.

www.dacoromanica.ro

De aceia pe când ei în ţara Bârsei au clădit o mulţime de castelurĭ şi au colonizat-o cu Germani, activitatea lor dincoace de munţi s'a mărginit la zidirea unui singur castel a căruia ruine se afla la Podul Dâmboviţei în judeţul Muscel, zis de popor Cetatea Neamţului [1]) ca şi Cetatea Neamţului din Moldova, şi la colonizarea ei probabil mai mult cu Români de dincolo de munţi decât cu coloniştĭ germani despre care nu s'au constatat urme din acea epocă. Căci părerea că cavalerii Teutoni ar fi zidit un castel la Câmpulung în Muscel, ba că ar fi zidit acolo şi o mânăstire şi că ar fi aşezat aci o colonie a lor, nu este întemeiată [2]).

Dar dacă ei n'au clădit un castel la Câmpulung, care nici nu se afla în teritoriul dăruit, ei zidiră, după cum am văzut, un castel sau o cetate foarte tare nu departe de Câmbulung, la marginea Ţării-Româneşti spre Bran, la Podul Dâmboviţei, anume Cetatea Neamţului, spre a închide trecătoarea obicinuită pe unde năvăleau oardele cumane în Ardeal. Aci era trecătoarea obicinuită, ca cea mai lesnicioasă, ci nu pasul Buzăului sau a Tătarului deşi ş'acolo sunt ruine de castelurĭ sau cetăţi, pe muntele Tatarko, însă dincolo de munţi, pe când acest castel foarte tare din diploma respectivă se afla dincoace de munţi.

Dar nici ruinele de pe dealul numit al Cetăţuiei, în comuna Calvinii, judeţul Buzău [3]) nu sunt ale acestui castel foarte tare.

Părerea cea mai greşită este aceia după care acest „castrum munitissimum" ar fi Cetataa Neamţului din Moldova [4]).

Nu numai această cetate nu închide nici o trecătoare, dar nici nu se afla în teritoriul cedat Cavalerilor teutoni deşi ea a

---

1) Puşcariu, Cetatea Neamţului dela Podul Dâmboviţei, Bucureşti, 1907.

2) N. Iorga, Studii şi Documente, I, XII şi Geschichte der rumänischen Volkes, Gotha, 1905, I. 168. D-l Iorga crede că acel „castrum munitissimum" din diploma din 1222 ar fi fost zidit la Câmpulung. Or aci acest castel nu ar fi închis nici o trecătoare pe când castelul în chestiune închidea intrarea Cumanilor în Ardeal. De aceia D-l Iorga trebue să recunoască însuşi că din acest castel n'a rămas nici o urmă nici măcar vre o tradiţie în popor. Tot atât de puţin întemeiată e şi părerea despre zidirea unei mânăstiri, a unui Kloster, cum presupune d-l Iorga, căci Cavalerii erau oşteni şi călugări tot odată, trăiau în burgurile lor cu capelele lor bisericeşti şi n'aveau dar nevoe de a clădi mânăstiri precum nici n'au clădit mânăstiri nici la Marienburg, nici măcar la Kreuzburg. Vezi şi Radu Rosetti, Despre Unguri, Bucureşti, 1905, p. 18 nota 1.

3) Contele Al. Bethlen în Geschichte der deutschen Ordens. Radu Roseti, Despre Unguri, propune Cetatea dela Calvini.

4) D. Onciul, Orig. Princip. Rom. p. 83.

www.dacoromanica.ro

fost după cum se va vedea zidită probabil tot de cavaleri din acest ordin. Să nu se zică că această cetate foarte tare nu poate să fie la Podul Dâmboviţei de oarece pasul Branului era deja închis prin castelul Branului sau Tõrzburg. Acesta a fost zidit deabea în veacul următor pe ruinele unei mici cetăţue ridicată de Cavalerii Teutoni pe stânca cunoscută sub numele de „lapis Tydericici“ [1]) sau Piatra lui Dietrich preceptorul lor. De aceia cavalerii zidiră, după ce li se dărui şi acest teritoriu ciscarpatin, spre a închide trecătoarea Branului, la Podul Dâmboviţei acest „castrum muntissimum“, în acea parte a Cumaniei care fu chemată de aci înainte „terra ultra montes nivium“, adică ţara de peste munţii de zăpadă, şi mai apoi Transalpina.

Cumanii înspăimântaţi şi loviţi dureros prin faptul că li se lua astfel putinţa de a pătrunde şi de a se întoarce din Ardeal, adunară o mare mulţime de războinici şi atacară pe cavalerii din această cetate, dar, învinşi şi respinşi, parte din ei primiră chiar botezul împreună cu femeile şi copiii lor [2]).

Deşi n'avem ştiri despre Românii din acest teritoriu, la această epocă, e sigur că ei se aflau aci cu cnejii lor, tributari până atunci Cumanilor. Dovadă despre existenţa lor aci este împrejurarea că numai cu vreo douăzeci de ani în urmă, din diploma din 1247 prin care acest teritoriu împreună de astă dată cu ţara Severinului şi restul Cumaniei este concedat Cavalerilor Ioaniţi, se constată existenţa şi în acest teritoriu a unei numeroase populaţii românească la a căreia dări „redditus“ regele renunţă însă în folosul cavalerilor timp de douăzeci şi cinci de ani, după care folosul trebuia să fie împărţit între rege şi cavaleri [3]).

La 1224 Papa Honoriu III constatând progresarea şi înflorirea ţării Bârsei şi a acelei *peste munţi de zăpadă* declară că ia aceste ţări în posesiunea scaunului apostolic supunându-le direct acestuia şi văzând că populaţia s'a înmulţit el numi un protopop anume pentru aceste ţări [4]).

In anul următor însă regele Andrei II profitând de unele încălcări făcute de Cavalerii Teutoni, în realitate însă temându-se ca aceştia să nu devie stat în stat şi văzând, după cum e învinuit formal într'o bulă papală, că ţara aceasta mai înainte mai deşartă

1) Hurmuzaki, Doc. I, 117—118.
2) Hurmuzaki, Doc. I, 118—118.
3) Hurmuzaki, I, 249.
4) Ibid. I, 83—85.

www.dacoromanica.ro

ajunsese a fi împoporată și cultivată, intră în țara Bârsei cu o oaste de călăreți și pedeștri, o prădă, jefui pe cavaleri și pe oamenii lor, pustiind-o și cauzând o pagubă de o mie de mărci.

De aci trecu și peste munți și luă cu asalt „Castrum munitissimum" dela Podul Dâmboviței, alungând din el pe cavaleri, pe unii rănindu-i pe alții omorându-i și închizând pe alții.

La rugămintea cavalerilor de a-i ierta nu numai că rămase neinduplecat, dar îi somă chiar să părăsească cu totul țara ce le o hărăzise. Perceptorul însă și cavalerii din cetăți declarară că vor ceda numai în urma unui ordin al Papei sau al Marelui Maestru.

Cu toate aceste cavalerii Teutoni fură siliți a ceda și în anul 1225 încă ei au părăsit țara Bârsei precum și aceia peste munții de zăpadă.

Pe aceia dintăi Unguri o încorporară regatului lor iar teritoriul dincoace de munți se mulțumiră a-l supune supremației lor tributară ca și pentru Tara Severinului și voevodatul câmpulungean ca făcând parte din *confiniile* regatului. Peste vre'o două zeci de ani vom găsi acest teritoriu, probabil prin întrunire, făcând parte din voevodatul câmpulungean al lui Seneslav.

Confiniile regatului ungar ajunseseră astfel la această epocă a cuprinde dincoace de Carpați tot teritoriul dintre aceștia și Dunăre dela Turnu Severin până la hotarul Brodnicilor, al treilea ținut românesc al *Brodnicilor* sau *Muntenilor*.

Teritoriul lor a fost căutat de unii istorici tocmai departe între Prut și Nistru [1]), de alții ei au fost considerați ca stăpânii vadurilor derivând numele lor, dela cuvântul slav *„Brod"* adică vad sau pod [2]). Numele lor slav vine însă dela slavicul *„brdo"* adică munte, ce cu sufixul *nik* face *Brdonik* sau Brodnic adică *Munteni*. In descrierea călătoriei călugărului dominican Ascelin din 1246, prin Cumania, în care istorisind masacrele popoarelor mai cu seamă creștine citează pe Unguri, Munteni și Poloni; Hungarorum, *Montanorum* et Polonorum [3]).

Apoi scaunul apostolic numind un delegat pentru Cumania și Țara Brodnicilor, cum e zis în diploma ungară din 1222 [4]) în loc de țara Brodnicilor, zice în bula sa [5]) țara *Valachilor* cea ce

1) Gr. G. Tocilescu, Manual de Istoria Românilor, 1900, p. 116, și Onciul, Orig. Princ. Rom. p. 90.
2) N. Iorga, Gerschichte des rum. Volkes, I, 133.
3) Hurmuzaki, Doc. I, 235.
4) Ibid. I, 75.
5) Ibid. I, 77.

www.dacoromanica.ro

exclude orice îndoială, dealmintrelea cu desăvârșire neîntemeiată exprimată de unii istorici în privința românismului Brodnicilor.

Față de această confirmare a identității Brodnicilor cu Muntenii cade dela sine o nouă explicație dată numelui Brodnicilor după care Brodnic ar veni dela un cuvânt, problematic „Bron" sau „Bran" cu sufixul k, *Branik* și ar putea însemna păzitorii trecătoarelor și că Vrâncenii ar fi identici cu acești *Branik* [1]).

---

1) Victor Motogna, Țara Brodnicilor și Vrancea în Revista Istorică. Ian.-Martie 1922, p. 55—62. D-l Motogna crede a găsi confirmarea acestei ipotezi în faptul că teritoriul Brodnicilor ar fi fost identic cu teritoriul de altă dată al Vrancei. Această părere nu e întemeiată. Vrancea după chiar afirmarea D-lui Motogna, se întindea dela râul Milcov spre nord în Moldova, pe când Țara Brodnicilor se întindea dela râul Milcov spre Dunăre, spre răsărit și spre amiază-zi, după cum rezultă în mod lămurit din scrisoarea Regelui Bella IV adresată Papei în 1254 citată chiar și de D-l Motogna, în care menționând țările care fuseseră înaintea năvălirei din 1241 a Tătarilor, în mare parte tributare Regatului ungar, ele se înșiră în modul următor: Ruscia, Cumania, *Brodnicii* și Bulgaria. Teritorul Brodnicilor se afla dar așezat între Cumania și Bulgaria, era dar limitrof spre miază-zi cu Bulgaria la Dunăre, iară spre miază-noapte se învecina cu Cumania, anume cu teritoriul ocupat de Cumani, pe acele timpuri. Căci trebue ținut seamă de diferitele schimbări teritoriale ale Cumanilor. După sosirea acestora la Dunăre prin Cumania se înțelegea atât Țara-Românească întreagă cât și o parte din Moldova. După anexarea Țării Românești dincolo de Olt de Unguri, Cumania se raporta numai la restul teritoriului muntean și parte moldovan. Pe timpul scrisorii regelui Bela Cumania începea dincolo de Milcov, în Moldova. după cum rezultă din situația teritoriului episcopatului Cuman. Prin urmare după înșirarea Regelui Bela, Rusia adică Galiția, Cumania, Brodnicii și Bulgaria e evident că teritoriul Brodnicilor sau Munteniilor se afla dincoace de Milcov spre Dunăre spre răsărit și spre miază-zi, prin districtele Buzău, Râmnicu-Sărat, Brăila și Ialomița. Prin urmare teritoriul lor nu coincidea cu Vrancea. Dealtminteri autorul a părăsit el însuși această părere despre indentificarea Brodnicilor cu Vrâncenii: Vezi N. Iorga. Brodnicii și Românii, o problemă din vechia istorie a Românilor, București Cultura Națională, 1928. Dl. Iorga, fără a aduce vre'un argument întemeiat, decretează oareșcum că Brodnicii nu sunt Români căci dacă în veacul al XII-lea ar fi fost o organizație „românească să ducă așa de departe lupte... evident că am fi avut de multă „vreme o formă politică determinată în regiunile Moldovei unde ea apare „abia la jumătatea secolului al XVI-lea. Trebue lăsați de o parte acești „Brodnici, al căror nume va fi avut sensul derivat de „pribegie pe care-l menționează Onciul (p. 3)".

Câte afirmațiuni atâtea erori. Mai întâi de toate Brotnici apar în toate documentele nu ca niște pribegi „pribegi" ci ca un popor pus pe aceași treaptă cu Rușii, Cumanii și Bulgarii. Teritoriul lor nu erea în Moldova, nici în vadurile dobrogene și basarabene ale Dunării cum spune dl. Iorga în alt loc (pag. 4).

Apoi dacă Brodnicii au dispărut fără a lăsa urme, explicarea e că ei au fost înglobați în urmă în teritoriul Țării-Românești căreia i-au dat numele de Țara-Muntenească cum îi ziceau Moldovenii și prin aceștia Polonii.

www.dacoromanica.ro

Locuințele Brodnicilor sau Muntenilor sunt determinate în deosebitele documente ungurești în mod foarte lămurit și chiar precis.

In diploma din 1222 [1]) se indică că țara Brodnicilor se afla în vecinătatea teritoriului cetății Cruceburg, așa zisă țara Bodza de Sași, adică țara Buzăului, în unghiul sud-est al Ardealului împrejurul izvoarelor râului Buzău. Țara lor se afla prin urmare în partea răsăriteană a Țării-Românești, între Milcov la nord și Buzău către Dunăre. In diploma din 1227 [2]), prin care Papa numește un legat Apostolic, ea zis: „în Cumania și în țara vecină Brodnic", nu încape dar cea mai mică îndoială că Brodnicii sau Muntenii locuiau în vecinătate cu țara Bodza și cu Episcopatul Cumanilor cari cum vom vedea era situat între Milcov, Trotuș și Siret. Teritoriul lor se afla la răsărit de Ardeal și Ungaria pe timpul când stăpânirea Ungurilor se întindea în Țara-Românească până la hotarele Brodnicilor.

Această situație geografică a Brodnicilor este comfirmată și prin înșirarea în diploma regelui Bela IV către Papa Inocentie IV din 1254 [3]) a țărilor de care este înconjurat regatul ungar despre răsărit, adică mai întâi de principatul Haliciului, de Cumania și de *Brodnici*, iară spre miază-zi de Bulgari. Prin urmare teritoriul Brodnicilor sau Muntenilor se afla între Cumani și Bulgari.

De observat este că nici unul din istoricii noștri n'au dat atenția cuvenită acestui grup de Români, cel mai însemnat din toate grupurile române cunoscute din veacul al XII-lea și al XIII-lea înaintea aparițiunei voevozilor Litovoi și Seneslav din 1247.

Brodnicii sau Muntenii sunt menționați în diplomele ungurești ca un stat deosebit alături de Ruși, de Cumani și de Bulgari. Scaunul apostolic numind un delegat zice că el e numit anume pentru Cumania și pentru țara Brodnicilor sau a *Vlahilor* cum e e zis în bula papală [4]) în locul denumirei de Brodnici din diploma ungară din 1222 [5]) ceeace exclude îndoiala dealminterea cu desăvârșire neîntemeiată, exprimată de unii istorici în privința românismului Brodnicilor.

Acest grup românesc trebuia să fie foarte numeros spre a-și putea păstra individualitatea și organizația politică față de niște

1) Hurmuzaki, Doc. I, 73.
2) Idem, I, 102.
3) Idem, I, 252.
4) Hurmuzaki, Doc. I, 77.
5) Idem I, 75.

www.dacoromanica.ro

popoare ca Cumanii şi probabil ca predescesorii acestora Pecineghii. Ei sunt menţionaţi pentru prima oară în istorie ca popor deosebit la anul 1147 în analele ruseşti [1]) alături cu Cumania de un scriitor bizantin. Brodnicii sub numele corupt de Bordoni lupta împreună cu Cumanii şi Asaneşti împotriva Bizantinilor pe la 1186. Aceştia sunt Românii cari au luat parte la luptele urmate cu întemeierea imperiului romăno-bulgar [2]).

In fine la 1223, când Tătarii năvălesc asupra Ruşilor şi Cumanilor, Brodnicii trec chiar cu Voevodul lor Ploscânea pe partea Tătarilor [3]). Iată dar primul voevod român cunoscut în istorie.

Atâtea însă sunt puţinele cunoştinţi ce avem despre acest Voevod în partea răsăriteană a Munteniei. Ei sunt menţionaţi pentru ultima oară la anul 1254 [4]).

Ungurii ajunseseră dar, precum am văzut, pe la 1225 până la hotarele Brodnicilor. Ei se hotărâră a aduce şi pe aceştia sub stăpânirea lor precum şi pe Cumanii locuind între Milcov, Trotuş şi Siret.

După izgonirea Cavalerilor Teutoni din Bârsa şi Ţara peste munţii de zăpadă, Robert Episcopul de Strigon trimisese peste Carpaţi misionari dominicani. Succesele lor fură atât de mari încât solul unui principe cuman nu numai veni cu doisprezece notabili la arhiepiscopul Robert şi ceru să-i boteze pe dânşii dar îi încredinţa că dacă ar merge el însuşi peste munţi la tatăl său, acesta împreună cu doua mii de oameni ar fi gata să primească botezul [5]). Episcopul concepu atunci planul împreună cu moştenitorul tronului ungar, Bela, de a întreprinde o expediţie armată peste munţi la Cumani şi la Brodnici spre a-i creştina şi tot odată a-i supune Ungariei.

Papa Honoriu III se grăbi a numi pe Robert Legat Apostolic în Cumania şi în Ţara vecină, Brodnic, cu putere să numească şi episcopi in acele ţări [6]).

Expediţia avu loc în 1227 cu deplin succes. Aceste ţări fură făcute tributare şi episcopul izbuti să boteze o mare mulţime de

---

1) Vezi Onciul, Orig. Princ. Rom. p. 89. nota 29.

2) Th. Uspenski, Obrazovanie vtorago bolgarskago cartva, Odesa, 1879 apendice p. 35.

3) D. Oonciul, o. c. pp. 90—91 şi 238, nota 26;

4) Hurmuzaki o. c. I, 259.

5) Hurmuzaki o. c. I, 102.

6) Hurmuzaki Doc. I, 102.

www.dacoromanica.ro

păgâni [1]), pecând, în cea ce privește Brodnicii sau Muntenii cari erau deja creștini ortodoxi, ei nu reuși deloc, după cum vom vedea, a-i converti.

Dintr'o scrisoare de felicitare adresată în anul următor, 1228 de Papa lui Bela reiese că arhiepiscopul a fost însoțit de principele Bela.

Atât Cumanii din această regiune cât și Brodnicii deveniră tributari ai Ungurilor. Arhiepiscopul Robert făcând uz de puteri hărăzite înființă în țările aceste un episcopat zis al Cumanilor cuprinzând încă și Țara Brodnicilor. Reședința episcopală se afla pe râul Milcov într'un oraș zis Milcov sau Milcovia dispărut azi. Se poate ca episcopia să fi fost, nu departe de mânăstirea Mira unde pe timpul lui Cantemir se vedeau ruinele cetății Crăciuna nume care ar putea prea bine să fie coruperea unei Kreuzburg oarecare [2]). Un călător povestește în 1776 despre remășițele unei reședințe episcopale și ale catedralei în apropiere de Odobești [3]).

Unii istorici luîndu-se după niște diplome falșificate au crezut că episcopatul acesta ar fi fost înființat cu mult înainte pe la 1217 [4]).

Hotarele eparhiei ale episcopatului nu pot fi determinate decât aproximativ. Episcopatul cuprindea teritoriul Brodnicilor precum și teritoriul episcopatului cuman propriu zis care se afla între Milcov, Trotușul, Carpați și Siret [5]).

In anul 1229 Papa Grigore IX scoase pe episcopul cuman de sub jurisdicțiunea arhiepiscopului de Strigon supunându-l direct scaunului său apostolic la Roma.

Propaganda catolică făcuse progrese mari și rapide, după cum am văzut, printre Cumani, căci printre Români ei nu numai că nu reușise, dar dimpotrivă aceștia ademeneau chiar pe cei convertiți și chiar pe vechi catolici. Cumanii însă nu numai se botezară în mare număr dar ei, cari mai înainte erau nomazi, neavând locuințe stabile acuma începură după cum aflăm într'o bulă papală din 1229 [6]) a întemeia orașe și sate unde s'au așezat și în care

1) Ibid. I, 107.

2) Cantemir, Opere, București, tom. II, p. 12.

3) Revista catolică 1912, No. 4, p. 544.

4) Dr. Augustin Bunea o. c. pp. 181—182.

5) Rogerii Miserabile Carmen în Florianus, Historiae Hungaricae fontes, IV, 39: Bochetor autem cum aliis regibus fluvium Serech dicitur transeuntes pervenerunt ad terram episcopi Cumanorum.

6) Hurmuzaki, Doc. I, 111.

www.dacoromanica.ro

doreau a clădi și biserici. De aceia Papa autoriză pe arhiepiscopul de Strigon să dea absoluțiunea păcatelor acelora dintre credincioși care ar merge în persoană sau ar trimite ajutoare spre a zidi acolo biserici și alte clădiri folositoare, precum și acelora cari ar merge spre a recâștiga țările creștine, vecine de Cumani pe care Tătarii sau alți necredincioși le ocupaseră sau cari ar porni împotriva acelora cari atacă pe Cumanii convertiți și împiedică pe alții de a se creștina [1]).

Acești din urmă dușmani la care face aluzie Papa sunt Cumanii rămași păgâni și mai cu seamă Românii ortodoxi atât acei din stânga Milcovului cât și acei din dreapta, adică Brodnicii, o nouă dovadă despre românismul lor. Aci dăm pentru prima oară, pe teritoriu român, de manifestarea luptei între două credințe și două culturi, una apuseană reprezentată prin unguri și alta slavo-brizantină reprezentată prin Români. Rezistența acestora în episcopatul cuman a fost atât de îndârjită încât nu numai nu se lăsau a fi convertiți dar făceau chiar propagandă împotriva catolicismului și reușeau chiar, cum am văzut, a face prozeliți printre catolici. In 1234 [2]) Papa se plânge că în episcopia cumanilor ar fi un popor care se chiamă „Valathi" adică Vlahi sau Români cari, deși se zic creștini, ar avea totuși alt rit și alte obiceiuri și cari fac fapte care sunt contrarii numelui de creștini. Ei disprețuesc biserica română și primesc toate tainele nu dela episcopul Cumanilor care este diecezanul locului, ci dela niște *pseudo-episcopi* de ritul grecesc. Ba mai mult chiar din regatul unguresc mulți atât Unguri cât și Sași și alți drept credincioși care trec la ei ca să locuiască cu ei, alcătuind astfel cu acești Români un singur popor, disprețuiesc pe episcopul lor cuman și primesc împreună cu aceștia tainele dela preoții lor spre marea batjocoră a drept credincioșilor și în nu puțină scădere a adevăratei credințe creștine.

De aci rezultă că Românii pe lângă organizarea lor politică aveau și o oareși care organizare bisericească cu preoții și episcopii sau cum îi cheamă Papa pseudo-episcopii lor.

Unii istorici [3]) se îndoiesc despre existența unei erarhii episcopale ale Românilor la această epocă. Astfel pusă chestiunea au dreptate. In listele bisericei orientale care se țineau la Constantinopole de toate episcopiile ortodoxe înființate orișiunde pe

1) Ibidem I, 132.
2) Hurmuzaki, Doc I. 132.
3) Dr. Augustin Bunea o. c. pp. 186—187.

www.dacoromanica.ro

pământ nu găsim nici o urmă despre vre'o episcopie ortodoxă în teritoriile locuite de Români dincoace de Dunăre până în veacul al XIII-lea [1]).

Dar aci nu e vorba — ceace Papa a şi caracterizat prin denumirea de pseudo-episcopi, adică de nişte episcopi consacraţi după toate formele canonice — ci de nişte călugări, de nişte Vlădici de schituri hirotonisiţi de episcopii de pe malul drept al Dunării şi mai târziu şi de episcopul din Serbia. Dealtminterea episcopii în acest timp, se alegeau probabil de cetăţenii unui oraş sau de poporănii unei biserici, şi ei puteau fi ridicaţi oricând din rândurile mirenilor, fără a fi sfinţiţi măcar în forme canonice reale [2]). La acest obicei face aluzie şi Papa Benedict într'o bulă din 1304 scriind că Românii adesea instituesc episcopi nu numai din clerici religioşi sfinţiţi dar şi din mireni [3]).

Spre a curma acest rău Papa Grigorie IX autorizâ pe episcopul cuman, pentru ca Românii să nu aibă cuvânt să se adreseze acestor pseudo-episcopi, să le pună un episcop de naţionalitatea lor ca vicar supus episcopului catolic.

Catolicismul începu o luptă strasnică împotriva Românilor chismatici spre ai converti. Spre acest scop Papa interveni pe lângă Bela amintindu-i promisiunea făcută, sub jurământ scris, că va sili pe toţi neascultătorii de biserica română, să se supună acesteia, precum şi promisiunea făcută din grai viu înaintea legatului papal că va sili pe Români să primească pe episcopul ce li'l va da biserica catolică şi că va da acelui episcop venituri îndestulătoare din veniturile ce le primeşte însuşi Regele dela Români.

Dar toate ameninţările şi sforţările întrebuinţate de aci înainte şi până la întemeierea principatelor române, de biserica catolică rămaseră zadarnice faţă de dârza opunere a Românilor cu pseudo-episcopii sau vlădicii lor de schit. Cine ştie ce soartă ar fi avut poporul român dacă în această luptă catolicismul ar fi ieşit învingător.

Sfântul Ştefan, Regele Ungariei, închinându-şi ţara Sfântului scaun apostolic al Romei şi asigurându-şi astfel sprijinul celei

---

1) Dr. Dumitru Stănescu, Vechile Episcopii la Români, Bucureşti, 1927. Afirmaţiunile despre existenţa unor episcopii româneşti, la Argeş, la Dealu şi altele prin secolele IX-lea, al X-lea şi al XI-lea sunt o simplă fantasmagorie.

2) N. Iorga. Istoria Bisericii Româneşti, Văleni dn Munte, 1908, p. 8.

3) Hurmuzaki, Doc. I, pp. 563—565: „Rectores et clerici religiosi et seculares instituatur saepius".

www.dacoromanica.ro

mai mari puteri europene, un istoric român [1]) amintind aceasta, adaoge: *de care poporul românesc înstrăinat de leagănul ori-„ginii și credinței lui s'a lipsit spre nefericirea lui pentru toate „timpurile"*, iară alt istoric zice: *In alte timpuri, adoptarea ca-„tolicismului ar fi fost pentru noi o mare binefacere* și ar fi „dat poporului nostru bine înzestrat o civilizație cel puțin egală cu a Poloniei și a Ungariei" [2])

Pe lângă acei Unguri și Sași cari veneau să locuiască din-coace de munți cu Românii în episcopatul Cumanilor se afla aci și o populație ungurească stabilă și anume în districtul Bacău și mai cu seamă în acea parte care alcătuia vechiul județ al Trotu-șului. Afară de unele sate ungurești care există și azi, dealungul Trotușului sunt urme netăgăduite despre existența acestei populații ungurești in toponomia acelei părți a județului Bacău unde se găsesc o mulțime de numiri ungurești chiar acolo unde azi nu mai sunt Unguri, ca Bacăul, Trotușul, Adjud și altele, apoi numele pâraielor Asăul, Oituzul, Tazlăul, Uzul, Cașinul și atâtea altele. Această toponomie, în mare parte ungurească, nu poate fi atribuită decât faptului că Ungurii au trebuit să ocupe aceste regiuni înaintea Românilor cari, venind după ei, au luat aceste numiri dela ei. De aceia ocuparea acestor regiuni de Unguri trebue căutată tocmai pe la începutul veacului al XIII-lea, când Ungurii au cuprins părțile răsăritene ale Ardealului. Dealmintrelea sunt hrisoave domnești moldovenești dela începutul veacului al XV-lea care dovedesc că Ungurii sunt stăpâni de sate în aceste regiuni dinaintea des-călicatului Moldovei. Această populație ungurească a fost româ-nizată cu desăvârșire căci populația ungurească în ființă azi în acele regiuni mai cu seamă în comunele Solonț, Moinești, Dăr-mănești, Târgul-Ocnei, Târgul Trotușului, Onești, Țețcani, Căiuțul și altele este venită sau mai bine zis a fost adusă în țară la epoci relativ recente, pe la începutul veacului al XVII-lea afară de o parte de Unguri din Târgul Trotușului.

Afară de acești Unguri, numiți *Secui*, mai erau în episcopatul Cuman și alți Unguri, chemați azi *Ciangăi* cari sunt în ființă până azi mai cu seamă în văile Siretului, între Pașcani și Ploscuțeni.

---

1) Dr. Augustin Bunea o. c. p. 178.

2) N. Iorga, Studii și Documente, vol. I—II, București 1901, pag. XLVI. Intrebarea este dacă catolicismul, adică recunoașterea Scaunului papal și acum, n'ar fi de mare folos Românilor.

www.dacoromanica.ro

Toponomia regiunilor locuite de aceştia este românească, cu puţine excepţii, ceia ce dovedeşte că aceştia au venit peste o populaţie românească!

Părerea cum că aceşti Unguri ar fi fost aşezaţi aci pe valea Siretului, dela Adjud până la Roman, ca nişte colonii militare după înfiinţarea episcopatului cuman pentru paza graniţei alcătuită de râul Siret, nu este probabilă [1]).

După supunerea acestor teritorii ale Cumanilor şi ale Brodnicilor sau Muntenilor, nu mai rămânea Ungurilor decât a aduce sub stăpânirea lor şi regiunile deluroase ale Moldovei de la Trotuş în sus pentru ca astfel atât Tara Românească cât şi parte din Moldova de mai apoi să le fie supuse. Deşi nu avem nici o ştire despre epoca când Ungurii au supus şi aceste regiuni moldovene, supunerea a trebuit să se efectueze cam pe aceleaşi timpuri ca şi teritoriul cuman şi brodnic.

Indicii relative la epoca acestei supuneri rezultă din zidirea cetăţii Neamţ în aceste regiuni. Cetatea aceasta a fost zidită nu atâta pentru apărarea pasului Tulghes, părerea admisă în genere în istoriografia noastră, fiind prea îndepărtată de acest pas, ci, după ocuparea acestor regiuni pentru stăpânirea lor [2]).

Părerea cum că ar fi fost zidită de Saşii din Bistriţa şi Rodna este întemeiată numai în cea ce priveşte Târgul Neamţ care s'a înfiinţat la poalele castelului în adevăr de Saşi veniti din Ardeal tocmai în urma zidirei şi sub ocrotirea cetăţii. Dacă Saşii — cari nici la dânşii n'au zidit castelurile Marienburg, Codlea, Kreuzburg, şi celelalte care toate se datoresc cavalerilor Teutoni — ar fi zidit Cetatea Neamţului i-ar fi zis cetatea Sasului sau Sasca căci astfel chemau ei pe coloniştii germani aşezaţi în Ardeal. Numele de „Neamţ" desemna pe Germanii din afară de Transilvania, de aceia găsim o mulţime de localităţi în Moldova ca Sasca, Sascut dar numai această unică localitate cu numele de Neamţ ca şi Cetatea Neamţului dela podul Dâmboviţei. Ca şi aceasta acea din Moldova a trebuit dar să fi fost zidită tot de cavalerii Teutoni. S'a presupus că s'ar fi găsit oareşcare indicii în privinţa întemeierii ei de aceştia în împrejurarea că parte din Teutonii izgoniţi

1) Vezi Radu Rosetti, despre Unguri unde tratează în mod special chestiunea acestor Unguri. Rosetti e de părere că aceşti Ciangăi precum şi Secuii n'au fost aduşi aci decât după năvălirea Tătarilor din 1241.

2) Vezi Radu Rosetti, Despre Unguri p. 39.

www.dacoromanica.ro

de Andrei II în 1225 n'ar fi părăsit Ardealul și că aceștia ar fi zidit-o [1]). E mai probabil că a fost zidită mai înainte în timpul când cavalerii Teutoni erau încă în stăpânirea teritoriilor dăruite căci se vede că aceștia au fost instalați și în alte regiuni despre care nu se fac mențiune în documentele descoperite. Astfel se constată prezența lor în Maramureș la anul 1213 când Paulus Magistrul casei ordinului Fraților din Maramureș eliberează un certificat unor doamne certificând că au dăruit bisericei din Bihor părțile lor din două moșii pentru mântuirea sufletelor părinților lor cari au îmbrățoșat religia catolică [2]). Acestor Cavaleri dar se datorește de sigur cetatea Neamțului.

Prin cuprinderea și a acestor regiuni se îndeplini aducerea sub stăpânirea Ungurilor a Țării-Românești și a Moldovei până în Siret sau Prut. De acea Regele Bela IV, care cuprinsese, pe lângă aceste țări române ciscarpatine și Rusia sau Galiția, puteau zice într'o diplomă adresată în 1254 Papei Inocentie IV că Rusia, Cumania, Brodnicii și Bulgaria fusese înainte supuse „în magna parte" regatului său [3]). Dela 1233 Regii Ungariei luară și titlul de Rege al Cumaniei [4]).

Odată cu acest titlu Regele Ungariei luă și pe acela de Rege al Bulgariei. Acesta stă în relație cu cele petrecute în Țara Severinului.

După zdrobirea Cumanilor lângă pârâul Poganis și la Orșova în 1091 și supunerea Țării Severinului și așezarea Ungurilor la Severin în imediata vecinătate cu Bulgarii supuși atuncea Bizantinilor când cei dintâi reușiră a scutura stăpânirea acestora și a înființa la 1186 așa zisul imperiu vlaho-bulgar sub conducerea fraților Asan și Petru, ca reînființare a fostului țarat bulgar (697—1018), urmașul acestora, fratele lor Ioan sau Ioanița (1197—1207), ca urmaș al foștilor Țari bulgari, ridică în 1201 niște pretenții relative la unele ținuturi, care făcuseră parte din țaratul bulgar și pe care Emeric Regele Ungariei le cuprinsese odată cu cucerirea Serbiei unde pusese ca mare jupân pe Vulc și-și luase și titlul de Rege al Serbiei.

Aceste ținuturi din punct de vedere bisericesc formau cinci episcoape bulgărești. Aceste au făcut obiectul reclamațiunei lui

---

1) Benkö, Milcovia, I, IV, p. 104.
2) Hurmuzaki, Doc. I, 60.
3) Hurmuzaki, Doc. I, 259.
4) Hurmuzaki, Doc. I, 122.

www.dacoromanica.ro

Ioaniţa adresată în 1204 Papei Inocentie III cerând să reguleze conform dreptului chestia confinium Hungarie Bulgarie et Vlahiei [1]).

Părerea cum că acest diferend dintre Unguri şi Bulgari ar fi fost relativ la Ţara-Severinului, de oarece această ţară precum şi ţara dincoace de Olt ar fi fost sub dominaţia Asaneştilor nu este de loc întemeiată. Nu există nici o dovadă despre această stăpânire [2]). Dar în schimb nu se poate tăgădui că Asaneştii au avut şi ajutor şi la întemeierea imperiului şi mai apoi în luptele lor cu bizantinii, nu numai dela Cumani dar şi dela Românii de dincoace de Dunăre.

Departe dar ca Asaneştii să fi ridicat pretenţii împotriva Ungurilor pentru ocuparea Ţării-Severinului şi a celorlaltor teritorii române dincoace de Dunăre, Ungurii, dela un timp încoace, după aşezarea lor la Severin, concepură planul cuceririi Bulgariei întregi [3]).

Astfel la anul 1230 principele de coroană Bela însuşi trecu Dunărea pe la Severin, în capul unei oştiri, în care desigur pe lângă Românii din Ardeal au trebuit să fie şi Români din ţara Severinului a căror voevod era îndatorat, după cum vom vedea că era dator Voevodul de mai apoi Litovoi, a merge la războiu cu contingentul său ostăşesc în caz de război al Ungurilor, şi împresură Vidinul fără însă a-l fi putut cuceri. Se vede însă că magistrul său Dionisie, pe care îl trimete împotriva lui Alexandru, fratele împăratului vlaho-bulgar Ioan Asan II reuşi a bate pe acesta [4]).

Cu această ocazie, după întoarcerea lui Bela din Bulgaria,

---

1) Hurmuzaki, Doc. I,-31.

2) N. Iorga, Geschichte des rum. Volkes, I, 126—127 dovedeşte că părerea lui Onciul din deosebitele sale scrieri şi mai cu seamă în Orig. Princip. Romani şi Românii din Dacia Traiană, relative la întinderea imperiului vlaho-bulgar şi dincoace de Dunăre nu este de loc întemeiată. Tot atât de neîntemeiată este şi părerea sa după care ar fi existat voevozi independenţi în Oltenia în prietenie numai cu Asaneştii. Atât Oltenia cât şi celelalte părţi române dincoace de Dunăre au fost sub stăpânirea Pecenegilor şi apoi a Cumanilor până ce a fost supuse de Unguri, dar nici cum sub acea a Bulgarilor. D. N. Iorga a observat foarte bine că dacă dominaţia s'ar fi întins şi dincoace de Dunăre aceasta n'ar fi lipsit s'o spună Ioaniţă în cunoscuta inscripţie din 1230 depe poarta bisericei capitalei sale.

3) N. Iorga, Istoria Românilor, Bucureşti, 1910, p. 44: Astfel Ioan Asan s'a luptat cu Ungurii pentru stăpânirea Severinului, prin care Bulgarii voiau să intre în părţile noastre.

4) Hurmuzaki, Doc. I, 133—134.

www.dacoromanica.ro

se înființă la Severin un banat al cărui prim ban cunoscut este Luca dela anul 1233 [1]) dela care Regele Ungariei luă și titlul de Rege al Bulgariei.

Acesta este primul ban al Severinului, un demnitar ungur, numit astfel după numele căpiteniilor sărbo-croate Pani sau Jupani. De aceea părerea despre pretinsa domnie a Banilor Basarabi în Oltenia în tot timpul dominației Peceneghilor în alianță cu Asăneștii este cu desăvârșire eronată. Căpeteniile Românilor în acele timpuri erau cneji și voevozi și necum bani. Instituția Cnejilor și Voevozilor au luat-o dela Sloveni și nu dela Bulgari. Tradiția despre bănia Basarabilor se explică în mod firesc prin faptul că printre cei dintâi Domni ai Țării-Românești, începând cu Vladislav I, ei au purtat uneori și titlul de Bani ai Severinului, primind acest titlu mai întâi, prin acordarea feudului, dela Regii maghiari, purtându-l însă mai apoi uneori chiar și fără sau împotriva voii lor. De aceia vedem în diploma din 1247 menționat pe Litovoi ca Voevod și nu ca Ban.

Dealmintrelea Românii atât de dincolo de Olt cât și acei în genere din celelalte teritorii ciscarpatine n'au început a se constitui în state cu proporțiuni mai mari decât, după cum am văzut, în urma sustragerii acestor teritorii de către Unguri de sub dominațiunea Peceneghilor, a Cumanilor și la urmă a Tătarilor prin diferitelor descălicări ale Voevodului din Hațeg în țara Severinului, a lui Negru-Vodă la Câmpulung și ale lui Dragoș și Bogdan în Moldova.

In cea ce privește anume Țara Severinului din bula papală din 1238 [2]) se vede că în această țară care fusese mai deșartă, în urma cucerirei de către Unguri, mulțimea poporului crescuse foarte mult.

Părerea adoptată în genere în istoriografia noastră [3]) după care banatul Severinului ar fi fost identic cu Țara Severinului este cu desăvârșire greșită. Banatul nu se întindea în Oltenia afară de cetatea Severinului decât o fâșie dealungul Carpaților de la Severinului spre miază-noapte, adică partea apusană a județului

1) Hurmuzaki, Doc. I, 126.

2) Hurmuzaki, Doc. I, 153—184.

3) N. Iorga, Gesch. d. r. Volk. I, 139; D. Onciul Orig. Princ. Rom. p. 43 și 169 unde deși recunoaște că nu toată Oltenia face parte din Banat, totuși îi atribue cea mai mare parte, între altele și țara Voevodului de mai apoi Litovoi și chiar Vâlcea.

www.dacoromanica.ro

Mehedinți sau cel mult a Mehedinților în totalitate. Restul banatului se afla dincolo de munți compus din comitatele Mehadia, Lugoș și Caransebeș. Mânăstirea Vodița se afla pe teritoriul țării Severinului și nu pe acel al banatului.

De aceia se explică dece mai târziu, când Banatul adică cetatea cu teritoriul banatului dincoace de munți, fusese cedat ca feud Domnilor Munteni începând cu Vladislav I, vedem figurând uneori în mod simultan pe Voevodul român ca Ban al Severinului pe lângă Banul unguresc al Severinului, pe când cel dintâi nu stăpânea decât cetatea Severinului iară celălalt Banul unguresc stăpânea restul banatului în Temișana. Astfel, de pildă, între alte multe cazuri, vedem în 1369 figurând și Vladislav I și Heem Benedek ca Bani ai Severinului, asemenea în 1372 precum și în 1389 Mircea cel Bătrân și Kaplai Ianoș [1]).

Această deosebire între Țara și Banatul Severinului este foarte însemnată de oarece pe când teritoriul Banatului Severin făcea chiar parte din Regatul unguresc fiind administrat de un demnitar ungur, de un Ban, Țara Severinului rămase în stăpânirea Românilor, parte sub cneji, parte sub un voevod, și unul și alții însă tributari ungurilor.

Numai o părticică din chiar Țara Severinului fu încorporată Regatului ungar, anume „Loystha" adică Loviștea sau Țara Lotrului, unghiul județului actual Vâlcea dintre Olt și Lotru și probabil și plasa actuală Loviștea din județul Argeș, pe care Regele ungur o dăruise comitelui sas Conrad în anul 1233 [2]). Acest comite care zidise cetatea Talmaciu, clădi și un castel pe teritoriul hărăzit, pe Lotru, cunoscut în documente sub numele de *Lothurvar,* adică cetatea de pe Lotru, asupra căruia Sasii nu încetaseră a ridica pretențiuni chiar în secolul al XV-lea [3]). Ruinele acestui castel mai existau pe la 1720 la vărsarea Lotrului în Olt pe muchia unui deal, în apropiere de satul Golotreni, în comuna Călinești, chemate de popor Cetatea Domnișorului [4]).

Tot acestui comite i se datorește probabil și castelul de pe Argeș, chemat de popor cetatea lui Negru-Vodă sau cetatea dela

---

1) Pesty Frigyes, A. Szörényi bànsag.
2) Hurmuzaki Doc. I, 127.
3) Schuller, Umrisse zur Geschichte von Siebenbürgen t. 3, p. 37—38.
4) Beschreibung der oester. Vallachei in Ungarisches Magazin III, 83.

www.dacoromanica.ro

Poenari sau și, în timpul din urmă prin influența literară, cetatea lui Țepeș Vodă de oarece acest domnitor a restaurat-o [1]).

Dar dacă această regiune fusese scoasă din Țara-Severinului, în schimb făcea parte din ea Țara Hațegului, teritoriu situat în deafară de Oltenia de azi.

Indată după înființarea banatului unguresc al Severinului Papa crezând terenul propriu pentru propaganda catolicismului trimise nu numai pentru Banatul propriu zis dar și pentru Țara-Severinului ca misionari călugări predicători autorizându-i în 1233 [2]) să poată erta pe cei excomunicați, și astfel să întoarcă mai curând pe norod la credința catolică. In 1237 [3]) Papa Grigorie IX invită pe locuitorii acestei țări să primească bine pe călugării predicatori și să asculte de învățăturile lor.

Aceasta era a doua încercare deja, după acea din episcopatul cuman, de a aduce pe Români la îmbrățoșarea religiei catolice. Dar nici de astă dată nu reuși. Reușita fu împedicată mai cu seamă prin faptul că Ioan Asan II se lepădă de biserica catolică astfel că biserica ortodoxă bulgară restabilită urmă vechea sa înrâurire asupra Românilor din nordul Dunării.

Regele Ungariei Bela IV se folosi însă de neînțelegerile ivite, din cauza desfacerii lui Ioan Asan II de biserica romană, între acesta și Papa și se hotărâ a aduce la îndeplinire planul său de a cuceri Bulgaria.

După mai multe încercări zadarnice, de a readuce pe Asan în sânul bisericei catolice Papa înștiința pe regele Bela în 1238 [4]) că a însărcinat pe arhiepiscopul din Strigon și din Calocea să predice o expediție cruciată împotriva lui Asan și-i cere să pornească război contra țării lui Asan, autorizându-l a purta înaintea sa semnul crucii ori pe unde va merge și se va întoarce. Regele ungur răspunse la această cerere că e gata să plece în Bulgaria, dar ceru să i se conceadă dreptul de legat apostolic în țara lui Asan și anume să poată limita diecezele, să institue episcopii și să încorporeze Țara Severinului la vreun episcopat oarecare. [5]).

---

1) Alex. Lăpădatu, Cetatea dela Poenari în Buletinul Comisiunii Monum. Istorice, III, p. 177 și 181—187.

2) Hurmuzaki I, 153.

3) Hurmuzaki I, 154.

4) Hurmuzaki I, 153—184.

5) Hurmuzaki I, 153—184.

www.dacoromanica.ro

Această din urmă cerere arată intenţia Regelui pe lângă cucerirea Bulgariei, ca urmare firească a acesteia, a încorpora Regatului său şi Ţara-Severinului, şi probabil şi celelalte ţări române.

Din fericire acest măreţ plan de cuceriri, care ar fi avut fatalmente urmări funeste pentru desvoltarea Românilor dincoace de Carpaţi fu zădărnicit de cumplita năvălire a Tătarilor care dădu tuturor lucrurilor o altă întorsătură şi făcu cu putinţă urmarea desvoltării începute a înjghebării unor mici state române şi în fine întemeierea voevodatelor întâi a Ţării-Româneşti şi mai apoi a Moldovei.

www.dacoromanica.ro

PARTEA II-a

Dela năvălirea Tătarilor în 1241 până la întemeierea Moldovei, 1352

Năvălirea Tătarilor avu loc în 1241. In ceace privește năvălirea și pustiirea lor în regiunile locuite de Români nu ne-a rămas decât foarte puține știri sau mai bine zis numai două, una din izvor occidental și a doua, cea mai însemnată și mai amănunțită, din izvor oriental.

Cea dintâi este istorisirea contimporană a călugărului Rogerius care în „Carmen Miserabile“ [1]) se mărginește a însemna că Hanul Bochetor, cu o oardă de Tătari, trecu Siretul și năvăli în teritoriu Episcopatului Cuman, distrugând cu totul reședința episcopală.

A doua știre, din izvorul oriental, este cronica istoricului persan Fazel-Ullah-Raschid, scrisă pe la anul 1330 după niște fragmente istorice mongole ce se aflau în arhivele hanului mongol din Persia [2]).

---

1) Rogerius, Miserabile Carmen, c. XX; în Florianus Fontes, IV, p. 59.

2) D'Ohsson, Histoire des Mongols. La Haye, 1834. I, p. XXV. Vezi Hasdeu, Istoria Critică I și D. Onciul, Originile Principatelor române p. 150, nota 56 și A. Xenopol, Istoria Românilor, I, p. 550, unde se dă explicația pentru anul 1240 din cronică în loc de 1241. Cu toate că pasagiul din cronică referitor la țările române este precis și deslușit, unii istorici români s'au îndoit de exactitatea acestei istorisiri. Augustin Bunea în Incercare de Istoria Românilor până la 1382, București, 1912, p. 136—137, susține că un *Ban* Basarab n'a putut exista la acea epocă în Oltenia. E exact că un Ban n'a putut exista, dar a putut și a existat un Voevod Basarab. Căci *Bezerenbam* din cronica persană nu însemna un Ban Basarab ci Basaraba cu terminația nasală *m* Basarabam sau Bezerenbam. C, A. Filitti, în Banii și Caimacamii Craiovei, crede că ar fi vorba de banul maghiar de Severin, pe ungurește Szörenyi Ban de unde Bezerenbam. N. Iorga, Geschichte des rumänischen Volkes, Gotha 1905, I, 137, nota 3, pretinde că Strakosch-Grassmann, Der Einfall der Mongolen in Mitteleuropa in den lahren 1241 und 1242, aduce dovadă cum că „Bezerenbam cu care Tătarii au avut o luptă nu putea fi un conducător al

www.dacoromanica.ro

In pasagiul relativ la țările române e zis: „Pe la mijlocul primăverii anului 1240 principii trecură munții (Galiției) spre a intra în țara Bulgarilor și a Ungurilor. Orda, care mergea la dreapta, după ce trecuse prin țara *„Ilaute"*, văzu venind împotriva sa pe *„Bezerenbam"* cu o oștire. Acesta din urmă fu înfrânt. Cadan și Buri mergând asupra Sașilor i-au învins după trei bătălii. Budgec trecu peste munții acestei țări, spre a intra la *„Cara-Ulag"*, și bătând „popoarele *„Ulag"* trecu peste *„Babac Berc"* și intră în țara lui *„Mishlav"* unde bătu pe dușmanul ce-l aștepta"·

Însemnătatea acesut pasagiu este, mai cu seamă, împrejurarea că nu privește, se poate zice, decât țările locuite de Români, țările *Ulaghice.* Budgec din țara Sașilor, adică Țara Bârsei, a năvălit peste munți, în țara *Cara-Ulag,* adică în Țara-Românească dincoace de Olt, în Muntenia, unde aflăm peste câți-va ani, la 1247, voevodatul lui *Seneslav* probabil identic cu menționatul *Mishlav. Ilaute,* menționată odată cu Cara-Ulag, nu este, cu siguranță, decât țara Oltului sau a Făgărașului. După ce o traversase, firește din nord spre sud, când erau să iasă din ea și să intre în Oltenia, le ieși înainte pe la Turnul-Roș, *Bezerenbam* cu oastea sa, dar fu înfrânt.

Totul în acest pasagiu este precis și deslușit și pe lângă împrejurarea că acest pasagiu nu privește anume decât țările române, dovedește cunoașterea exactă a situațiunei acestor țări, deoarece vorbește despre Românii de dincolo de Olt deosebit de cei de dincoace de Olt; acolo *Bezerenbam,* aici *Mishlav;* tocmai situația din 1247; dincolo de Olt *Litovoi,* dincoace *Seneslav.*

Cu toate acestea, unii istorici s'au încercat să tăgăduiască cum că Bezerenbam ar fi fost un conducător, un voevod al Românilor, ci un conducător oarecare din Prusia, sau banul unguresc din Severin.

Bezerenbam este, netăgăduit, Basarab Voevod al Românilor din Oltenia, predecesorul probabil al Voevodului Litovoi din 1247.

Avem aface aici cu primul Voevod, cunoscut cu acest nume de Basarab, după care dinastia s'a chemat a Basarabilor și chiar Țara Românească, mai în urmă, după întrunirea voevodatelelor de pe ambele țărmuri ale Oltului de către *Basarab I,* s'a numit *Basarabia.*

Românilor, de oarece el nu se afla pe pământ românesc". Vezi C. Kogălniceanu, Basarab I în arhiva, Iași 1934, p. 111—117.

www.dacoromanica.ro

Acest Basarab din 1241 este al doilea voevod român cunoscut în istorie după Ploscânea, Voevodul Brodnicilor sau al Muntenilor din 1223.

Se vede că, ca și celelalte țări din Europa, țările române au suferit și ele strașnic și au fost devastate de năvălirile tătare și despopulate într'atâta încât Regele Ungurilor dărui, în 1247, Oltenia și Muntenia Cavalerilor Ioaniți spre a le împopora și restaura din nou.

Înjghebarea unor voevodate — căci chenezatele, după cum am văzut, existau de mult sub dominațiunea Cumanilor și chiar a Pecenegilor — a luat naștere după ce Ungurii au început a ocupa și țările române dincoace de munți. În atârnare de aceștia, Românii au desvoltat din ce în ce mai mult organizația lor administrativă, judiciară și chiar politică, sub cnejii lor mai întâi, apoi prin mărirea sau întrunirea mai multor cnezate, și au întocmit chiar unele voevodate.

Acești voevozi, în deosebire de voevozii români de dincolo de munți, erau niște capi politici, administrativi, judiciari și militari, în atârnare directă de Regele Ungariei, datori a-i plăti un tribut și în caz de războiu a-i da ajutor cu *aparatul lor oștășesc.* Aceasta dovedește că ei nu erau niște demnitari unguri, ci niște adevărați capi naționali, tributari însă Ungariei.

De aci se explică și înrudirile lor cu dinastiile bulgare și sârbe, înrudiri cari trebue să dateze cu mult înainte de epoca din care avem știri sigure despre ele.

La 1247, când regele Ungariei emite actul de cesiune Ioaniților, situația dincoace de munți era, după cum rezultă din acest act, următoarea: În țara Severinului sau Oltenia de azi aflăm ca voevod pe Litovoi, dar teritoriul său e numit încă chenezat, nu voevodat. Aceasta se explică, după cum am văzut, prin împrejurarea că el sau mai probabil un predecesor al său, care era voevod al Românilor în țara Hațegului, trecuse munții, cu voia Regelui, și ocupase „chenezatul" aflat aci, rămânând tot odată voevod și la Hațeg. De aceea vedem că și țara Hațegului, deși făcea parte din chiar regatul ungar, pe când chenezatul său era numai *un confiniu,* se afla tot sub atârnarea sa cu o mică deosebire. Pe când Regele cedează dreptul Ioaniților la jumătate din veniturile ce i se cuveneau dela Românii din teritoriul chenezatului lui Litovoi, exclude, anume, dela această îndatorire țara Hațegului.

De observat este că, contrar pereriі admisă în genere în isto-

www.dacoromanica.ro

riografia noastră, ţara Severinului şi Banatul Severinului erau una deosebită de alta; Banatul Severinului nu făcea parte din ţara Severinului. Dovadă că nu e că, dacă ar fi făcut parte, ar fi fost exclus anume din cesiunea făcută Ioaniţilor, cum au fost excluse şi voevodatele române. Nu este de admis că Regele să le fi cedat şi banatul care era teritoriu din chiar regatul ungar sau dacă l'ar fi cedat e şi mai puţin probabil ca să nu-l fi amintit anume şi să nu fi zis nici un cuvânt mai cu seamă de însemnata cetate a Severinului, pe când aminteşte până şi unele mici localităţi ca Celei la Dunăre şi altele [1]).

Dealmintrelea banatul Severinului numai pentru o foarte mică parte era situat în Oltenia de azi, iar tot restul se afla în Banatul Temeşian.

In Oltenia numai cetatea Severinului şi cel mult districtul Mehedinţilor făcea parte din banatul Severinului [2]). De aceea şi vedem că numai în Mehedinţi au rămas unele amintiri toponomice despre bănia ungurească ca doi munţi *Oslea,* şi valea *Oslea* şi muntele *Oslea* în Gorj la hotar, cari reamintesc pe *Oslu,* banul Severinului din 1240 [3]).

Banatul Severinului, pe lângă porţiunea olteană, cuprindea dincolo de munţi toată partea muntoasă sudică a Temeşianei până aproape de riul Caraş, numită în vechime districtul Almaşului al castelului Mehadia, iar azi comitatul Caraş-Severinului ca amin-

---

1) Concluziunea trasă din lipsa unor bani unguri la Severin dela 1247—1258 nu ar fi hotărâtoare chiar dacă n'ar fi acte cu menţiunea unui ban severinean, dar la 1249 (Hasdeu, Ist. crit. I, 29) găsim menţionat ca ban pe Laurentius şi la 1250 pe Pous. (Pesty Frigyes. o. c.).

2) D. Onciul, Radul Negru, p. 43. Onciul identifică banatul cu ţara Severinului. După dânsul banatul cuprindea „Mehedinţii cu Turnul Severinului şi o parte din Gorj şi Vâlcea, explicând greşit expresiunea din diploma din 1247 „până la râul Olt" prin faptul că banatul s'ar fi întins până la Olt prin partea limitrofă din Vâlcea, dealungul munţilor până la Olt (p. 169). Dar aceasta este în deplină contrazicere cu afirmarea regelui că dărueşte toată ţara Severinului până în Olt şi cu menţiunea pescăriilor din Cheley, Celeiul de azi. Apoi voevodatul lui Litovoi trebue neapărat să fi fost limitrof cu ţara Haţegului. In a mea Istoria Românilor, I 40—41, identificasem greşit şi eu Banatul cu Ţara Severinului.

3) Haşdeu, Etym. Mag. p. LXWI. Invăţatul ungur Pesty în A Szörenyi bánság és Szörény Vármegye története, Budapest 1878 a dat la lumină o mulţime de documente, dar nici unul relativ la stăpânirea Ungurilor în Oltenia, afară de regiunea Severinului şi de Loviştea.

www.dacoromanica.ro

tire despre vechea legătură cu Severinul, precum Mehedinţii din Oltenia amintesc legătura cu Mehadia din Temeşiana [1]).

Restul Olteniei de azi era teritoriul ţării Severinului, definită astfel în diploma din 1247: „toată ţara Severinului cu munţii ce se ţin de ea şi cu toate celelalte atinenţe, până la riul Olt".

Din această totalitate încă o părticică fusese desprinsă de ea şi alipită regatului ungar, anume aşa zisa ţară a Lotrului.

Un Sas puternic, din Transilvania, contele *Conrad*, fiul lui Cryspan, reuşise, pe la 1233, a înjgheba, în unghiul nord-vestic al Olteniei, un fel de principat sas, împreună cu vastele sale proprietăţi de lângă Sibiu, sub denumirea de *Loviştea*, după numele riuşorului Lotru de care este udată [2]).

Teritoriul ciscarpatin al acestui principat ocupa aproape plasa actuală Cozia din districtul Vâlcei [3]).

Credincios obiceiului german se vede că contele Conrad zidi pe Lotru un castel, cunoscut în documente sub numele de Lothorvar, adică cetatea depe Lotru, asupra căruia Saşii nu încetase a ridica pretenţiuni chiar în secolul al XV-lea [4]). Ruinele acestui castel mai existau încă pe la 1720, la intrarea Lotrului în Olt, pe muchea unui munte, în apropiere de satul Golotreni, în comuna Călineşti, chemate de popor *„Cetatea Domnişorului"* [5]).

Teritoriul chenezatului Voevodului Litovoi, zis în documentele ungare ţara *Litva*, adică ţara lui Litovoi, precum mai târziu Ţara-Românească era chemată „terra Basarad", adică ţara lui Basarab, după numele voevodului întemeietor, era situată după toate probabilităţile, de-a stânga şi de-a dreapta Jiului, ocupând cam judeţele Gorj şi Vâlcea şi o parte din judeţele Romanaţi, Dolj şi Mehedinţi. Reşedinţa Voevodului va fi fost Târgul-Jiu, care apare

---

1) Kurz Magazin für Geschichte Siebenbürgens, Kronstadt, 1846, II 304—5 diploma banului de Severin Losonczy din 1387; Districtus Castri Regalis Michald vocati Haimagy şi Olahus Hungaria et Atila, Vindobonae 1763, p. 76: „Severinum arx infra Traiani pontem, cum tribus aliis, Orsova, Peth Mihald, illi subditis. Harum praefectus Banus".

2) Teutsch u. Firnhaber Urkundenbuch z. Geschichte Siebenbürgens, Wien, 1854, pp. 83 şi 89: „terra Loyrtha vocata, ab aqua Lothur".

3) Pe când Oltenia se afla sub stăpânirea austriacă, această plasă se chema Lovista (vezi mapa publicată în Köleseri, Auraria romano-dacica, ed. Seyfert, Posonii, 1780). Azi Loviştea se cheamă plasa sau plaiul districtului Argeş dincoace de Olt.

4) Schuller, Umrisse z. Geschichte Siebenbürgens, t. 3, pp. 37—38.

5) Beschreibung der oester. Walachei in Ungarisches Magazin t. 3, p. 183.

www.dacoromanica.ro

deja într'un hrisov din 1420—31 [1]) cu această denumire de târg, ceeace arată că era dejà pe atuncea târg [2]).

Afară de acest chenezat, în Oltenia cedată, mai erau şi chenezatele lui Ioan şi al lui Farcaş. Ele trebue aşezate de sigur prin părţile sudice ale districtelor Dolj şi Romanaţi la Dunăre de oarece chenezatul lui Litovoi nu ajungea nici într'un caz până la Dunăre, ceiace rezultă din cedarea localităţii *Cheley*, adică Celeiu de azi pe Dunăre, care prin urmare nu se putea afla în ţara lui Litovoi exclusă anume.

Dincoace de Olt, Regele ceda Cumania întreagă. Pe acele timpuri, prin Cumania se înţelegea nu numai Muntenia de azi, dar şi Moldova, cuprinzând şi Basarabia, care însă în mare parte se aflau încă sub stăpânirea Tatarilor [3]). In această Cumanie e menţionat un singur voevodat român, acela al lui Seneslav. Pentru fixarea acestui voevodat ne lipsesc ori ce indicaţiuni. După natura lucrurilor şi împrejurarea că capitala vitoarei Ţări-Româneşti a fost Câmpulungul din Muscel, trebue admis că Voevodatul lui Seneslav se afla acolo unde a fost Voevodatul lui Negru-Vodă, adică în Muscel şi Argeş.

Cesiunea Ţării-Severinului şi a Cumaniei s'a făcut în următoarele condiţiuni:

In ţara Severinului cnezatul voevodului Litovoi fu exclus din Cesiune şi lăsat Românilor, cum l'au stăpânit şi mai înainte. Cavalerii vor lua din restul ţării Severinului jumătate din toate folosinţele şi venituri şi servicii, afară de cădinţele archiepiscopilor şi episcopilor, iară cealaltă jumătate va rămânea a Regelui. Deasemenea ei vor lua jumătate din toate veniturile şi folosinţele care se vor stringe dela Românii cari locuiesc în ţara lui Litovoi, în folosul Regelui, afară de acele din Ţara Haţegului cu dependenţele ei.

In Cumania, afară de ţara Voevodului Seneslav, care este exclusă din donaţiuni şi lăsată Românilor cum o stăpânise şi până atunci, ordinul va beneficia de toate veniturile, folosinţile şi ser-

---

1) A. Stefulescu. Mânăstirea Tismana, Bucureşti 1909, p. 177 Hrisov al lui Dan II din Argeş (1420—31).

2) N. Iorga, Gesch. d. rum. Volkes I 171, greşeşte susţinând că Târgujiu chiar pe timpul lui Mircea Ciobanul pe la mijlocul veacului al XVI-lea n'ar fi fost decât un simplu sat. Deasemenea greşeşte scriind la pag. 139, că Banatul Severinului ar fi fost cedat Ioaniţilor.

3) Din diploma Regelui Bela din 1254 (Onciul, Radul Negru, p. 953) se vede că *Rutenii, Cumanii, Brodnicii* şi *Bulgarii* erau tributari Tatarilor.

www.dacoromanica.ro

viciile în întregime timp de 25 ani, după care o jumătate va reveni fiscului regal.

Morile din întregul teritoriu cedat cis și transoltean, afară de cele din țara lui Litovoi, rămân ale Regelui. Edificiile însă și toate stabilimentele agricole, făcute cu spesele lor, cum și fânețele și pășunele pentru vitele lor, asemenea și pescăriile care există sau se vor înființa, sunt în folosul fraților, afară de pescuitul în Dunăre și pescăriile dela Celeiu, care vor fi în comun.

Cheltuielile ce se vor face cu paza cetățenilor vor fi asemenea comune. Pentru zidirea cetăților în Cumania, precum și respingerea unor năvălitori. Regele va recurge la sfatul și forțele Cavalerilor și dacă va fi nevoie și ei vor cere-o. Dacă nu va fi împedicat, Regele va veni în persoană în Cumania. In schimb, dacă el ar porni război în contra Bulgarilor, Grecilor și Cumaniei, ordinul va fi dator a-i veni în ajutor cu a treia parte din contigentul lor ostășesc din Țara-Severinului.

Frații se îndatoresc a împopora aceste teritorii, dar să nu primească oameni din regatul ungar, fie de orice stare și naționalitate ca să se așeze acolo, fără de încuviințarea oficială regală. Tot odată Regele hotărăște ca Românii din țările Voevozilor Litovoi și Seneslav să fie datori spre apărarea țării și spre respingerea sau răzbunarea înjurilor făcute de străini, cari nu sunt supuși regatului, să vie în ajutorul Cavalerilor *cu aparatul lor ostășesc,* în schimb aceștia să fie și ei datori, în cazuri analoage, a le da sprijin și ajutor, după putință.

In fine, în caz în care frații ar fi siliți să condamne la pedeapsa de moarte pe „maiores terrae", adică pe mai marii țării, aceștia să aibă dreptul, dacă ar crede că sunt nedreptățiți, să apeleze la curia regală.

Din această diplomă reiese că situația Voevozilor Litovoi și Seneslav era cu mult superioară aceleia pe care o aveau voevozii transcarpatini. Aceștia erau supuși Voevodului Ardealului sau unui comite sau castelan ungur, pe când ceilalți erau supuși direct Regelui, dar nu erau încă niște seniori teritoriali vasali cari plăteau numai un tribut, ci ei erau datori a strânge dela locuitori veniturile și folosințele care se cuveneau Regelui. Aleși, de sigur, ca și acei de dincolo de munți, de Români, erau confirmați de rege. Ei dispuneau de oastea lor deosebită, datori a merge cu oastea lor în ajutorul Ioaniților, și în acel al Regelui. In aceste voevodate exista deja o clasă superioară de privilegiați, mai marii, adică

www.dacoromanica.ro

boierii țării cari, după cum am văzut, în caz de pedeapsă de moarte din partea Ioaniților, aveau dreptul de a apela la Rege.

Situația voevodului Litovoi era superioară aceleia a lui Seneslav, ceace rezultă din împrejurarea că, pe când Ioaniții nu aveau dreptul decât la jumătate din veniturile datorite Regelui din țara lui Litovoi, ei aveau dreptul la totalitatea veniturilor, timp de 25 de ani, din țara lui Seneslav, ceeace arată, tot odată, că țara lui Litovoi era mai impoporată și mai cultivată.

Cavalerii Ioaniți, pe baza acestei concesiuni, care nu a rămas fictivă, cum s'a admis de unii [1]), au venit și au luat în stăpânire teritoriile cedate. Aceasta rezultă, în mod categoric, din diploma Regelui Bela din 1254, în care, răspunzând la unele învinuiri papale, relative tocmai la această concesiune, declară anume că a instalat frații la locuri periculoase, la fruntarii, împotriva Cumanilor și Bulgarilor și speră cu ajutorul lor, să propage credința catolică dealungul Dunării până la Marea Constantinopolitană, adică Marea Neagră [2]). Dar Ioaniții n'au făcut ispravă mare nici măcar ca predecesorii lor, cavalerii Teutoni și în curând, pela 1260, ei au părăsit pământul românesc.

Așa dar, și de astă dată, Românii fură feriți de pericolul stabilirei, pe teritoriul lor, a unui neam și a înființării unui stat străin.

Grație puterii expansive a elementului român, mai cu seamă din Oltenia, constatat chiar în acele timpuri, în diferite bule papale [3]), și împrejurării că despoperirea țărilor române, în cea mai mare parte, nu era datorită decât unui fenomen obicinuit în istoria Românilor, acela al retragerii acestora în munți, de câte ori se întâmpla vre-o năvălire, și reîntoarcerii pe la locurile lor îndată ce năvălitorii se retrăsese, aceste regiuni și fără concursul Ioaniților, în curând după plecarea acestora, erau din nou împoporate cu o populațiune românească numeroasă, plină de vitalitate.

In ceeace privește Oltenia, din chiar diploma din 1247 reiese că se afla într'o situație mult mai favorabilă decât Muntenia de dincoace de Olt, unde li se acorda Ioaniților nu jumătate, dar întregi veniturile și folosințele ce ar putea strânge dela locuitori, ceeace arată că era o țară și mai puțin populată și mai puțin bogată ca țara de dincolo de Olt.

---

1) Onciul, Radul Negru.

2) Hurmuzaki, Doc. I, 2, 261.

3) B. Hăşdeu, Istoria critică, I, p. 309: „Multitudo gentium terrae Ceurin..." „Terram, quaedudum fuerat desolata, populi multitudo supercreverit...".

www.dacoromanica.ro

Puțin timp după părăsirea țărilor române de Ioaniți, Bulgarii năvăliră în banatul Severinului.

In 1258, pe tronul Bulgariei, după domnia slabă a celor doi fii nevrâstnici ai lui Ioan Asan, se urcase energicul Uzurpator Constantin, care își puse numele de Asan. Acesta neputând tolera așezarea și întărirea Ungurilor la Severin, trecu în 1260 Dunărea, folosindu-se de timpul când regele Bela IV se afla în război cu Otocar, regele Boemiei, ocupă Severinul și pustii banatul. Bela amintind într'o diplomă posterioară [1]) această năvălire, zice că Bulgarii au devastat anume banatul Severinului. Se vede că Voevodul Litovoi nu s'a mișcat deloc și regele se plânge chiar că nimenea n'a luut apărarea banatului, ceeace face a crede că domnul Oltean era înțeles cu năvălitorii sau cel puțin vedea cu un ochiu bun această năvălire în banat și nu în țara Severinului. In fine regele găsi pe magistrul Laurențiu, pe care îl numi ban, și care înfrânse oastea Bulgarilor, le luă prăzile înapoi și pe vre-o câți-va din cei prinși îi spânzură la malul Dunării, și astfel restaură banatul în starea cea bună de mai înainte și-l supuse iarăși regatului ungar.

In anul următor, în 1261, spre a răzbuna năvălirea Bulgarilor în Banat, regele Bela IV, împreună cu fiul său Ștefan intra în Bulgaria și ocupa Vidinul [2]). Ștefan înaintă dealungul Dunării până dincolo de cetatea Lomului, și lângă râul Jsker se dădu o nouă luptă între Bulgari și Unguri [3]). De aci aceștia se întoarseră în Ungaria. Ștefan se resculă împotriva tatălui său. Când oștile lor erau să înceapă lupta la Pojon, Ștefan cedă și, la sfârșitul anului 1262, încheie cu tatăl său pacea prin care căpătă sub stăpânirea sa aproape toată Ungaria spre răsărit de Dunăre, cu titlul de duce al Transilvaniei și domn al Cumanilor.

In Bulgaria, în 1262, în ținutul muntos care se întinde dela Orșova pe ambele țărmuri ale Timocului până în părțile Sofiei ajunse, ca urmaș al Rusului Rastislav, iarăși un Rus, cu numele Iacob Sventislav. Impotriva lui se uniră țarul Bulgariei Constantin și împăratul bizantin Mihail Paleologu, care în 25 Iulie 1261 ocupase Constantinopolul și pusese capăt împărăției latine. Sventi-

---

1) Hurmuzaki, Doc. I, 2, 317.

2) Hurmuzaki, Doc. I, 2, 311. Iorga în Gesch. d. rum. Volkes I, 142. greșește când susține că Vidinul nu ar fi fost luat. In diplomă e zis anume că Vidinul a fost ocupat: „Nuncupatam civitatem Budun".

3) Ibid. X, 2, 462.

www.dacoromanica.ro

slav ceru ajutorul Ungurilor. Tânărul rege Ştefan îi trimise în ajutor o oaste, sub conducerea celor doi voevozi ardeleni, cari străbătură până dincolo de Bulgaria, în împărăţia bizantină şi învinse pe Greci în 1263.

Trei ani după aceasta, în 1266, Sventislav, care se împăcase într'acest interval cu Grecii şi cu Bulgarii, încuscrindu-se prin căsătorie atât cu împăratul Mihail cât şi cu ţarul Constantin, trecu Dunărea, năvăli de astă dată nu numai în banatul, dar şi în chiar ţara Severinului, pe care o pustii într'un mod straşnic [1]).

De astă dată, această năvălire lovi de sigur şi ţara voevodului Litovoi, căci, în deosebire de năvălirea Bulgară din 1260, diplomele zic anume că a fost pustiită Ţara Severinului nu numai banatul.

Regele Ştefan porni cu o armată şi trecând Dunărea, ocupă iarăş Vidinul, în Iunie 1266. De-aci oastea lui cuceri şi Plevna „castrum Pleun" şi pustii până la Târnova.

Este foarte cu putinţă că în oastea aceasta erau şi Românii afară de acei din Ardeal, şi din Oltenia de ai voevodului Litovoi Căci în războiul acesta au fost cinci expediţiuni împotriva Bulgarilor; două sub conducerea personală a regelui Ştefan şi trei sub acea a unor domnitori unguri [2]), şi nu e admisibil că Ungurii să fi trecut dincolo de Dunăre de cinci ori prin ţara Severinului fără concursul şi al lui Litovoi şi chiar şi al lui Seneslav cari, după cum s'a văzut, erau datori, în asemenea expediţiuni, a veni în ajutor regelui cu oştile lor.

Sventislav fu silit să se supună tânărului Rege Ştefan.

Dar încercarea Bulgarilor de a pune mâna pe ţara Severinului nu reuşi de astă dată, şi în Ungaria lucrurile luară o astfel de întorsătură defavorabilă, încât voevodul Oltean nu aştepta decât momentul priincios de a se elibera de stăpânirea ungară. In 3 Maiu 1270 murise energicul rege Bela IV şi deja în 6 August 1273 se sfârşi şi războinicul Rege Ştefan V, lăsând tronul fiului său nevrâstnic, Ladislav IV, născut din regina cumană Elisabeta, care luă în mâinile sale cârma ţării. Turburări din lăuntru izbucniră îndată, asemenea şi un nou război cu regele boem Ottocar II. De această situaţie se folosi voevodul Litovoi spre a se face neatârnător de regatul ungar.

---

1) Hurm. Doc. I, 2, 348.

2) Hurm. Doc. I, 2, 349.

www.dacoromanica.ro

Nemulţumirile lui Litovoi şi ale Românilor săi erau multiple. Pe lângă dările ce trebuia să dea regelui mai erau şi prigonirile religioase de sigur, impuse regilor Ungariei de curia papală. Apoi afară de cedarea unei părţi din ţara Severinului, ţara Lotrului, contelui sas Conrad, i se luase lui Litovoi şi ţara Haţegului, după cum rezultă dintr'o diplomă din 1276 [1]), unde figurează un Petru ca comes ee Hatzeg.

Toate aceste cauze de nemulţumire şi dorinţa firească de expansiune şi neatârnare a elementului român explică uşor încercarea de eliberare a lui Litovoi.

In 1277, când regele Ladislav, la vârsta numai de 15 ani, luă în mână frânele guvernului, Litovoi se răsculă şi refuză de a mai plăti dările cuvenite regelui.

In diploma din anul 1282, care singură ne a păstrat amintirea acestui însemnat eveniment pentru începutul istorii Ţării-Româneşti, regele Ladislav se exprima astfel: „In fine şi când noi, in vârstă de copil, după moartea iubitului nostru părinte, începupusem a domni, Litovoi voevod, împreună cu fraţii săi, prin necredinţa sa, *ocupase pentru dânsul o oarecare parte din regatul nostru aflată dincolo de Alpi* şi nu se îngrijea de loc cu toate îndrumările a ne da veniturile care ni se cuveneau pentru acea parte, am trimis împotriva sa pe adesea ori numitul magistru Gheorghe .....".

Din aceste cuvinte unii istoricii au conchis căm că voevodul oltean ar fi ocupat, cuprins, banatul Severinului [2]) sau chiar dincoace de Olt ţara voevodului Seneslav [3]) „de oarece partea aflată dincolo de Alpi, ultra alpes" din susmenţionata diplomă, ar însemna Transalpina de mai apoi, adică Muntenia propriu zisă. Mai întâi de toate Transalpina n'a însemnat nici odată numai Muntenia dincoace de Olt ci Ţara-Românească întreagă dincoace şi dincolo de Olt. Deasemenea expresia „ultra Alpes" se referă nu numai la Muntenia, ci şi la Oltenia [4]). Aci nu poate fi vorba decât de ocuparea Ţării-Lotrului ce fusese dăruită contelui sas Conrad şi despre posesiunea căruia asupra acestei ţări nu mai găsim nici o menţiune de la această dată încoace. De ocuparea ţării lui Seneslav dar, şi prin

1) Hurmuzaki, Doc. I, 410.

2) Dr. A. Bunea, o. c. p. 146.

3) D. Onciul, Orig. Ţării-Rom. p. 51.

4) Cf. şi Grigore C. Conduratu, Relaţiunile Ţării-Româneşti şi Moldovei cu Ungaria, Bucureşti, 1898, pp. 47—49.

www.dacoromanica.ro

urmare de întrunirea ambelor voevodate, şi înfăptuirea Ţării Româneşti de Litovoi, nu poate fi vorba. Această misiune, după cum se va vedea, a fost îndeplinită de un urmaş al său, de Basarab I.

Viteazul voevod Litovoi însă plăti cu viaţa sa încercarea de emancipare. Magistrul Gheorghe îl învinse. Litovoi căzu în luptă, iar fratele său Barbat fu prins şi dus regelui care, după ce stoarse o însemnată sumă de bani de la el, îi dădu drumul şi astfel tributul regal fu restabilit în voevodatul oltean.

Despre succesorul şi fratele lui Litovoi, Barbat, nu mai ştim nimica, nici cât timp a domnit. Amintire despre dânsul este rîul lui Barbat. în ţara Haţegului.

O nepoată a sa, fata lui Litovoi, se căsătorise, pe la 1274, cu Ştefan Milutin, regele Serbiei, de care se despărţi însă pe la 1290, şi o retrimise în ţara ei [1]).

De aci înainte nu mai aflăm nimica nici despre voevodul Barbat nici despre voevodul Seneslav până la anul 1324, când apare Basarab, fiul lui Tugomir sau Tihomir, ca voevod „Transalpinus". Intr'acest interval dar se înfăptuise întrunirea voevodatelor oltean şi cămpulungean adică întemeierea „Ţărei-Româneşti".

Acesta este primul act însemnat din cele mai însemnate cinci acte din istoria Românilor, al doilea întemeierea Moldovei de către Dragoş, al treilea unirea Moldovei cu Ţara-Românească sub Cuza-Vodă, al patrulea războiul pentru neatârnare şi proclamarea regatului sub Carol I şi în fine al cincilea şi ultimul înfăptuirea României Mari sub Ferdinand I.

La vre-o treizeci de ani după întemeierea Ţării-Româneşti avu loc aşa zisă descălicare a Moldovei.

Moldova, dela năvălirea Tătarilor în 1241, rămase sub stăpânirea acestora un secol întreg. De aci aceştia făceau adesori năvăliri în Ardeal. De aceea regele Carol Robert încă, venind în Ardeal, pe la 1324, trimesese pentru pază „în chiar ţara Tătarilor", adică în Moldova de mai apoi, mai mulţi credincioşi ai săi [2]). Dar alungarea Tătarilor din Moldova dincolo de Prut spre Nistru reveni succesorului său, regelui Ludovic I. Acesta se hotărî a recuceri teritoriul ocupat de aceştia în Moldova de apoi. Spre acest scop, el

1) Haşdeu Negru-Vodă, p. CXVI.

2) Zimmermann — Werner, I, pp. 388.—9, No. 427.

www.dacoromanica.ro

trimise, în 1345, împotriva lor o oaste, sub comanda lui Andrei, comitele Maramureşului, Bistriţei, Braşovului şi al Săcuilor cu contingentele din aceste comitate. Contingentele acestea, afară de acel al Săcuilor, se compune în majoritate din Români, mai cu deosebire acela al Maramureşului, în care, pe lângă oameni mai de rând au trebuit să figureze neapărat şi voevodul Românilor de atunci din Maramureş, care era Iuga. Acesta fusese pus în locul fratelui său *Bogdan*, viitorul întemeietor al Moldovei neatârnate, carele, răzvrătindu-se împotriva regelui, fusese depus în 1343 din voevodatului Maramureşului şi declarat de necredincios[1]). Nu e dar probabil ca şi Bogdan să fi luat parte la această expediţie dar e mai mult decât sigur că a trebuit să iee parte şi celălalt *descălicător*, al Moldovei *Dragoş*, căci acest Dragoş şi fratele său mai mare Drag, care aveau moşia lor nemeşască în Bedeu, figurează în documentele timpului printre partizanii şi servitorii cei mai credincioşi ai regelui „servientes Regis“ [2]).

Expediţia fu fericită. Într'o luptă de trei zile, Tătarii fură învinşi, hanul lor Atlamos prins şi decapitat şi învingătorii se întoarseră, cu mari pleanuri şi cu mulţi robi. Bătălia a fost atât de strașnică, încât învingătorii atribuiră izbânda numai sfântului Ladislas, care s'ar fi sculat din mormântul său din Oradea Mare şi le-ar fi venit în ajutor[3]).

Tătarii rămaseră însă tot stăpâni pe teritoriile dincoace de Carpaţi, deşi Secuii străbătură în anul următor, 1346, iarăşi peste munţi şi-i bătură şi de astă data[4]), fără însă de a-i fi putut alunga din aceste regiuni. De aceia regele Ludovic se hotărî a-i ataca din nou, şi a curăţi ţările limitrofe de Ungaria de dânşii şi a-i alunga peste Siret spre Nistru, ceeace i-a şi reuşit. El întreprinse, spre acest scop, mai multe expediţiuni, dintre care cea mai însemnată şi decisivă pentru întemeierea Moldovei, fu acea din anul 1351,

---

1) Mihályi, l. c. p. 17.

2) Ibidem, p. 38. Vezi şi Alexandru Szilàggi, în No. dela 25 Decembre 1913 al ziarului Magyar Szó din Budapesta, care publică un act prin care se întăreşte un act mai vechi de proprietate, din 1336, relativ la moşia Bedőháza = Bedeu a lui Mihail Bogdan de Petrova, moşie care fusese a lui Drag şi Dragoş. Szilàgyi, găsind acest act la un ţăran, azi rutean, Ivan Bank, în satul Bedőháza, conchide că acesta ar fi un descendent al primului voevod al Moldovei.

3 Szàzadok, 1893, pp. 684—685.

4) Ibidem.

www.dacoromanica.ro

deşi cronicele ungare nu amintesc această luptă. Dar o cronică florentină contimporană [1]) ne raportează ştirile următoare despre această expediţie. De astă dată luă parte şi Alexandru I, voevodul Ţării-Româneşti, pe lângă corpul de oaste, trimis de regele Ludovic, în număr de patruzeci de mii de arcaşi şi călăreţi. Bătalia fu straşnică. Tătari au pierdut mii şi mii de morţi, totuşi ei au rămas neclintiţi pe loc. Atunci însă — citim în suszisa cronică — ne mai văzând pe duşmani, căci Ungurii şi Românii au fost siliţi a se retrage aşteptând ajutoare, Tătarii, cuprinşi de panică, au părăşit câmpul de luptă şi s'au întors în ţara lor peste Siret.

Cu această ocazie se vede că Dragoş, Voevodul Românilor din Maramureş, care de sigur a luat parte şi la această expediţie, cu învoirea regelui, a venit, în urmă, la 1352, trecând munţii cu familia sa şi cu alţi români, şi a înfiinţat aci voevodatul Moldovei, aşa zis după apa Moldovei, tributar al regatului Ungariei.

Astfel fu înfiinţat pe lângă voevodatul românesc al Ţării-Româneşti al doilea voevodat românesc al Moldovei.

---

1) Mateo Villani apud Hăsdeu. Etymologicum Magnum Romaniae, Bucureşti, tom. IV. p. CXCVII—CXCXX.

www.dacoromanica.ro

ISTORIA MOLDOVEI
1352-1433

MARAMUREŞUL

Maramureşul este ţara din care a pornit *descălecarea* sau înfiinţarea *Moldovei*. Ungurii n'au cuprins această ţară decât târziu tocmai pe la finele secolului XII. Cea ântâi menţiune despre această regiune ca stăpânită de Unguri datează din anul 1199 [1]). De aceia Românii de aci au putut să-şi continue şi să-şi desvolteze mai lesne organizaţia şi viaţa lor naţională sub proprii lor voevozi aleşi de dânşii. Această stare de lucruri este dovedită documentat. In 1364 Românii din comitatul vecin al Beregului cer şi capătă privilegiul să-şi aleagă Voevodul lor precum au şi alţi Români, *în Maramureş* şi alte părţi ale Ungariei [2]). Românii Maramureşeni continuară a avea Voevodul lor deosebit şi după numirea unor guvernatori unguri numiţi Comiţi, cari purtau une ori şi titlul de Voevod pe lângă acel de Comite. Pe la 1340 Voevod al Românilor în Maramureş era *Bogdan* membru al unei familii însemnată care îşi avea cuibul, moşia de căpetenie şi mai de samă la *Cuhea* [3]), viitorul întemeietor al Ţărei Moldovei neatârnate.

Maramureşul ca şi celelalte părţi ardelene limitrofe de Carpaţi era necontenit expus invaziunilor Tătarilor. De aceia Regele Carol Robert, venind în Ardeal pe la 1324, trimesese pentru pază „în chiar ţara Tătarilor" mai mulţi credincioşi ai săi [4]). Dar alungarea Tătarilor fu rezervată succesorului său Regelui Ludovic. Acesta se hotărâ a curăţi de Tătari teritoriul ocupat de aceştia. Spre acest scop el trimite în 1345 contra lor o oaste din care

---

1) Fejér, Codex Dipl. II, p. 347.

2) Ioan Mihályi de Apsa, Diplome Maramureşene, 1900.

3) Zimmermann-Werner, I, p. 388—9, No. 427.

4) Vezi cronicele ungureşti, mai ales Chronicon Dubniceuse în Szazadok, 1893, p. 684—685.

www.dacoromanica.ro

făcea parte Andrei, Comitele Maramureşului, Bistriţei, Braşovului şi al Săcuilor cu contingentele din aceste comitate precum şi Alexandru I, Voevodul Ţărei Româneşti cu oştenii săi. Contingentele, afară de acel al Săcuilor, se compuneau în majoritate de Români, mai cu deosebire acela al Maramureşului, în care pe lângă oamenii mai de rând au trebuit să figureze neapărat şi Voevodul Românilor de atunci care era Iuga ce fusese pus în locul fratelui său *Bogdan,* viitorul întemeietor al Moldovei neatârnate, carele rezvrătindu-se contra Regelui fusese depus în 1343 din Voevodatul Maramureşului şi declarat de necredincios [1]). Nu e dar probabil că Bogdan să fi luat parte la această expediţie dar e mai mult decât sigur că a trebuit să ia parte celalalt primul descalicător al Moldovei *Dragoş,* căci acest Dragoş şi fratele său mai mare Drag, cari aveau moşia lor nemeşască în Bedeu figurează în documentele timpului printre partizanii şi servitorii cei mai credincioşi ai Regelui „servieutes Regis“ [2]).

Expediţia fu fericită. Intr'o luptă de trei zile Tătarii fură învinşi, hanul lor Atlamos prins şi decapitat, şi învingătorii se întoarseră cu mari prăzi şi cu mulţi robi. Bătălia a fost atât de straşnică încât învingătorii atribuiră victoria numai sfântului Ladislav, care s'ar fi sculat din mormântul său din Oradea M. şi le-a venit în ajutor [3]).

Tătarii rămaseră însă tot stăpâni peste teritoriile dincoace de Carpaţi, deşi Săcuii străbătură în anul următor, 1346, iarăşi peste munţi şi-i bătură şi de astă dată [4]).

In Maramureş neastâmpăratul Bogdan, se rezvrăti din nou la 1349. De astă dată el atrase în partea sa, între mulţi alţi Români, şi pe nepotul său Ştefan, fiul fratelui său Iuga. Cari nu voiau să ţină cu el, fură siliţi cu forţa să treacă de partea sa şi înverşunarea era aşa de mare, încât răsculaţii nu cruţară nici măcar averile acelora cari ţineau cu Regele. Astfel Ştefan văzând că

---

1) I. Mihályi, l. c. p. 17.

2) Ibidem, p. 38. Vezi şi Alexandru Szilágyi în No. din 25 Decembre 1913 al ziarului Magyar Szó din Budapesta care publică un act prin care se întăreşte un act mai vechiu de proprietate din 1336 relativ la moşia din Bedőhája — Bedeu — lui Mihail Bogdan de Petrova, moşie care fusese a lui Drag şi Dragoş. Szilagyi găsind acest act la un ţăran azi rutean Ivan Bank în satul Bedőhaja conchide că ar fi un descendent al primului voevod al Moldovei.

3) Századok, 1893, p. 684—685.

4) Századok, 1893, p. 684—685.

www.dacoromanica.ro

Giula, fiul lui Dragoș, altul decât Dragoș ce era în curând să descalece Țara-Moldovei, împreună cu feciorii săi, Dragoș, Ștefan, Tatar, Dragomir, Costea și Miroslav, nu voiră să se alipească la mișcarea pornită de unchiul său Bogdan, îi atacă pe moșiile lor Giulești și Valea Mare, îi alungă de acolo și dete foc caselor lor [1]). Intr'aceste Regele Ludovic sosi în Ardeal unde în 15 Septembrie 1349, îl întâmpină Giula cu plângerile sale. Regele îl declară pe Bogdan decăzut în „nota infidelitatis", de infidel nota, de dușman al său și al regatului său, și luă dispoziții pentru sugrumarea răsvrătirei și restabilirea celor deposedați în posesiunile lor [2]). Voevodul Românilor de atunci Ioan, fiul lui Iuga, frate cu Ștefan care trecură din partea lui Bogdan și alungase tocmai pe Giula, fu însărcinat cu această restabilire și'l și restabili pe Giula la începutul anului viitor 1450 [3]).

---

1) I. Mihályi, l. c. pag. 16—28. Dragoș din Bedeu, viitorul Voevod al Moldovei era înrudit cu Dragoș, tatăl lui Giula, prin căsătoria lui Dragomir, fiul lui Giula cu fata lui Sas, fiul lui Dragoș din Bedeu.

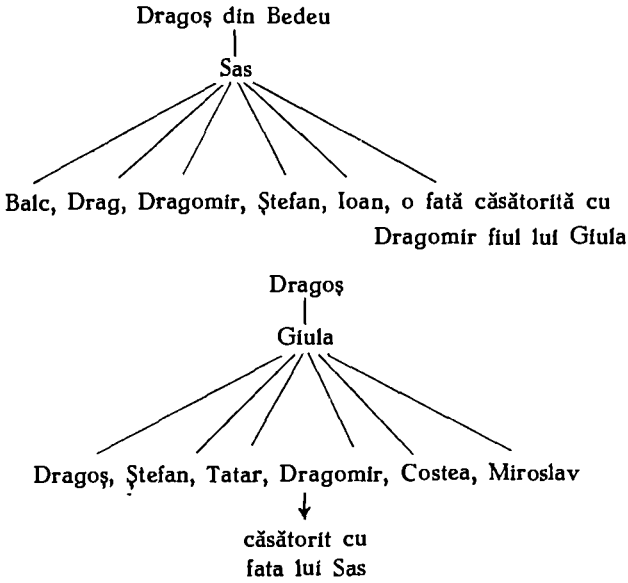

Vezi și I. Mihályi, l. c. p. p. 56—58. Victor Motogna, urmașii lui Dragoș în Revista Istorică, Iulie-Septembrie 1925, p. p. 201—204 că Sas și Giula erau frați, amândoi fii lui Dragoș din Bedeu. Acesta nu-mi pare probabil căci atunci Dragomir ar fi luat de soția pe fata lui Sas, *vara sa primară*.

2) I. Mihályi, l. c. p. p. 16—28.

3) Ibidem.

www.dacoromanica.ro

Deşi Tătarii fuseseră învinşi în 1345 şi 1346 ei rămaseră, după cum am văzut, tot stăpâni dincoace de Carpaţi şi se vede că începură iarăşi cu invaziunile lor în Ardeal [1]). De acea Regele Ludovic se hotărî a-i ataca din nou, a curăţi ţările limitrofe de Ungaria de dânşii şi a-i respinge peste Siret spre Nistru cea ce i-a şi reuşit. El întreprinse pentru acest scop mai multe expediţiuni dintre care cea mai însemnată şi decisivă pentru întemeierea Moldovei fu aceia din 1351, deşi cronicele ungare nu fac menţiune despre această luptă. Dar o cronică florentină contimporană [2]) ne raportează ştirile următoare despre această expediţie. De astă dată luă parte şi Alexandru domnul Ţărei Româneşti pe lângă corpul de oaste trimis de Regele Ludovic în număr de patruzeci de mii de arcaşi şi călăreţi. Bătălia fu straşnică. Tătarii au perdut mii şi mii de morţi, totuşi ei au rămas neclintiţi pe loc. „Atunci însă — cetim în singura cronică — ne mai văzând pe duşmani, căci Românii şi Ungurii au fost siliţi a se retrage aşteptând ajutoare, Tătarii cuprinşi de panică, au părăsit câmpul şi s'au întors în ţara lor". Astfel se vede că Tătarii sau retras cel puţin dincolo de Prut şi teritoriul dintre Prut şi Carpaţi fu curăţit de dânşii. Profitând de aceasta *Dragoş* din Bedeu, cu învoirea de sigur a Regelui ieşi în 1352 din Maramureş cu familia sa şi cu alţi Români şi trecând munţii, veni de ocupă teritoriul udat de râul Moldova, descălecând aci Voevodatul Ţărei Moldovei, zisă aşa după râul Moldova.

Dragoşeştii
1352—1359

Dragoş 1352—1354. Acesta este tradiţionalul descălecător din cronicele moldoveneşti despre care legenda zice că „venind „peste munţii ungureşti şi peste munţii ţării Moldovei vânând „fiare selbatice, până au ieşit la apa ce-i zicem Moldova, gonind „un zimbru, carele l'au şi vânat la locul unde se chiamă acum „satul Bourenii pe acea apă a Moldovei, şi au pus nume apei „de'i ziseră Moldova, pre numele unei căţele ce-i zicea Molda, „care atunce, gonind zimbrul, s'au înecat într'acea apă, şi de pe „numele apei să zice acum şi ţării Moldova".

Aceasta este legenda. Istoriceşte Dragoş găsi aci o ţară care

---

1) Doc. Hurm. I 2, p. 32.

2) Mateo Villani, LXXII, 2 apud Hasdeu, Etymologicum magnum Romaniae Bucureşti, Tom. IV, p. CXCVII—CXCIX.

www.dacoromanica.ro

era deja chemată de locuitorii de aci a Moldovei după râul Moldova ce o parcurgea [1]). Românii din această țară aveau cnejii lor și sub dominațiunea Tătarilor dar nu credem să fi avut și Voevodul lor. Pe lângă Români erau și Sași, Germani și Armeni prin diferitele orașe existente în aceste părți și înființate în parte de către aceștia că Baia pe apa Moldovii înființată de Sașii din Bistrița și Rodna din Ardeal, Siret, Botoșani, și chiar Suceava despre care se face deja mențiune prin secolul XIII. Pe lângă acești străini de prin târguri erau și Unguri, Secui, la țară, între munți și râul Siret. Limitele teritoriului ocupat de Dragoș, la început, este greu de determinat cu precisiune. El se întindea de sigur spre resărit și spre nord cel puțin până în râul Seret iară spre miază-zi până în râul Trotuș. S'a pretins, fără a se putea dovedi însă de unii că prima capitală a țării ar fi fost Baia, de alții Seretul. La Baia nu există urmă de nici o biserică ortodoxă înainte de acea zidită de Ștefan cel Mare. Baia s'a ridicat mai cu samă în timpul lui Alexandru cel Bun prin marea protecțiune din partea soției sale catolice Margareta pentru care el zidi chiar marea biserică catolică a căreia ruine există și până azi. Din cauză că Baia era chemată de Sași „Molde" sau Moldova și Civitas Moldaviensis s'a crezut că e vorba de capitala Moldovei pe când civitas Moldaviensis nu însemnează altă ceva decât Târgul-Moldovei [2]). Cu mai mult drept s'ar putea admite părerea că Dragoș s'ar fi așazat în Târgul Seretului unde dăm de urmele unei vechi biserici ortodoxe. Dar nici această părere nu este întemeiată. Chiar de la început capitala Moldovei aleasă de Dragoș a trebuit să fie Suceava. De acea și vedem că tradiția atribuie lui Dragoș zidirea unei biserici la Volovăț unde a și fost înmormântat, localitate în apropiere de Suceava. Această biserică de lemn, după tradiție, a fost transportată de Ștefan cel Mare lângă mănăstirea Putna unde există și astăzi, iară în locul ei la Volovăț Ștefan zidi o biserică de piatră [3]). Dacă Ștefan care la Rădăuți a înfrumușățat mormintele străbunilor săi ale lui Bogdan, Latcu etc., la Volovăț nu numai n'a făcut aceasta dar nici măcar nu face cea mai mică mențiune în pizanie despre Dragoș această

1) Pentru prima oară găsim denumirea de Moldova într'o bulă papală din 1322. Vezi Boronius în Revista Catolică, București, 1913 No. 2. p. 229.

2) Radu Rosetti, Despre Unguri, București, 1905, p. 59.

3) Dr. Eugen A. Kozak, Die Inschziftem aus der Bukowina, Wien, 1903, I, p. 196.

www.dacoromanica.ro

se explică lesne din faptul că Dragoș și fiul său Sas erau din altă familie, pe care Bogdan o alungase din Moldova, și nici nu erau considerați de acesta și urmașii săi ca Voevozi ai Moldovei ci ca simpli guvernatori unguri ai acestei provincie cuprinsă de Regele Ludovic. In realitate însă deși Dragoș recunoștea pe acesta ca suveranul său el era mult mai independent și cu o situațiune mai înaltă decât fusese Bogdan în Maramureș ca Voevod al Românilor din acea țară. Bogdan nu era Voevod al Maramureșului ci numai Voevod al Românilor de acolo, fiind subordonat comitelui, înalt funcționar ungur, Maramureșului, pe când Dragoș era Voevod al Țărei Moldovei nesupus decât direct Regelui. Apoi situația geografică a Moldovei, despărțită de Ungaria prin uriașii munți ai Carpaților aducea cu sine o slăbire din ce în ce mai mare a raporturilor de atârnare de Ungaria. De acea Dragoș poate fi considerat cu temeiu ca întemeietorul și primul Voevod și Domn al Moldovei.

Despre organizarea nouei țări nu avem nici o știre afară de situațiunea privilegiată a așa zisei republici de la Câmpulung și mai târziu și acea a Tigheciului și a Vrancei după ce fură cuprinse și aceste două de Domnii Moldovei. După Dimitrie Cantemir carele ca Domn al Moldovei trebuia să fie bine informat despre starea acestei provincii Câmpulungul cuprinzând în sine vre'o cinsprezece sate aveau legile și judecătorii lor proprii. Ei plăteau un tribut anual Domnului care fusese stabilit cu Domnii de mai înainte [1])

Ca amintiri despre Dragoș găsim în Moldova un loc zis „Câmpul lui Dragoș", și în Maramureș o vale zisă „Izvorul lui Dragoș" situată chiar la hotarul despre Moldova unde după tradiție Dragoș a poposit trei zile când a venit în Moldova [2]).

Străduința de căpitănie a lui Dragoș, deși ne lipsesc ori ce știri despre aceasta, a trebuit neapărat să fie combaterea și alungarea Tătarilor peste Siret și Prut spre Nistru. El a trebuit neapărat să ia parte la expediția Regelui Ludovic în 1354, cu ajutorul Polonilor și concursul lui Alexandru Domnul Țărei-Românești, alungând pe Tătari de astă dată peste Nistru spe Bug.

Tătarii rămași pe teritoriul ocupat de Moldoveni deveniră

---

1) Operele Pincipelui Demetriu Cantemir, București, 1875, I, p. 134.

2) Tit. Bud, Date istorice despre protopopiatele Maramureșului, Gherla 1911, p. 49.

www.dacoromanica.ro

robi. Ei erau ca și Țiganii veniți ceva mai târziu în țară, proprietatea Domnilor cari îi dăruiau și mănăstirilor și boerilor. Atât Tătarii cât și Țiganii domnești aveau propriile lor căpitănii, chemate șoldan [1]) la cei dintâi și cheneji [2]) la cei din urmă.

Dragoș muri, după o domnie de doi ani, în 1354. Lui îi urmă fiul său Sas.

Sas. 1354–1359. Nu se știe mai absolut nimica despre domnia acestui Voevod. Tradiția îi atribue zidirea bisericei Sfânta Troiță din Siret. Nu departe de acest târg se află o localitate cu numele „Sasca" [3]). Această biserică a fost restaurată ultima oară în 1873. Siret vine de la numele rîului Siret în vechime Tiarantos.

In domnia lui Sas se vede că Bogdan concepu planul alungării acestuia din Moldova și cuprinderea acestei de dânsul ca Voevod independent de Ungaria și încercă a aduce acest plan la îndeplinire provocând o răsvrătire în Moldova atât contra lui Sas cât și contra Regelui Ludovic. Dar încercarea sa de astă dată nu izbuti, căci Ludovic trimise o expediție în frunte cu Dragoș, fiul lui Giula, înrudit cu Sas, de oarece fratele său Dragomir era ginerele acestuia. Dragoș știu cu hărnicia isteață cu îngrijirea sa neadormită și cu stăruința sa neobosită să întoarcă pe Moldovenii răsvrătiți „rătăciți din calea credinței datorite" la pace și liniște și să restabilească astfel autoritatea Regelui în Țara Moldovei [4]).

După moartea lui Sas încă întâmplată în 1359, Bogdan se resculă din nou cu fii și cu oamenii săi din Cuhea și ducând cu sine mulți Români nu numai din Maramureș, ci și din Ugocea și Bereg [5]) trecu pe neașteptate în Moldova și reuși de astă dată a lua în stăpânire această țară.

---

1) Hasdeu Arh. ist. I, 2, 12, crișovul lui Alexandru cel Bun din 1410.

2) Ibid. I, 1, 122. Crișovul lui Alexandu cel Bun din 1428.

3) Staufe-Simigionowicz Volkssagen aus der Bukowina, p. 88.

4) Hurmuzaki I², 61. Această încercare a lui Bogdan rezultă din diploma Regelui Ludovic din 1360 care, deși numele lui Bogdan nu figurează anume în ea nu se poate raporta decât la dânsul. Diploma a fost rău interpretată până acuma de toți istoricii noștri cari admit că cele conținute în această diplomă se referă la același evenement despre care vorbește diploma aceluiași Rege din 1365 (Hurmuzaki I², 64) adică despre ocuparea Moldovei de Bogdan și întemeierea statului îndependent. Pe când Regele vorbește aci de reușita întreprinderei lui Bogdan, în diploma din 1360 e vorba de o răzvrătire în Moldova, care nu reuși ci din contră fusese potolită de Dragoș.

5) Szazadok, 1893, p. 107. Tradiția pretinde că Teodor Koryatovicz cu Rușii săi a fost dus în 1360 (Hurmuzaki, I², 62) când Regele Ludovic îi dărui Muncaciul pentru a împopora cele trei sute de sate părăsite în parte de Români împreună cu Bogdan.

www.dacoromanica.ro

Bogdăneștii
1359—1375

Bogdan I cel Bătrân. 1359—1365. Acesta este considerat cu drept cuvânt ca adevăratul întemeietor al statului Țării-Moldovei căci îndată ce reușise a ocupa această țară el se declară independent și nu mai voi a recunoaște supremația Ungariei. In zadar Regele Ludovic întreprinse de mai multe ori expediții pentru a recăpăta stăpânirea asupra Moldovei; Bogdan rămase totdeauna victorios și independent până la moartea sa.

Sas lăsase ca moștenitor pe fiul său Balc. Acesta ajutat de Regele Ludovic, s'a luptat strașnic pentru moștenirea tatălui său, vărsându-și chiar sângele din adâncile răni primite în luptă. Dar în zadar i-a fost toată truda, căci fiind învins împreună cu oștile Regelui Ludovic, fu silit a părăsi Moldova lăsând aci numeroase rudenii și toate moșiile ce avea și a urma pe Rege în Ungaria. Acesta, drept recunoștință pentru credința ce-i arătase îl numi mai întâi Voevod în Maramureș iară mai târziu, în 1365, când toate silințele sale de a recăpăta Moldova și a-l reinstala aci ca Voevod rămaseră zadarnic, îi dărui toate proprietățile din Maramureș, confiscate de la Bogdan care „deținea Țara-Moldovei spre rușinea Regelui“ [1]). In această luptă frați de ai lui Balc, fii lui Sas fură uciși.

Bogdan remase astfel stăpân absolut și independent al Moldovei. Acest fapt îl recunosc și cronicele ungare scriind că Domnul Moldovan respinse cu succes toate încercările Regelui de a recâștiga Moldova [2]).

Teritoriul ocupat de Bogdan se mărginea spre Nord cu Podolia unde domnea dinastia lituana a principilor Koriatovici și cu Principatul Haliciului care făcea parte pe acel timp din Polonia, cucerit fiind în 1340 de Regele Casimir. Ungaria renunțase la 1352 la pretențiunile sale asupra acestui Principat cu condiție ca după moartea lui Casimir să revie Regatului ungar. Hotarul despre Moldova era mult mai spre miază-zi decât acela al Moldovei de mai apoi mergând până dincoace de Prut. Intregul ținut al Sepenițului cu *Hotinu, Țețina* și *Hmelovul,* care fusese eliberat de la Tătari de oștile lui Casimir cel Mare, făcea parte din Polonia [3]).

1) Dr. I. Mihályi, Diplome maram. p. 56—58.

2) Thurocz, 3, III., 39.

3) D. Onciul, Bukovina in Oesterreichische-Ungarische Monarchie in Wort und Bild Wien 1848, p. 84.

www.dacoromanica.ro

Casimir zidi atunci cetatea de la Hotin și cetatea Țețina pe colina d'asupra satului Țețina de azi în apropiere de Cernăuți care nu exista pe atuncea. Locul unde a fost localitatea Hmelovul nu ne este cunoscut. Hotarul despărțitor între Haliciul și Moldova era format de codrii mari și mici ai Bucovinei.

Inspre răsărit Moldova mergea desigur până în Nistru peste care Ludovic cel Mare respinsese pe Tătari, dar la vărsarea lui în mare se vede că Cetatea Albă rămăsese in stăpânirea lor [1]). Inspre miază-zi Moldova a trebuit neapărat să se întindă până la hotarele de pe acele timpuri ale Țărei-Românești, adică până în Trotuș, despre munți, cuprinzând Adjudul și de la vărsarea Trotușului în Siret și dealungul acestui râu până mai jos de Tecuci și de aci pe o linie mai dreaptă până la Nistru.

Indușmănit cu Ungaria Bogdan a trebuit să întreție raporturi amicale cu Polonia, deși nu avem nici o cunoștință despre aceasta, cum nu știm nici nimica despre organizarea ce a trebuit să dea acestei țări; căci deși cronicele noastre atribuiesc toată organizarea Moldovei lui Alexandru cel Bun se dovedește în mod documental că unele din dregătorii atribuite lui au existat deja înaintea sa [2]).

Din toate punctele de vedere dar Bogdan trebuie considerat ca un Domn viteaz și energic și ca adevăratul întemeietor și organizator al Țărei Moldovei și numai astfel se explică de cum, deși domnia lui a fost foarte scurtă, țara lui a fost numită

---

1) Aceasta rezultă din faptul că documental stăpânirea acestei cetăți de Moldova nu este adeverită decât în 1374 sub domnia lui Iurg Koriatovici. Din diploma sa din acest an ar rezulta chiar că el în expediționea sa contra Tătarilor, ar fi cucerit Cetatea Albă. Ceia ce ar arăta iarăși că Cetatea Albă nu era încă a Moldovei sub Lațcu este împrejurarea ca în Cetatea Albă aflându-se un Episcopat dependinte de Mitropolia ortodoxă din Haliciu, prin cucerirea acestei cetăți, Moldova dobândi și acest episcopat. Or din toate împrejurările în care Lațcu trecu la catolicism, înființarea episcopatului la Siret și supunerea întregei tari diocezei acestui episcopat sustrăgând-o de sub eparhia Mitropoliei din Haliciu fără nici o mențiune despre episcopul moldovan din Cetatea Albă, dacă aceasta ar fi aparținut deja atuncea Moldovei arată că Cetatea Albă în domnia lui Lațcu nu era încă a Moldovei, ea a fost cucerită de succesorul său Iurg sau Iurie Koriatovici.

2) Vezi între altele crișovul lui Roman I din 18 nov. 1392 publicat în Wickenhauser, Geschichte der Klöster Homor, Onufrei etc. p. 170 în care figurează mai mulți boeri cu însemnarea dregatoriilor lor ca vornici etc. și uricul lui Roman din 1393 în Wickenhauser, Gesch-der Klöster Solka, p. 204 unde găsim pe Iuga stolnic și pe Vlad vornic.

www.dacoromanica.ro

Bogdania [1]) adică ţara lui Bogdan, nume sub care Moldova a figurat timp îndelungat atât în vechile diplome cât şi în analele turceşti.

Bogdan muri în 1365 lăsând din Doamna sa Maria [2]) trei fii, Fedor [3]) şi Costea [4]), morţi înaintea tatălui lor şi Laţcu care i-a urmat pe tronul Moldovei, şi o fată Muşata [5]).

El se află înmormântat în biserica, de mir astăzi, la Rădăuţi în Bucovina, dar pe care el a zidit-o ca mânăstire. Este cea mai veche mânăstire din Moldova. Stilul ei nu e bizantin ci mai mult apusan [6]). Dar afară de vechime, cea ce face acest sfânt locaş şi

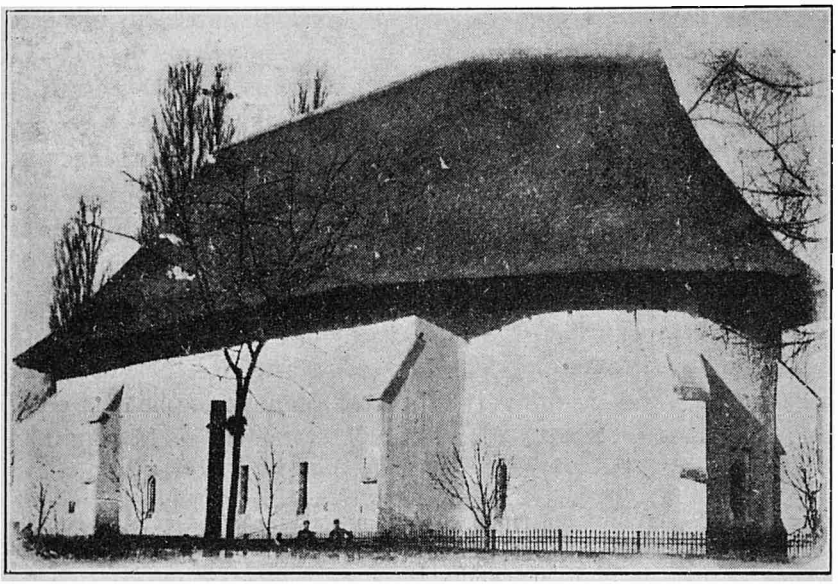

Biserica din Rădăuţi în Bucovina

1) Lasnicus Chalcondylas, De rebus turcicis, Bonn, p. 77—78 de unde se vede că acest nume de Bogdania nu i s'a dat deabea după Bogdan, fiul lui Ştefan cel Mare.

2) Hăsdeu, Ist. Crit. p. 87. Cronica rimată a Metropolitului Dosoftei.

3) C. Kogălniceanu, Tabloul Genealogic al Dragoeştilor, Bogdaneştilor Koriatoviceştilor şi Muşateştilor, Bucureşti, Minerva, 1913, p. 11—12.

4) Ibid. p. 4.

5) Ibid. p. 7—11.

6) Dr. Eugen A. Kozak, Die Inschriften aus der Bukovina, Wien 1903, I, p. 109. In epitaful domniţei Anastasia e zis că ea a dăruit Kotzmanul *mânăstirei* „Obitela" cea ce este şi conform obiceiului statornic după care primii domni ai Moldovei ca şi acei ai Ţărei-Româneşti îşi alegeau locaşul de îngropare într'o mănăstire ci nu într'o biserică de mir. Despre stilul acestei biserici vezi N. Ghica-Budeşti şi G. Balş, Mănăstirea Probota, 1909, p. 49.

www.dacoromanica.ro

mai preţios pentru noi, istoria ţării, este că în ea, se află şi azi mormântul întemeietorului Moldovei, a lui Bogdan cel Bătrân, precum şi acel al fiului şi urmaşului său Laţcu, a nepoţilor săi din fiica sa Muşata, Roman I şi Ştefan I cel Bătrân precum şi a Anastasiei fiicei lui Laţcu şi alţi membri din neamul domnesc. Toate aceste morminte ale primilor Domni Moldoveni au fost păstrate posterităţii graţie sârguinţei strănepotului lor, Ştefan cel

Avers: † BOGDAN VOIEVODA; în mijloc un cap de bour, între córne o stea cu 5 raze, în drépta semiluna, în stânga o rosetă cu cinci frunze.

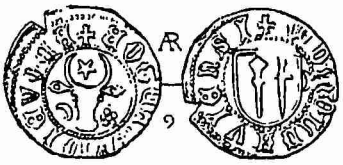

Revers: † WD MOLDAVIENSI; în mijloc un scut cu un buzdugan şi un pumnal.

Moneda de argint a lui Bogdan I Cel Bătrân
(Colecţiunea Academiei Române)

Mare, carele a pus de le-a restaurat şi a aşezat pe ele epitafele care există până în ziua de azi.

Bogdan bătu primele monede moldoveneşti. In scutul său nu figurează încă florile de crin, blazonul angevin, ca simbol al suzeranităţii ungare.

Laţcu. 1365—1374. Domnia lui este interesantă printr'un eve-

Piatra mormântală a lui Bogdan cel Bătrân.

Inscripţiunea tradusă pe româneşte suna: „Cu mila lui Dumnezeu Io Ştefan Voevod Domnul Ţării Moldovei, fiul lui Bogdan Voevod, înfrumuseţă acest mormânt strămoşului său bătrânului Bogdan Voevod. In anul 1698, luna Ianuarie 27. Mormintele aceste le-a făcut maistrul Iak".

nement însemnat care ar fi putut să aibe urmări din cele mai grave pentru viitorul României. Continuând politica lui Bogdan de neatârnare faţă de Ungaria şi de prietenie faţă de Polonia, graţie influenţei acestei şi propagandei misionarilor minoriţi mai

www.dacoromanica.ro

cu sama a Silezianul Paul de Schweidnitz şi a Prusianului Nicolae de Mehlsak [1]) cari se aflau deja de timp îndelungat în Moldova, şi mai cu sama a Silezianului, călugărul minorit, Andrei din Cracovia, om din neamul ales Iastrzebiec cu porecla Wasilo, şi care mai fusese şi confesor al Reginei Elisabeta, mama Regelui Ludovic al Ungariei [2]), Laţcu se hotărâ a trece cu poporul său la catolicism. In această hotărâre a fost de sigur încurajat şi de soră-sa Muşata care a devenit în urmă o catolică zeloasă devenind protectriţa catolicismului în Moldova mai cu sama după urcarea pe tron a fiului ei Petru. Nu mai puţin a trebuit să înrâureze pe Laţcu situaţia bisericească în care se afla Moldova, care deşi devenit stat autonom, nu avea nici un cap bisericesc, nici măcar vre un episcop, ci atârna de mitropolia străină rusească, din Haliciu. In fine mai trebuie luat în samă şi faptul că Impăratul Bizantin Ioan Paleolog cel Bătrân abjurase schisma în 18 Octomvrie 1369 la Roma. Apoi numai cu doi ani mai înainte, pe la începutul lui 1367, patriarhul Constantinopolului Filotei II, trimise invitaţii la un sobor ecumenic care avea de scop tratarea unirei bisericilor. De aceia pentru aceste motive Laţcu însărcină în vara anului 1370 pe minoriţii Schweidnitz şi Mehlsak, cari plecară în Italia la Montefialcone unde se afla Papa Urban V, să-i ceară scoaterea bisericei sale de sub supremaţia Haliciului, înfiinţarea unei episcopii catolice în târgul Siretului, ridicând acest târg, care era destul de însemnat şi de impoporat, la rangul de oraş, supunându-i întreaga sa ţară, declarându-se gata el şi poporul său a renega schisma şi a îmbrăţoşa credinţa catolică. Tot odată Laţcu cerea numirea, ca episcop, a călugărului minorit Andrei din Cracovia [3]).

Urban V. dădu urmare acestei cereri şi scrise în 24 August 1370 arhiepiscopilor din Praga, Breslau şi Cracovia să cerceteze şi să se încredinţeze dacă într'adevăr Laţcu şi cu poporul său sunt gata să abjure schisma spre a îmbrăţoşa cu sinceritate credinţa catolică, şi dacă e aşa, să scoată Târgul Siretului şi întreg „Ducatul" Moldovei de sub jurisdicţiunea episcopului de Haliciu, sau

---

1) A. Eubel, în Römische Quartalschrift 1898, I, p. 107.

2) Schmidt, Romano-Catholici per Moldaviam Elustopatus p. 14, nota 5. Papa scrie în bula sa adresata episcopilor din Polonia că Laţcu şi poporul său au cerut numirea ca Episcop la Seret a *aceluia călugăr care îi arătase dreapta credinţă.*

3) Hurmuzaki, Doc. I, 2, p. 160—162.

www.dacoromanica.ro

a ori cărui alt Episcop care ar pretinde că are drepturi spirituale sau ecleziastice asupra lui, spre a'l supune sub puterea spirituală nemijlocită a Sfântului Scaun, să înalţe acel târg la rangul de oraş, împodobindu-l anume cu acest titlu şi să dea acelui oraş ca Eparhie, întreg Ducatul Moldovei, hotărând limitele acelei Dioceze şi dacă există biserică în Târgul Siretului, s'o înalţe la rangul de biserică catedră sau episcopală, iară dacă nu este biserică să clădească una cu hramul Apostolului Petru sau al altui sfânt care ar conveni lui Laţcu. Totodată Papa porunci lui Nicolae de Mehlsak să trimeată în Rusia, în Lituania şi în Moldova, pentru propagarea credinţei catolice, douăzeci şi cinci de călugări [1]). Popa Urban muri scurt timp după aceasta, dar întreaga mişcare de convertire urmează a trăi şi Episcopul de Lemberg, Florian, sfinţi în catedrala acestui oraş, în ziua de 9 Martie 1371 pe călugărul Andrei ca Episcop al Siretului.

Laţcu cu toată împotrivirea Doamnei Ana care rămase credincioasă credinţei părinţilor ei, împreună cu sora sa Muşata şi parte din boeri şi popor, trecu la catolicism. Acest fapt nu poate fi contestat, de oare ce vedem că Papa, într'un răspuns din Fevruarie 1372 la o scrisoare a Domnului, îl felicită pentru acest fapt anume. Consolidarea credinţei catolice în Moldova ar fi fost de cea mai mare însemnătate pentru viitorul României poate în bine poate în rău. Dar cu tot succesul acesta, nici de astă dată credinţa catolică nu izbuti a prinde rădăcini pe pământul românesc.

Târgul Siretului unde se înfiinţă această primă episcopie catolică Moldovenească este unul din oraşele cele mai vechi din Moldova. El e citat în cronica Voskresenskaia printre „oraşele ruseşti" şi are oareşi care însemnătate în timpul dominaţiunei Cumanilor şi apoi a Tătarilor. Pe timpul înfiinţării Ţărei-Moldovei Siretul era locuit, afară de Români, mai cu seamă de Germani veniţi din Polonia şi de Unguri. Socotelile Lembergului pomenesc, la anul 1380, pe nişte locuitori din Siret purtând numele german de Bertold Zimmerman, Heinrich Aurelu, Iohann Loeffel şi Schneebeck [2]). Cu treizeci de ani mai înainte, în 1349 au fost ucişi în Siret călugării minoriţi cari se aflau acolo. Aceasta este o

1) Hurmuzaki, I², 163.

2) Czolowski, Pomniki Dviejowe- Lwowa z archivum miasta, I, II. Cea ântăi menţiune despre Seret este din 1326. Vezi Arhiva istorica, Ian.-Mart. 1927, p. 86.

www.dacoromanica.ro

dovadă despre prezența unor misionari catolici, predecesorii minoriților Schweidnitz și Mehlsak în părțile care au alcătuit mai târziu Moldova și înainte de descălecare. Este dar mai mult decât sigur că exista deja aci o biserică catolică dinainte de descălecare care deveni biserica catedrală a nouei episcopii. Afară de această biserică exista și o mănăstire de Dominicani [1]) care fu vândută între 1377 — 1378 de Elie Petit, Generalul Dominicanilor, Vicariatului fraților Peregrini [2]). Pe lângă aceste două biserici catolice trebuie menționată și vechea biserică ortodoxă cu hramul S-tei Troițe, atribuită lui Sas, și care, restaurată, există și azi pe când nici urmă n'a rămas despre biserica și mănăstirea catolică. Aci la Siret, ridicat la rangul de urbe s'a instalat noul episcop al Moldovei Andrei, căci nu e o dovadă împrejurarea că el se afla, nouă luni după sfințirea sa, în Decemvrie 1371, la Lemberg, că el n'ar fi rezidat de loc în Siret, căci putea foarte bine să se fi întors la Lemberg pentru câtva timp [3]). Nu este admisibil că, Andrei, după ce cu multă stăruință reușise a obține trecerea lui Lațcu la catolicism și numirea sa ca Episcop, ființând ca atare până pe la 1386, să nu fi rezidat în Siret, cu atât mai mult că biserica parohială era un loc de pelerinagiu, din cauza numeroaselor minuni care se împliniau acolo [4]), și că chiar după moartea lui Lațcu, catolicismul era puternic protejat de Mușata, care trecând la catolicism luase numele de Margareta, mama Domnului Petru, care, după cum vom vedea, zidi o nouă mănăstire catolică la Siret desigur tocmai după îndemnul Episcopului Andrei. Dar dacă Siretul era reședința Episcopului catolic al Moldovei nu cred ca să fie justificată părerea cum că Siretul era și capitala țărei sub Lațcu. Poate că reședința sa să fi fost și din când în când aci, dar capitala țărei era tot Suceava. Dacă ânsă, nu Suceava ci Siretul a fost ales ca reședință a noului Episcopat catolic cauza era că el nu putea fi instalat decât într'o localitate cu o numeroasă populațiune catolică, cum era după cum am văzut, Siretul.

Andrei nu-reuși însă în planurile sale de a face din Mol-

---

1) Ch. Auner, La Moldavie au Concile de Florence. Paris. p. 6.

2) Ibid. nota 5.

3) Hurmuzaki, I 2, p. 176.

4) A. Czolowski, Sprawie woloskie, Polscie do r. 1412 la Raimund Kaindl, Geschichte der Bukowina, Czernovitz, 1902, II, 72.

www.dacoromanica.ro

dova o țară catolică. In curând se vede după îmbrățoșarea catolicismului de către Domnul lor, împotrivirea și mulțumirea supușilor săi, în frunte cu propria sa soție, Doamna Ana; crescu din ce în ce mai mult, astfel că dădu de gândit lui Latcu încât acesta începu el însuși a se clătina, de acea vedem pe Papa deja în anul 1372, printr'o bulă îndemnând pe Latcu să perziste în dreaptă credință și nu cumva din împreună viețuire cu acea soție care perzistă în schismă să nu se lase a fi ademenit ca să se lepede iarăși de credința catolică[1]). Cu foate acestea el nu ceru lui Latcu să se despartă de dânsa cea ce arată că nu e întemeiată părerea unor istorici după care unul din motivele trecerii lui Latcu la catolicism ar fi fost intențiunea lui de a divorța. Căci divorțul era mult mai ușor în religia ortodoxă decât la catolici. Dealmintrelea în toată corespondența dintre Sfântul Scaun și Domnul Moldovei nici nu e vorbă de o cerere de despărțire din partea acestui din urmă.

Cu toate aceste însă Latcu se lepădă de credința catolică și se întoarse la legea strămoșilor săi. Reîntoarcerea lui Latcu la ortodoxism nu este anume raportată de nici o cronică, dar rezultă evident din faptul că el se află înmormântat lângă părintele său la mănăstirea Rădăuților[2]). Ea a trebuit să aibe loc între 1372 și 1374 când a murit. Soră sa Mușata-Margareta a rămas catolică și după abjurarea lui Latcu și cu ea și parte din boerii cari trecuseră la catolicism. Astfel pe la 1390 logofătul lui Ștefan I era catolic.

In 5 Noemvrie 1370 muri Casimir cel Mare și tronul Poloniei fu ocupat de Regele Ungariei, Ludovic, nepotul depe mamă a lui Casimir, unind astfel Ungaria cu Polonia. Dacă dar Latcu a izbudit să menție independența Moldovei, dobândită de viteazul său părinte Bogdan, până la această dată, sprijinindu-se pe prietenia ce a întreținut cu Polonia, de la această epocă însă, mai cu seamă după ce Ludovic a anexat principatul Haliciului moștenit dela defunctul său unchiu, coroanei Ungariei, prinzând astfel Moldova ca într'un cerc el a trebuit neapărat să recunoască supremația lui Ludovic. De acea și raportează analistul Ioan de Kükűllő,

---

1) C. Kokălniceanu, Tabloul Dragoștilor, p. 18—19.

2) Părerea lui Radu Rosetti, Despre Unguri, p. 46 că el ar fi murit catolic și ar fi fost îngropat într'o biserică catolică de unde un Domn următor să-i fi transportat rămășițile la Rădăuți nu e admisibilă.

www.dacoromanica.ro

acelaș care scrisese despre Bogdan că deși Ludovic întreprinse de mai multe ori expediţiuni în Moldova nu reuși al supune, că voevozii Moldovei se recunoșteau de vasali ai Regelui Ungariei prestând omagiu și obicinuind a plăti un tribut[1]) De acea vedem pe Ludovic stipulând un tratat cu împăratul Carol IV, că acesta să nu facă invaziuni, nici în Ungaria, nici în Polonia, nici în Moldova[2]).

Desi relaţiunile lui Laţcu cu Regele Casimir au fost din cele mai prietenoase nu e nici o urmă despre recunoașterea sugeranităţii polone. Primul Domn al Moldovei care s'a declarat vasal al Poloniei a fost Petru I Muşat[3]). Cu familia princiară a Koriatovicilor din Podoliu Laţcu a fost în relaţiuni și mai intime cu care sa și înrudit prin căsătoria Kneajului Iurg Koriatovici cu nepoata sa, fica surorei sale Mușata-Margareta. Căsătoria a trebuit să aibe loc pe la începutul domniei lui Laţcu[4]). De altfel această căsătorie între ambele familii domnitoare moldovană și lituană, n'a fost singura. In urmă vom vedea pe Petru I Muşat însurat cu sora Regelui Vladislav Iaghiello și pe nepotul său Alexandru cel Bun căsătorit cu Ringala sora lui Vitold, vărul lui Vladislav.

Laţcu muri în 1374 probabil de moarte bună căci supoziţiunile unora din istoricii nu sunt decât niște ipoteze neintemeiate. El nu lăsă decât o fică, domniţa Anastasia. Astfel dinastia Bogdăseștilor se stinse în linia bărbătească. Din partea bărbătească, afară de Domniţa Anastasia, care nu era măritată[5]) mai rămaseră Mușata-Margareta, sora lui Laţcu, fiica lui Bogdan. Ea fusese căsătorită cu un boer cu numele de Ştefan care lăsase trei fii: Petru, Roman și Ştefa și două ficii, din care una — numele ei nu este cunoscut — era măritată cu Iurie Kariatovici. Prin ea ca ultimă coborâtoare directă a Bogdăneștilor drept la succesiunea lui Laţcu la tronul Moldovei aveu fii ei și ginerile ei. Acest din urmă deveni Domnul Moldovei.

---

1) Florianus III. 190.

2) Niemzewski I, p. 27.

3) Toţi succesorii acestuia în actele lor de închinare către Polonia se raportează la închinarea lui Petru.

4) C. Kogălniceanu op. cit. p. 10 Iurg pe la 1352 avea cel puţin 20 de ani.

5) C. Kogălniceanu, op. cit. p. 7—10. Rectific aci o greșeală comisă la înrudirea Ringalei cu Alexandru cel Bun. Popovici în Anul dela Mărlie în Moldova, București 1905, p. 19 a arătat că impedimentul „dirimens" din aceasta rudenie ar fi fost secundi generis în gradul al patrulea și nu gradul tertio

www.dacoromanica.ro

Koriatoviceştii
1374—1375

Iurg Koriatovici. 1374—1275. Nu cunoaştem de loc împrejurările în care Iurie a ajuns pe tronul Moldovei. Cronicele litvane [1]) scriu că Moldovenii au chemat şi au adus pe Kneajul Iurgi Koryatowicz să le fie Voevod.

Se vede că el reuşi a înlătura dela pretenţiunea la tronul Moldovei pe cumnaţii săi Petru Roman şi Ştefan cari prin părintele lor, soţul Muşatei-Margaretei, nu erau de viţă domnească şi cari numai prin femei prin mama lor se trăgeau din Bogdăneşti, pe când el mai avea şi superioritatea de a fi el însuşi Cneaz prin naştere. Se poate că şi Regele Ludovic să fi contribuit la urcarea pe tronul Moldovei a lui Koriatovici căci el pare a fi protejat întreaga lui familie, dăruind fratelui său Teodor, în 1360, Ducatul Muncaciului [2]).

Koriatoviceştii erau reputaţi pentru bravura şi spiritul lor războinic. De aceea şi vedem pe Iurg deabia urcat pe tron pornind contra tătarilor şi biruindu-i în lupta dela satul Vlădici pe Nistru cum rezultă din uricul său dat în Bârlad în Iunie 1374, prin care dăruia satul Zubrouţi lui Iacsa Litovoi, locţiitorul dela Cetatea Albă pentru vitejia sa în suszisa luptă [3]). Se vede că în una din expediţiunile sale a reuşit a smulge din stăpânirea Tătarilor Cetatea Albă unde puse ca guvernator pe acest Litovoi, după nume, Litvan ca şi dânsul.

Acest document — căci dela Bogdan şi Laţcu nu a ajuns nici unul până la noi — este cel dintâi hrisov de donaţiune domnească în Moldova. Formularul său lituano-rus este prototipul hrisoavelor moldoveneşti.

Cetatea Albă este vechia cetate bizantină *Maurocastron* zidită pe locul coloniei mileziane *Tyras.* Peceneghii i-au zis Castelul Ala, iară Turcii *Akkerman.* Din stăpânirea Bizantinilor ea trecu în secolul XII în acea a Tătarilor dela care fu cucerită de Iurg

---

affinitatis primi generis cum e zis în cererea de divorţ transmisă prin Episcopul Catolic din Baia Sfântului Scaun în 1 Iulie 1420. Acest impediment provenea însă din căsătoria lui Iurg Koriatovici, vărul Ringalei, cu o fică a Muşatei, prin care căsătorie Iurg devenise unchiul lui Alexandru cel Bun. Prin urmare Ringala era mătuşă prin alianţă a soţului ei Alexandru cel Bun.

1) Lat. Litwy, ed. Danilocoicz, 51.

2) Hurmuzaki, I², 62.

3) Hăsdeu, Ist. crit. a Rom. I, 89.

www.dacoromanica.ro

Koriatovici. Unii din istoricii cred că Cetatea Albă din stăpânirea Tătarilor ar fi trecut în secolul XIV în acea a genovezilor cari ar fi stăpânit-o până la 1410 sub Alexandru cel Bun. Această părere nu este de loc întemeiată [1]) Nu e mai puțin însă adevărat că genovezii sau stabilit de timpuriu încă pe timpul dominațiunei tătare, la Cetatea Albă ca și la Chilia, unde înființară stabilimente de comerțiu și aveau organizația lor comunală specială și deosebită și proprii lor consuli. Suzeranul Cetății însă, după cucerirea ei de Koriatovici, era Domnul Moldovei. Tot ei zidiră, pe timpul încă al dominațiunei tătare cu învoirea Hanului puternicele ziduri

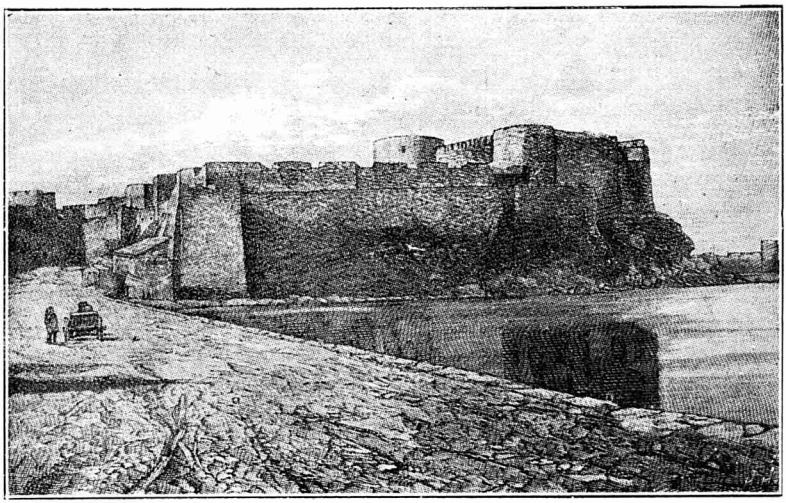

Cetatea-Albă

ale căror ruine există și azi. Ei ziceau Cetății *Moncastro* afară de Genovezi cărora le ziceau *Letini* sau *Iarnoveți* Tătari, Greci, Armeni și Evrei.

---

1) N. Iorga, Studii istorice asupra Chiliei și Cetății Albe, București, 1900, admite fără a dovedi însă această teză, cum că genovezii au avut stăpânirea teritorială și politică atât a Chiliei până pe la 1403 cât și a Cetății Albe până pe la 1410 (p. 60). Despre hrisovul lui Iurg Koriatovici el se mulțumește a zice că crede că în una din desele lupte cu Tătarii Domnul Moldovei ar fi reușit a lua dela dânșii Cetatea Albă și a o ocupa pentru scurt timp (p. 78). Iară titlul lui Roman din 1392 de *stăpân dela munte până la țărmul mării* îl explică că Moldova putea atinge marea și altfel decât prin stăpânirea asupra Cetății Albe „Imi e cu neputință — scrie Iorga — să admit succesorii lui Iuga ar fi avut necontenit Cetatea Albă, *din cauza argumentelor arătate mai sus*". Or acele argumente sunt existența genovezilor și a consulilor lor pe acele timpuri atât la Cetatea Albă cât și la Chilie. Nimeni

www.dacoromanica.ro

Afară de aceste lupte cu Tătarii și cucerirea Cetății Albe nu mai știm nimica despre domnia acestui Domn străin. Căci cele spuse de cronicarul Ureche sunt unele eronate ca sfințirea Metropolitului Teoctist la Ohrida, fapt care s'a petrecut pe timpul lui Alexandru cel Tânăr pela 1449, altele ca dăruirea ocinelor prin țară la voinicii care trebui atribuită fiului său Iuga Ologul, căci Vornicul Urechi nici nu menționează pe Iurg Koriatorici, nici celelalte cronici moldovenești.

El e considerat ca un străin, ca un uzurpator, de aceea nu figurează în pomelnicul cel vechiu al mănăstirei Bistrița, nici Alexandru cel Bun nu-l pomenește nici pe el nici pe fiul său Iuga în hrisovul său din 1403 în care amintește de toți predecesorii săi începând cu Bogdan cel Bătrân.

De asemenea nu avem date mai precise despre împrejurările în care s'a sfârșit. După cronicele litvane ar părea că el a fost otrăvit. Un istoric polon [1]) pretinde a fi văzut, la 1575, mormântul său la o mănăstire de peatră ca o jumătate de zi mai jos de Bârlad.

El muri în 1375 lăsând un fiu cu numele de Iuga zis Ologul. Tronul fu ocupat însă de unchiul său Petru.

Mușatești

Petru I Mușat 1375—1390. El este întemeietorul dinastiei Mușatești lor, zisă așa după numele ortodox al mamei sale *Mușata*, cu numele de Margareta după trecerea ei la catolicism, ultima odraslă a Bogdănești lor, ca fiică a lui Bogdan cel Bătrân, dinastie a căreia ultim membru i-a fost Iliaș III Alexandru carele a dom-

---

nu contestă acest fapt. Dar prezența acestora în suszisele orașe nu împiedică de loc stăpânirea politică a Muntenilor și a Moldovenilor. Genovezii aveau consulii lor și organizarea lor deosebită ca comunitate, cum o aveau și Sașii și Germanii în alte orașe și cum au avut-o Armenii încă timp îndelungat, de sigur în virtutea unor tratate încheiate între Geneva și Statele române, cum este tratatul încheiat între Veneția și Ivanco Dobrodici Domnul Dobrogei, în 1387, citat chiar de Iorga (p. 54.) din care rezultă clar care erau raporturile dintre Genovezi și Ivanco, raporturi care de sigur erau aceleași ca și acele dintre Moldoveni cu Munteni cu Genovezi. Prin acest tratat Ivanco se îndatora a primi în țara sa un consul Genovez „care să dea dreptate Genovezilor în cauze civile, criminale și minte, dacă pârâtul e genovez", Ivanco va trata bine pe ori ce consul genovez. Se va da loc pentru loyzia și biserică etc. Iată dar care erau atribuțiile consulilor genovezi atât în țara lui Dobrodici cât și în Moldova și Țara Românească, dar dominațiunea politică o aveau Domnii acelor țării.

1) Martin Strykowsky, Kronika Polska, Litewska, Könisberg.

www.dacoromanica.ro

nit dela 1666—1668. *Petru a Mușatei* îi ziceau Moldovenii cari ziceau mamei lui astfel cum o apucaseră dinaintea trecerei ei la catolicism, Mușata. Timp îndelungat el a figurat greșit ca Petru, fiul lui Mușat, fiul lui Costea Mușat [1]), care ar fi domnit înaintea lui. Costea Voevod n'a fost soțul ci fratele Mușatei și n'a domnit deși e trecut în pomelnicul mânăstirei Bistrița cu titlul de Voevod căci fii de Domn purtau acest titlu [2]). Soțul Mușatei, tatăl lui Petru, n'a fost Domn ci simplu boer. Dacă însă Petru a fost poreclit de popor după numele mămei în loc după numele tatălui său Ștefan, cauza este fără îndoială datorită stiuațiunei ei superioare a celei a soțului ei ca ultima odraslă a Bogdăneștilor

Deși n'avem știri mai precise despre domnia lui până pe la anul 1387, este evident că el n'a putut, cât a trăit puternicul Rege Ludovic, care în 1370 deveni și Rege al Poloniei și anexase Principatul Haliciului, cu care se mărginea pe atunci Moldova la Coroana Ungariei, decât să urmeze politica din ultima perioadă a domniei lui Lațcu și a predecesorului său Koriatovici, adică a recunoaște supremația ungară. Această recunoaștere a suzeranității ungare o găsim exprimată pe monedele bătute de acest Domn. In deosebi de monedele lui Bogdan cel Bătrân, bătute de sigur în Polonia pe care vedem exprimată independența țărei pe scutul pe revers în care se află un buzdugan și un pumanal pe când pe monedele lui Petru acest scut, semn al neatârnării, este înlocuit prin scutul Regelui Ludovic, a casei de Aujon, scut cu trei grinzi transversale având la stânga două flori de crin suprapuse, ca și scutul de pe monedele contimporanului său, Radu I Domnul Țărei-Românești.

Istoricul polon Dlugosz care trăia pe la jumătatea secolului XV descrie cearta iscată, la moartea, în 1359, a unui Ștefan, Domnul Moldovei, între fii săi Ștefan și Petru care reuși a apuca domnia Moldovei, deși mai tânăr și învingerea oastei polone venită cu Ștefan în lupta din *Codrul Plonînilor* în *țara Șipeneților.* Este evident că această luptă, istorisită cu atâtea detaliuri și precisiune adnotând chiar numele unor magnați prinși cu această

---

1) C. Kogălniceanu, Tabloul Dragoșeștilor, p. 11.

2) Regretatul Onciul într'o scrisoare ce mi-a adresat în 17, XII, 1908 e de părerea mea scriindu-mi „In ce privește pe Costea sunt și eu de părerea „D-tale că n'a domnit; în ultima mea scriere (Din Istoria Românilor), îi admit „numai ca voivod teritorial nu ca domnitor al Moldovei. E posibil să fi fost „frate cu Latsco, dar atunci mă întreb dece nu i-a urmat în domnie, căci „după pomelnic a murit după Latsco". Vezi a mea Genealogie a Dragoșeștilor.

www.dacoromanica.ro

ocasie dintre cari și unchiul Cardinalului Zbigniew Olesnicki mort la 1455 la curtea căruia trăia tocmai Analistul polon, care descrie cu atâta sinceritate strașnica întâmplare a conaționalilor săi de către moldoveni a trebuit să aibe loc și anume între un Petru și Ștefan, dar anul este greșit. La 1359 domnea Bogdan cel Bătrân. Apoi dela Bogdan și până la Alexandru cel Bun n'au domnit alți Petru și Ștefan decât fiii Mușatei. Părerea unor istorici cum că pe lângă Voevodul Moldovei ar fi existat și alți Voevozi teritoriali mai mici și că ar fi aci vorba de aceștia este exclusă. Dealmintrelea istoricul polon are în vedere categoric pe Domnul Moldovei, ci nu pe un Voevod oarecare, și trăind numai vre-o jumătate de secol dela evenimentele despre care scrie și date fiind relațiunile cu Cardinalul Olesnicki, a cărui unchi fusese prins în

Avers: † SI M PETRI WOIWODI; cap de bour, între córne o stea cu cinci rațe.

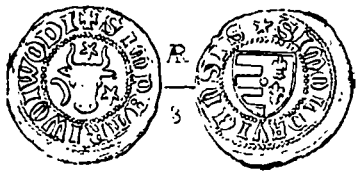

Revers: SI MOLDAVIENSIS; scut cu trei grinzi transversale; dela stânga două flori de crin suprapuse.

Moneda de argint a lui Petru I Mușat. (Col. Acad. Române).

această luptă, nu se poate admite vre'o confusiune în privința numilor lui Petru și Ștefan cari nu puteau fi decât fii Mușatei [1]).

---

1) C. Kogălniceanu, Istoria Românilor, Iași, 1903, I, p. 227—228 și nota 1. Aci pusesem această luptă ca întâmplată deabia la anul 1449 între Petru II și nepotul său Ștefan II. Recunosc că am greșit căci nu e admisibil ca Dlugosz care trăia tocmai pe acele timpuri să fi făcut o altfel de confuziune între Casimir dela 1359 și Casimir II din timpul său. Apoi chiar domnia ce am presupus, a lui Ștefan III nepotul lui Petru II este foarte problematică. După toate presumpțiunile această luptă dintre Petru I și fratele lui Ștefan a trebuit să aibe loc, cum am arătat în „Tabloul" meu al Diagoseștilor p. 12 la anul 1377: Analistul contimporan din Thorn (G. Popovici Anul dela Martie în Moldova p. 16) înregistrează la anul 1377: „Înaintea sărbătoarei nașterii lui Hristos Lituanii au întreprins o campanie contra celor din Valachia (Moldova) și au fost învinși atât de tare încât n'au putut scăpa decât puțini călăreți". Această campanie — pe care Popovici o crede întreprinsă spre a răzbuna moartea lui Iurg Koriatovici a cărui moarte fără nici o dovadă n'o pune decât la anul acesta pe când el a trebuit să moară deja la 1375 — nu poate fi decât expediția descrisă de Dlugosz dar pusă greșit la 1359. Căci nu putem pune la îndoială spusele categorice ale analistului contimporan care înregistrează la anul 1377 o expediție lituană în Moldova care se termină printr'o înfrângere. Or la 1377 domnea în Moldova Petru I a cărui frate se numia

www.dacoromanica.ro

Trebuie dar admis că pe la 1377, anul însemnat de un analist German contimporan pentru o încursiune a Lituanilor în Moldova Ştefan, fratele lui Petru se răzvrăti contra acestuia şi încercă cu ajutor polon a-i răpi domnia. Ştefan veni dar asupra lui Petru cu boerii partizanii săi şi cu oastea dobândită dela poloni. Domnul Moldovei îi eşi înainte intrând în Ţara Şipeniţilor, care pe atunci făcea încă parte din Polonia. La început Ştefan avu mici succesuri în întâlniri neinsemnate de oare ce fratele său se ferea de o luptă decisivă până ce-l atrase la un loc prielnic ales de dânsul, anume în aşa numiţii codrii *Polonini*. Spre a intra în Moldova Ştefan era silit să treacă prin aceşti codri. Petru pune dar de tăia de ambele părţi a strimtorii pe unde trebuia să treacă oastea polonă copacii dela rădăcină astfel că de abia se ţineau numai. Iar după ce Ştefan intră cu oastea sa în aceste strimtori Moldovenii prăbuşiră aceşti copaci asupra Polonilor strivindu-i şi stâlcindu-i. Apărarea era cu neputinţă şi Polonii cari nu fuseseră ucişi preferiră a se preda de bună voe decât a fi măcelăriţi până la unul. Ştefan însuşi însă se vede că reuşi a fugi. Pe lângă marele număr de robi făcut de moldoveni, printre cari se afla şi Navoy Teczynski, fiul lui Andrei Teczynski Odrovasz Voevodul Cracoviei, moldovenii făcură şi un plean însemnat de arme şi vestminte.

Moldova, prin cucerirea Cetăţii Albe, cuprinsese în marginele ei o episcopie, dependinte însă de metropolia de Chiev [1]) pe când restul ţărei depindea de Halici. Se vede însă că din cauza soartei sbuciumate a metropoliei de Chiev [2]) Petru reuşi a deslipi episcopia din acest oraş de Metropolia de Chiev şi a alipi de

---

Ştefan. Cum că relaţiunile dintre aceşti fraţi erau încordate avem dovadă în actul prin care regele Vladislav, împrumutându-se cu 4000 de ruble dela Petru şi în care se face menţiune şi de fratele său Roman fără nici un cuvânt despre Ştefan. Este încă o singură dificultate care pare că se opune ipotezei acestei expediţiuni la anul 1377. La această epocă Rege al Poloniei era Regele Ludovic al Ungariei, astfel că am avea spectacolul unei expediţii susţinute do Poloni contra lui Petru care avea ajutor unguresc.

1) G. Popovici op. cit. p. 17. Dovadă că Cetatea Albă nu depindea de Halici este actul patriarcal prin care ridica în 1371 episcopia de Haliciu la rangul de Metropolie supunându-i următoarele episcopate: Chelm, Turow, Przemysl şi Wlodzimir. C. Acta Patriarchilor Constantinopolitani I, p. 344. Vezi şi Gelzer, Beitrage zur rusischen Kirchengeschichte în Zeitschrift für Kirchengeschichte XIII, p. 252.

2) Pelerz, Gesch. der Union der ruth. Kirche mit Rom. I, 334 sgg.

www.dacoromanica.ro

dieceza Haliciului, ridicat la anul 1371 la rangul de metropolie. Tot odată el făcu să se hirotonească de noul metropolit Antonie ca primul episcop moldovan la Cetatea Albă pe o rudă de aproape a sa Iosif [1]). Numirea sa nu s'a putut face decât între 1371 anul numirei lui Antonie și 1391 anul morții acestuia. In actul patriarcal din 1395 zicându-se că episcopii Miletic și Iosif erau deja bătrâni [2]) trebue pusă numirea lui Iosif pe la începutul domniei lui Petru. Dar Petru obținu pe lângă hirotonia rudei sale la Cetatea Albă și pe acea a episcopului *Meletie*, care își avea reședința episcopală la Rădăuți [3]), unde era desigur egumenul mănăstirei, poate chiar primul egumen, pus încă de Bogdan I de vreme ce pe la 1395 era deja foarte bătrân [4]). Episcopia exista deja la Rădăuți și nu a fost înființată deabea de Ștefan cel Mare cum s'a admis mai de toți istoricii noștri [5]).

După îndemnul de sigur al rudei sale, episcopului Iosif, viitorul prim metropolit al Moldovei, Petru I zidi vestita mănăstire *Neamț* în apropiere de Cetatea Neamț, care trebuia să existe deja atuncea căci zidirea ei de către Domnii Moldovei, după descălecare este inadmisibilă. Zidirea ei acolo unde se afla nu ar fi avut după descălecare nici o rațiune. Apoi numele ei chiar indică origina ei străină. După toate probabilitățile ea a fost zidită de cavalerii Teutoni după alungarea lor din 1225. Căci sunt oareșicare indicii că o parte din Teutonii isgoniți n'au părăsit Ungaria ci sau așezat printre Secui [6]). Ridicarea acelei Cetăți de Cavalerii Teutoni avea de scop apărarea pasului Bicaz și supravegherea comunicațiunei prin acest pas între Bistrița din Ardeal și valea Siretului din Moldova. In apropiere de Cetate Sasii din Bistrița cari înființase Baia, înființară și Târgul Neamțului. Pe la 1600 încă acest târg nu avea comunitatea sa specială germană cu un șoltuz și doisprezece

---

1) Prof. N. Iorga, Condițiile de politică generală în care s'au întemeiat bisericele românești, București, 1911, p. 23. Iect. Patr. zice de Iosif că era localnic și δνγγνος al Voevozilor de atunci, adică înrudit din acelaș neam, ci nu, cum pretinde Iorga, de aceeași naționalitate, căci cuvântul *localnic* ar fi fost suficient în acest caz. Vezi și Iect. Patr. II, 529.

2) Act. Patr. II, 244.

3) N. Iorga Condițiile de politică generală, p. 23.

4) Act. Patr. II, p. 244.

5) Mihai Costachescu, Documente Moldovenești, Iași, 1931, p. 102. In hrisovul din 6 Iulie 1413 Alexandru cel Bun pomenește anume de Episcopia de Rădăuți.

6) Benko în Radu Roseti, Despre Unguri. p. 39.

www.dacoromanica.ro

purgari[1]). E sigur că Domnul Moldovei găsind această cetate au reparat-o poate chiar Petru s'o fi rezidit de oare ce vedem că a ales locul pentru noua sa mănăstire tocmai în apropierea Cetăţii Neamţului. In ea rezidau parcalabul sau mai bine parcalabii districtului Neamţ.

După legenda păstrată la Mănăstirea Neamţ, nişte călugări de carte sârbească *Sofronie, Pimen* şi *Silvan* venind de peste Dunăre, ar fi durat aci un schit. Aceşti călugări, au trebuit să fie ucenici de ai lui Nicodim veniţi de la Tismana şi Vodiţa, cele dintâi lăcaşuri de cultură slavonă întemeiată de Nicodim care a ajuns a stăpâni atunce toată viaţa monacală din Ţara Românească [2]).

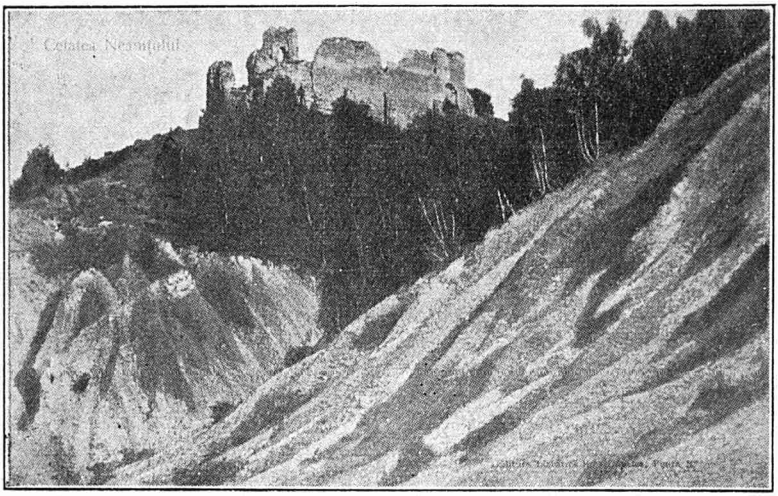

Cetatea Neamţ

Un astfel de „Sârb" a trebuit să fie şi ruda lui Petru, noul episcop al Cetăţii Albe, Iosif. După îndemnul său dar Petru zidi aci în locul shitului de lemn, o mănăstire de piatră. Biserica zidită de el cu hramul sfântului Gheorghe se surpă în anul 1472 de un cutremur. Ea rămase în părăsire până la 1540 când fu restaurată de Domnul Alexandru Cornea şi Doamna sa Elena. In 1794 fu res-

1) N. Iorga Gesch. d. rum. Vol. I. p. 161—162 şi 267.

2) Din actul din 1407 prin care Metropolitul Iosif statorniceşte legătura între mănăstirile „Vlădiciei mele" Neamţ şi Bistriţa se vede ca rânduiala stabilită este identică cu acea făcută de Nicodim pentru Tismana şi Vodiţa. Vezi Hêjdeu, Arh. Ist. p. 20 şi Ştefulescu Mănăstirea Tismana, edit. 2-a, Bucureşti 1903.

www.dacoromanica.ro

taurată din nou de Vasile Horza, reparată în 1826 de egumenul Dometian. Arzând în 1872 ea fu rezidită în 1865 de egumenul Timoftei după planul lui Dometian [1]). După surparea bisericei zidită de Petru, întâmplată la 1479, Ştefan cel Mare zidi în depărtare de treizeci de paşi de dânsa, în 1497 biserica cea nouă. Petru înzestră Mănăstirea sa cu două sate la gura Neamţului, două mori şi o vie. După legendarii călugări întemeetori Sofronie Pimen şi Silvan dintre cari unul ar fi fost primul egumen al acestui sfânt lăcaş realul prim egumen a fost ruda lui Petru, Iosif.

Despre corelaţiunea dintre mănăstirile Nicodimiane din Muntenia şi aceea a Neamţului mai avem dovada în aflarea, printre

Biserica mănăstirei Neamţ zidită de Petru I Muşat, după rezidirea ei din 1865.

cărţile dela mănăstirea Neamţului a preţiosului manuscript al corespondenţei lui Nicodim cu vestitul patriarh bulgar, Eftimie, precum şi a unui tâlc al evangheliilor, de Teofilact, contimporan cu Nicodim [2]).

Tot în munţi, dar pe riul Bistriţa, în apropiere de Piatra, Petru asemenea după îndemnul lui Iosif, ridică o altă mânăstire a *Bistriţei*. Până acuma s'a crezut că ar fi fost întemeiată de ne-

1) Architekt C. A. Bomstorfer, Schloss Neamţ, Czernowitz 1899, p. 2–3.

2) Melchisedec, Catalogul manuscriptelor din Neamţ, în Revista p. ist. arch. şi filol. II, 130 şi 139.

www.dacoromanica.ro

potul său, Alexandru cel Bun [1]). Primul egumen a fost Isachie [2]). Se poate că tot Petru să fi zidit și la Suceava o mânăstire cu hramul Sfântului Dumitru pe locul unde se află azi biserica Sfântului Dimitre zidită de Petru Rareș [1]). Pe lângă aceste mânăstiri tradiția atribuie acestui Domn zidirea bisericei Mirăuților la Suceava [3]), unde fu instalată sub nepotul său Alexandru cel Bun noua mitropolie a Moldovei. Și această tradiție trebuie să corespundă realității. Căci nu e admisibil ca un Domn atât de religios ca Petru care zidi mai multe mânăstiri, biserici, întemeie Episcopii, să nu fi zidit și o biserică în capitala sa. Cronicarul Ureche zice anume că Alexandru cel Bun așază noua mitropolie în scaunul

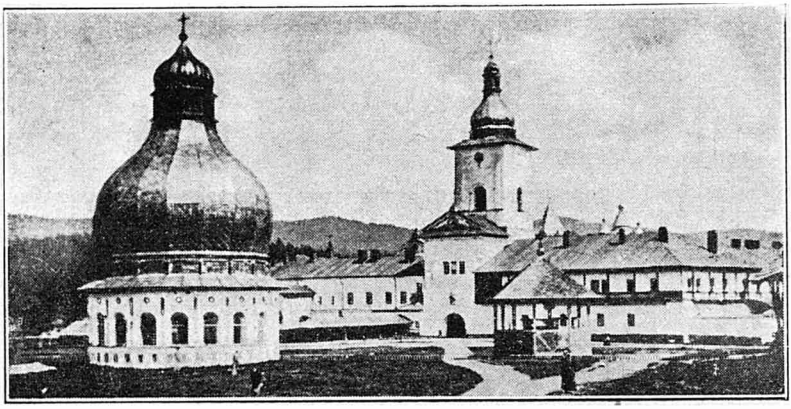

Mănăstirea Neamț

său la Suceava într'o mânăstire în apropiere de Curțile Domnești, prin urmare într'o mânăstire care exista deja acolo.

Deși îl vedem dar organizând biserica ortodoxă și zidând atâtea lăcașuri sfinte ortodoxe Petru nu a fost un prigonitor al catolicismului. Părerea dar după care trecerea vremelnică la credința catolică a lui Lațcu ar fi provocat o reacțiune ortodoxă care

1) Într'o notiță a Patriarhiei Constantinopolitane (Acta Patr. Const. II 241) cu data Mai 1395 e vorba de două mănăstiri din Moldova, una cu hramul Sfintei fecioarei care nu poate fi decât mânăstirea Bistrița și alta cu hramul Sfântului Dumitru. In privința acestei din urmă Iorga presupune că ar fi existat la Suceava o mânăstire cu acest hram înainte de zidirea, în locu-i, de către Petru Rareș a bisericei Sfântului Dumitru, părere ce-mi pare foarte probabilă.

2) Act. Patr. Const. II, 241.

3) Isidor de Onciul, Biserica Mirăuților din Suceava, Cernăuți 1892, p. 2.

www.dacoromanica.ro

ar fi fost chiar cauza înlăturării, la moartea sa, a Mușateștilor și aducerea lui Koriatovici pe tronul Moldovei, nu este întemeiată. După întoarcerea lui Lațcu la vechea sa credință, Episcopatul catolic, întemeiat după cererea sa, la Siret, a continuat a exista în acest oraș. Episcopul Andrei, protejat de Margareta, mama lui Petru, care remase catolică, a păstorit până la 1386 sau 1387 când fiind transferat la Vilna fu înlocuit prin Episcopul Ioan [1]). Pe la 1380 Margareta desigur îndemnată de Andrei, zidi în Târgul-Siretului pentru călugării Predicatori o mânăstire cu hramul Sfântului Ioan Botezătorul, alegându-și acest lăcaș ca loc de în-

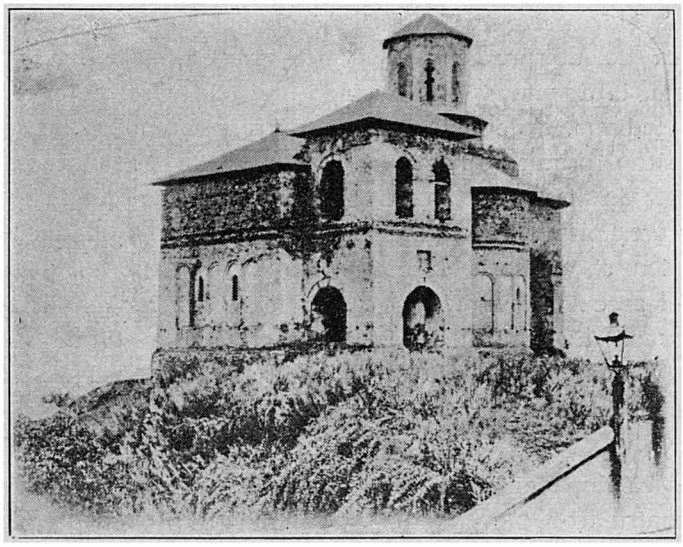

Biserica Mirăuților, înainte de restaurare la Suceava

mormântare. La 1386 Petru, în urma stăruințelor mamei sale, dărui dreptul cântarului din Târgul-Siretului, pentru vecie, fraților ordinului Predicatorilor din mânăstirea mamei sale „pentru sufletul nostru și a Doamnei mamei noastre și celorlalți din neamul nostru". Actul de donațiune este datat din *Hârlău*, una din reședințele lui Petru [2]). Ca și Baia, Siret și Suceava, Hârlău era dintre târgurile în ființă înainte de descălecare. Primii târgoveți au fost

1) Radu Rosetti, Despre Unguri, p. 48.

2) W. Abraham, Powstanie organizacyi Kosciołła łacińskiego na Rusi, I, p. 385.

www.dacoromanica.ro

Unguri catolici [1]), având comunitatea lor cu şoltuz şi pârgari. Ţinutul era chemat al Hârlăului ci nu al Botoşanilor ca mai apoi [2]).

După ce am văzut care a fost activitatea acestui Voevod pe tărâmul religios să vedem acuma cum s'a manifestat activitatea şi destoinicia sa pe cel politic.

In 11 Septemvrie 1382 încetă din viaţă, după o lungă domnie de 40 de ani Ludovic I de Anjou Rege al Ungariei şi dela 1370 şi Rege al Poloniei. El lăsă în urma sa numai două fete, Maria şi Hedviga, cea dintâi logodită cu Sigismud de Luxenburg, al doilea fiu al Impăratului german Carol IV, iar a doua cu Wilhelm, fiul cel mai mare al Ducelui Leopold III de Austria. Coroana Ungariei o lua Maria, dar fiindcă nu avea vârsta decât de abea de doisprezeci ani, frânele Regatului le luă mama sa Elisabeta, intriganta văduvă a lui Ludovic, iară pe acea a Poloniei Hedviga. Polonii însă fiind contra căsătoriei ei cu Wilhelm de Austria primiră propunerea lui Iagello, Principe păgân al Lituaniei, de ai da lui mâna Reginei lor îndatorându-se a îmbrăţişa creştinismul el cu întreg poporul său. Logodna cu Wilhelm se desfăcu şi căsătoria Hedvigei de treisprezece ani deabea, cu Lituanul se celebră la 18 Fevruarie 1386 iară în 4 Martie Iagello se încoronă de Rege al Poloniei sub numele creştin de Vladislav. Astfel se îndeplini despărţirea definitivă a Poloniei de Ungaria, eveniment care trebui să aibe nişte urmări însemnate pentru Moldova.

Dacă după moartea lui Ludovic turburările din cauza luptelor pentru tron între Maria şi Sigismud de o parte şi Carol de Neapole de alta, se ţinură lanţ şi în Ungaria domnea anarhie pretutindeni, dela urcarea pe tron a lui Vladislav Iagello Polonia deveni puternică. In Februarie 1387, scurt timp după căsătoria sa cu Iagello, Hedviga reuşise a smulge Haliciul dela coroana ungurească, a alunga garnizoanele unguresti de acolo şi al anexa iarăşi la coroana Poloniei, de unde fusese smuls de tatăl ei în

---

1) N. Iorga, Relaţiunile cu Lembergul, I, p. 11 şi Mihai Costăchescu, Documente moldoveneşti, Iaşi, 1931 pag. 4.

2) Onciul în „Din trecutul Bucovinei, Bucureşti, 1915, p. 22 confundă pe Margareta-Muşata, cu alta Margareta care figurează într'un act papal din *1398*, ci nu *1389* cum admite Onciul, ca „relicta quondem Petri Vajvodae „*militis* vidua". Vezi C. Auner în Revista Catolică Bucureşti 1913, No. 2 p. 238. De acea toate combinaţiunile lui Onciul trase din această confuziune sunt eronate.

www.dacoromanica.ro

1370. Față cu slăbiciunea Ungariei și cu puterea crescândă a Poloniei, printre alții, și Ducele Podoliei, Teodor Koriatovici, care trăia în bune relațiuni cu Ungaria, căpătând în 1360 dela Regele Ludovic ducatul Muncaciului, rupse legăturile cu Ungaria și primi supremația polonă. In 31 Martie 1387 însă Sigismud, după înfrângerea răsvrătiților sub conducerea Banului Ioan Horvath, care decapitase pe bătrâna Regină, văduva lui Ludovic, în fața ficei sale, Regina Maria, fu recunoscut de Rege al Ungariei.

De aci începu lupta pe față între Polonia și Ungaria. Și una și alta râvneau supremația nu numai asupra Moldovei, dar Vladislav mergea până a contesta lui Sigismud și soției sale dreptul chiar la coroana Ungariei. Fiind dată această situațiune politică era natural ca Domnul Moldovei să se fi hotărât a recunoaște sau supremația Poloniei sau acea a Ungariei. Altă cale nu-i rămânea de urmat.

Fiind dată situațiunea politică și geografică a Moldovei, stat mic și încă în formațiune, între două state mari și puternice, Petru înțelese că n'ar putea timp îndelungat, să se menție singur redus la propiile sale mijloace și se hotărâ dar a recunorște suzeranitatea uneia din aceste două puteri și anume a Poloniei. El se hotărâ pentru aceasta pentru diferite motive. Mai întâi de toate relațiunile pentru diferite lucruri erau mult mai restrânse între Polonia și Moldova decât între aceasta și Ungaria. Apoi Polonia pare să fi fost mai abilă mai diplomatică decât rivala sa. Pe când Ungaria reclama în mod brutal, bazându-se pe vechiul ei drept asupra teritorului ocupat de Bogdan cel Bătrân, recunoașterea suzeranității sale și cerea chiar plata unui tribut. Polonia se mulțumea cu mai puțin, cu o suzeranitate mai puțin umilitoare și apăsătoare și întrebuința mai cu seamă spre așsi ajunge scopul niște mijloace mai abile, mai diplomatice grație concursului Episcopului catolic din Siret. Mult trebuie să fi contribuind la luarea acestei deciziuni și mama lui Petru, Margareta, protectoarea Episcopului catolic. In fine Petru a trebuit să ție seama și de voința boerilor Moldoveni. Sub înrâurirea nobilimei polone puternice care luau parte activă la conducerea Statului, se formase și în Moldova o boerime numeroasă puternică, independentă. Boerimea moldovană, timp îndelungat nu ocupa, ca mai târziu, mai ales funcțiunile de curte ale Domnului nu era numai decât în slujbe. Ei formau o castă aparte care lua parte ca atare la conducerea Statului. Vom vedea că pe lângă tratatele încheiate

www.dacoromanica.ro

de Domnii Moldovei cu Polonia se îndatorau în mod special şi Boerii ţării ba uneori chiar garantau îndatoririle luate de Voevodul lor. Ori pe acele vremuri din cauza strânselor legături de tot felul dintre Polonia şi Moldova partidul polonofil boeresc a trebuit să fie foarte puternic.

Pentru toate aceste motive Petru se hotărâ a recunoaşte suzeranitatea Poloniei şi spre acest scop, se duse în persoană la Lemberg unde, în ziua de 1 Mai 1387, predă Regelui Vladislav, Reginei Hedviga, urmaşilor lor precum şi Regatului polon omagiu de fidelitate depunând jurământul după ritul răsăritea şi sărutând crucea din mâna lui Ciprian Mitropolitul Chievului. In aceiaşi zi sfetnicii săi prestară şi ei, prin act deosebit jurământul de fidelitate, atât în numele lor personal, cât şi în numele tuturor locuitorilor Moldovei cari îi împuternicise anume pentru acest scop. Aceşti boieri erau „capitaneus" adică pârcălabul sau starostele *Giulea*, *Burla*, „marshalcul" adică postelnicul *Dragoe*, *Stanciul* şi *Stanislav*[1] Giulea şi Burla sau Borla se află iscăliţi şi în actul de donaţiune a lui Petru din 1 Mai 1384 dat din Hârlău fraţilor Predicatori din Târgu Siretului, iară Dragoe îl vom găsi luând parte la încheierea tratatului dintre Mircea, Domnul Munteniei şi Regele Vladislav în 1389.

Din aceste două titluri singuratece de boerie e greu de aşi da sama despre organizaţia dregătorilor depe acelea timpuri. Până şi în domnia lui Alexandru cel Bun cei mai mulţi boeri figurează în hrisoave fără titluri. In actul de închinare al lui Ştefan I găsim mai mulţi boeri cu epitetul de *Viteaz,* tradus în latineşte prin *eques* adică Cavaler, nobil. Acest epitet nu'l mai găsim aiurea; se vede că a fost dat boerilor moldoveni după dreptul feodal de nobilitate.

Prin recunoaşterea formală a suzeranităţii polone, Petru, schimbă cu desăvârşire orientarea politicei Moldovei. El puse temelia politicei polone, căci deşi Laţcu fusese în raporturi prieteneşti cu Polonia este cert că Petru este acela care pentru prima oară se recunoscu de Vasal al Poloniei. Toţi succesorii săi, în actele lor de închinare, se referă la închinarea lui, ca cea mai veche.

Prin acest act Petru se recunoştea, conform dreptului feodal medieval, de Vasal al Poloniei. Orice încercare de a contesta,

---

1) Acest Stanislav pare a fi identic cu Stanislav Rotompan din uricul lui Alexandru cel Bun din 7 Septemvrie 1404 C. Hurmuzaki, I², 826 de unde vine satul Botopăneşti din districtul Sucevii.

www.dacoromanica.ro

din mândrie națională, acest fapt ar fi zadarnică a tăgădui acest adevăr, față cu actele omagiale ale lui Petru I și ale succesorilor săi ar fi a falsifica istoria [1]).

Dealmintrelea ar fi greșit a judeca oamenii și faptele lor din acele timpuri cu ideile de azi și a ajunge la cruda, dar din fericire, cu totul falsa concluziune, a unuia din istoricii noștri moderni cum că: *„Pe când Muntenia începe prin un șir de Domni „energici cari culminează în eroicul Mircea, în Moldova ve- „dem din potrivă o succesiune de Domnitori slabi și bicisnici, „cari se întrec în înjosire față cu curtea polonă* [2])".

Aprecierea aceasta despreţuitoare a primilor Domni ai Moldovei este cu desăvârșire nejustificată și în vădită contrazicecere cu faptele istorice. Moldova cu drept cuvânt, poate fi mândră de unii din predecesorii lui Alexandru cel Bun, de un Bogdan I cel Bătrân care a ținut piept bărbățește tuturor încercărilor Ungurilor de a readuce Moldova sub stăpânirea lor, de un Domn cumpătat și înțelept ca Petru I, care, deși a recunoscut suzeranitatea Poloniei era atât de stimat de Regele Vladislav încât acesta nu se sfii a intra în legături intime de înrudire cu vasalul său a căruia lungă și pacinică domnie în privința rezultatelor dobândite pentru liniștea și prosperitatea țării sale a fost mai roditoare decât strălucita dar sbuciumata domnie a lui Mircea cel Bătrân, și chiar de un Ștefan I cel Bătrân, succesorul și fratele lui Petru I, care a știut să înfrunte vitejește, în strimtorile munților, pe năvălitorul Rege ungur a căruia viață chiar fu un moment în pericol.

Faptul că cedând grelelor împrejurări, ținând și samă despre ideile de atunci în ceeace privește legăturile de vasalitate dintr'un stat mare și unul mai mic, Petru I și succesorii săi au consimțit a recunoaște suzeranitatea polonă, nu micșorează întru nimic meritele și calitățile acestor Domni precum nici un Alexandru I, nici un Vladislav I, Domni ai Țărei-Românești, deși împrejurările i-au

---

1) Șincai ad. an. 1387 bănuiește autenticitatea acestor tratate, iar pe timpul său ele nu erau cunoscute decât în extractele publicate de Dogiel. Azi că s'au descoperit chiar originalele care se află la Petersburg este de mirat cum în Hurmuz. Doc. I, 2, p. 297, unde au fost publicate, s'a putut strecura o notiță care se termină prin cuvintele: „în tot cazul ele rămân foarte suspecte". Este cunoscut că însuși Ștefan cel Mare a prestat jurământul de credință, prin urmare pentru ce am bănui că actele or jurăminte ale predecesorilor săi începând cu Petru I ar fi fost plăzmuite?

2) Xenopol, Ist. Rom. II, p. 151.

www.dacoromanica.ro

silit și pe dânșii uneori a se recunoaște de Vasali ai Regatului ungur nu au fost mai puțin niște Domni mari și viteji.

Raporturile de vasal nu implicau de loc ceva umilitor. Țara vasal își păstra întreaga ei autonomie fără nici un amestec în afacerile ei de către țara suzerană. Obligațiunea impusă vasalului se mărginea în ajutorul oștesc pe care îl datora suzeranului său în timp de război, contra tuturor inimicilor în genere sau numai, în mod limitat, contra unora din dușmani exceptând pe alții anume după cum vom vedea că această restricțiune a fost introdusă în actul omagial din 1393 al lui Roman I. Dar, în schimb și suzeranul, conform dreptului feudal, era dator a apăra pe vasalul său contra ori cărui inimic, prin urmare și contra Ungurilor.

Din acest punct de vedere, actul lui Petru I trebuie considerat ca un act eminamente politic, impus de împrejurările timpului, și în conformitate cu interesele de atunci ale Moldovei.

Nu este mai puțin adevărat însă că, prin amestecul necontenit al Polonilor în afacerile de succesiune la tronul Moldovei, certurile dintre deosebiții pretendenți, mai ales ale urmașilor lui Alexandru cel Bun au fost atițate și mai mult și au contribuit foarte mult la slăbirea forțelor Moldovei.

Se vede că cu această ocazie a recunoașterei suzerănității polone Regele Vladislav, conform unui obicei feodal, „pentru ca vasalul și urmașii săi să servească cu o atât mai mare credință [1]" dărui lui Petru ca feud „Terra Sepinensis" adică Țara Sepeniclui sau a Șipeniților. Teritoriul acesta dăruit era chemat astfel după orașul Sipeniții, azi un sat, pe apa Lovița. In acest teritoriu se aflau, afară de Sipeniții, și orașele *Hotinul*, cetatea *Țețina*, a căreia ruine se văd și azi pe muntele cu acelaș nume, în apropiere de Cernăuți, pe atunci un sat încă și *Hmielovul* care a dispărut. In actul din 1437 prin care Ilias, fiul lui Alexandru cel Bun se îndatorește a retroceda Poloniei Țara Sipeniților el zice anume că fusese dăruită Moldovei de Coroana Poloniei [2]). Dovadă ca Țara

1) Hurmuzak. I, 2, p. 846—848. Actul prin care Vladislav dărui sau mai bine zicând confirmă de astă dată pentru deapururea posesiunea Țării Șipeniților, lui Ștefan II, fiul lui Alexandru cel Bun, în 1433.

2) Ibid. p. 872. „tenam Sepinensem *quam Moldovia a corone acaperat*, cum urbibus huius ipsius tenae Sepinensis, hoc est Hotino, Czeczunio et Chmelovio. Hotinul este menționat pentru prima oară în Idvcondictul dat de Ștefan I în 3 Ian. 1397 lui Spitko, Voevodul Podoliei. (Ant. Prochaska Codex epistolaris Vitoldi, Cracoviae, 1882, p. 43.) unde este iscălit și boierul „Stephanus de Chotyn" adică Ștefan starostele sau pârcălabul Hotinului. Orașul Hmielov s'ar fi aflat lângă satul Ivancauții de azi în Bucovina vezi Wickenhanser, Molda IV, p. 166.

www.dacoromanica.ro

Şipeniţilor fusese dăruită lui Petru I e actul fiului său Ivaşcu, din 1400, prin care promite, dacă ar redobândi tronul tătâne-său, a retroceda Poloniei „Ţara Sipeniţilor" cu oraşele care se află în ea după hotarele cele vechi [1]) Despre Moldova de atunci hotarul Ţării Sipeniţilor era o linie care începea din Carpaţi, cam dela împreunarea Ceremuşului alb şi negru, dela localitatea *Dolhopole*, şi mergea, pe sub Cernăuţi, la Nistru mai jos de Hotin. Intre Moldova şi Ţara Sipeniţilor erau situaţi, după documentele timpului codrii mari şi mici ai Bucovinei [2]). Despre nord hotarul despărţitor era Nistrul dela Hotin până la localitatea *Potocisca* [3]), situată ceva mai la miază zi de Nistru şi la nordvest de Horodnica. De aci hotarul dintre Ţara Sipeniţilor şi Pocuţia era o linie dreaptă până la părăul Colacin şi apoi acesta însuşi forma hotarul până la vărsarea lui în Prut, iară de aci hotarul era ca şi acel de azi Prutul până la vărsarea Ceremuşului în el apoi Ceremuşul însuşi până la împreunarea Ceremuşului alb şi negru. Astfel era hotarul Moldovei despre Pocuţia deja sub Petru I, după ce Ţara Sipeniţilor îi fusese cedată de Polonia, iar părerea Principelui Cantemir cum că deabia Ştefan cel Mare ar fi cucerit această provincie este greşită [4]).

Spre apărarea graniţei Ţarii Şipeniţilor, pe care Regele Poloniei, Casimir cel Mare, o cucerise în 1340, contra năvălirilor Tătarilor, el zidise Cetăţile Hotin şi Ţeţina [5]).

Harta Ţării Şipeniţilor

hotarul Moldovei la anul 1387

„ „ dela 1387 după alipirea Ţărei Şipeniţilor.

Petru luând în stăpânire Ţara Sipeniţilor institui aci două

---

1) Hurm. I, 2, 819.

2) Prochaska, ibid. p. 230. Quod silvae majores Bucowyna dicte, incipiendo a montibus, sive Alpibus regni Ungarie, *inter candem terram Moldaviae et terram Sepenicensem situate* penes Seret, protendentes se ad aliam silvam minorem Bucowynum dictam usque ad fluvium Pruth".

3) Hurm. I, 2, 846. In diploma Regelui Vladislav din 1433 relativ la delimitarea Moldovei de Polonia e zis că hotarul va fi părăul Colacin şi de aci *o linie dreaptă* prin câmpul Bolechovo până în râul Nistru deasupra satului moldovenesc *Potoc*. Dr. I. Nistor în Die moldanischen ansprüche auf Pokutien in archiv für Welt Geschichte, volumul 100, Viena 1910 a dovedit că greşit s'a identificat până acuma *Potoc* cu Czarnypotok (pp 5—12).

4) Principele Demetriu Cantemir, Bucureşti, 1875, p, 3.

5) Dlugosz, Hist. Pol. v, p. 48. In 1448 deputaţii poloni declarau că Regele Casimir cel Mare cucerise aceasta ţară asupra Tătarilor şi zidise, între altele, şi cetăţile Ţeţina şi Hotinul.

www.dacoromanica.ro

ţinuturi noi al Ţeţinei [1]) şi al Hotinului, capii acestor ţinuturi păstrând numele rusesc de *staroste* în loc de pârcălab, denumire remasă şi mai târziu când Ţeţina decăzând se ridică ca oraş Cernăuţii care pe la începutul domniei lui Alexandru cel Bun, pe la 1407, înlocuise deja pe vechiul oraş Ţeţina [2]). Timp îndelungat Polonia a ridicat pretenţiuni asupra acestui teritoriu şi la 1877 Austria ca urmaşă a drepturilor Poloniei, a anexat Bucovina, invocând tocmai aceste drepturi, dar împingând noua graniţă prea mult încoace cuprinzând astfel şi teritoriu care nu fusese nici odată polon, şi chiar Suceava, vechea capitală a Moldovei [3]).

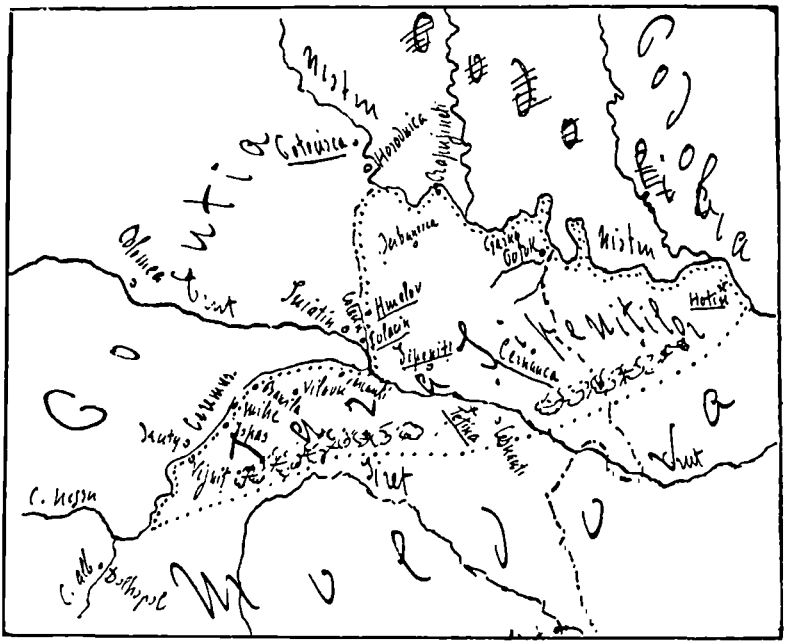

1) Ibid. p. 839. Ilie confirma în 1434 unui boer „Sobranecium *in districtu Czeczineusi*". Localitatea Sobranecium există şi azi în Bucovina sub numele de Şubraneţi în nordul Sadagurei.

2) Haşdeu, Arch. ist. p. 130—132. In regulamentul vamal al lui Alexandru cel Bun Cernăuţii figurează ca oraş vamal pe când de Ţeţina nici nu se mai face menţiune.

3) Xenopol, Istoria Românilor, II, p. 155 şi 167. In două locuri în care atinge această chestiune confundă Pocuţia cu Ţara-Şipeniţilor, crezând că, „deşi partea de ţară daiă regelui polon este indicată prin alte oraşe ce cuprindea amanetul pus de Vladislav mai întâi lui Petru şi apoi lui Alexandru cel Bun" şi adaogă: „nu se gândeau atunci Domnii Moldovei ca siguranţă luată de ei pentru banii lor, va sluji mai târziu de îndreptăţire Austriei pentru răpirea Bucovinei, şi a-şi crea titluri juridice asupra acestei ţări, pretextând

www.dacoromanica.ro

Şase luni aproape după recunoaşterea suzeranităţii polone relaţiunile dintre Vladislav şi Petru deveniră din cele mai amicale şi intime prin căsătoria celui din urmă cu o soră a celui dintâi. In actul datat din 27 Ianuarie 1388 Vladislav recunoaşte a se fi împrumutat dela „*cumnatul* şi amicul nostru, Petru, Voevodul Moldovei" patru mii de ruble argint italian pe timp de 3 ani cu condiţiune ca în caz de neplată la termin să iee în stăpânire, până la deplina achitare a suszisei sume *oraşul şi provincia Halicîului* [1]). In 10 Fevruarie Petru scrie din Suceava lui Vladislav că de oare ce n'a dat împuternicitului său decât 3000 de ruble de argint italian, *parte în Luck*, iară rămăşiţa în Suceava, pe când înscrisul său era pentru 4000 de ruble, să-i trimeată un alt înscris numai pentru 3000 de ruble [2]). Se vede că căsătoria lui Petru avu loc la Luck. Sora Regelui Vladislav a trebuit să fie a doua soţie a lui Petru. Căci nu e admisibil ca el, urcând tronul la anul 1375 să fi rămas neînsurat până la anul 1388. Dealmintrelea dacă Petru a putut avea din această căsătorie pe fiul său Ivaşcu, care pe la anul 1400 trăia în Polonia, în vârstă deabea de vre o doisprezece ani cel mult, sub tutela boierului Vâlcea, fratele acestuia, Roman, trebuia să fie deja vârstnic, şi prin urmare nu putea fi tot din aceaşi mamă, ci trebuia să fie fiul lui Petru cu prima sa soţie [3]). Din cauza relaţiunilor nu se poate mai prieteneşti ale lui Petru cu Mircea cel Bătrân din Ţara-Românească, după cum vom vedea în urmă, se poate bănui că a trebuit să existe între ei şi legături

---

— istoria era cam încurcată — nu că Moldova ar fi avut drepturi asupra Pocuţiei, ci *Pocuţia asupra Moldovei*". Austria nu se baza pe Pocuţia în revendicarea ei ci pe teritoriul Ţărei-Şipeniţilor care în adevăr aparţinuse Poloniei şi fusese dată ca feud mai întâi lui Petru Muşat.

1) Hăsdeu, Arh. ist. I, 1, p. 177.

2) Ibid.

3) Dimitrie Onciul, Datele Cronicelor Moldoveneşi asupra anilor de domnia ai lui Alexandru cel Bun, Bucureşti, 1905, p. 4 pretinde că Roman din actul lui Ivaşcu din 1400 (Hurmuz. Doc I. 2, 819 sg.) ar fi unchiul său fostul Domn Roman I. Din contextul actului se vede lămurit că intervenţia lui Ivaşcu nu este făcută în favoarea unui fost Domn, ci că nu poate fi decât vorba de un frate al său mai mare. Faptul însă că deşi mai tânăr el se pune chezăş pentru fratele sau mai mare pe lângă Regele Vladislav, învedereză că el avea mai multă trecere pe lângă acesta din cauza raporturilor familiare. Ivaşcu ca fiu al surorei sale, adică ca nepot al Regelui putea să garanteze pentru fratele său Roman. Dealtmintrelea fostul Domn Roman I este pomenit printre predecesorii săi decedaţi de Iuga în uricul său din 28 Noembrie 1399. Vezi Tabloul meu genealogic al Dragoşeştilor, p. 19-24.

www.dacoromanica.ro

de familie, fiind prima soție a lui Petru sora lui Mircea, adică fiica lui Radu I și a soției sale *Calinichia*, fata *cneazului sârbesc Lazăr*[1]). Astfel s'ar explica știrea unei cronice după care Mușatești ar fi înrudiți cu Despoții Serbiei[2]). Pentru relațiunile familiare dintre Petru cu Lazăr trebuie menționată și însemnarea ce s'ar fi aflat pe ziduł bisericei zidită de Radu cel Mare, Domnul Țării-Românești, la 1501, la *Lopușnia*, în Serbia, pe drumul dela Paracin la Zaicin, între văile Moraviai și ale Timocului, pomenind ajutorul dat de Petru Mușat, Cneazului Lazăr, la *Kossovo*[3]), în 15 Iunie 1389.

Fiind date aceste legături familiare între Domnii români nu e de mirat că ei să se fi gândit, mai ales în fața pericolului comun ce-i amenința pe amândoi din partea Ungariei a căreia Rege Sigismund dăduse ordin, în 1387, deosebiților diregători de a se pregăti de război contra *„necredincioșii săi„* [4]) prin care înțelegea pe Sârbi, Munteni și Moldoveni, și la o coaliție politică contra asupritorului ungur. Petru care era legat față de Polonia prin actul său omagial din 1387, mijloci și încheierea unui tratat de alianță între fostul său cumnat Mircea și actualul său cumnat Regele Vladislav.

Mircea primi cu plăcere această mijlocire cu atât mai mult că intra cu totul în vederile sale și întărea astfel coaliția pe care el însuși o formase cu Bosniacii, Croații și Sârbii atât contra Turcilor cât și contra Ungurilor.

In iarna anului 1389 Mircea trimise pe plenipotențiarii săi boieri banii „comites" *Manea* și *Roman Herescu* cari împreună cu *„Dragoyus Magnifici principis Domini Petri Woyevode Moldaviensis Marschalcus"* adică cu *Postelnicul Dragoe* încheiară în ziua de 7 Dechembrie stil nou 1389 la Badom, între Domnul lor Mircea și Regele Poloniei, un tratat de prietenie și de alianță. Prin acest tratat fiecare parte contractantă se îndatora a se ajuta una pe alta, în mod obligator, contra Ungurilor și în mod facultativ

---

1) C. Kogălniceanu, Istoria Românilor, I, p. 95—96, nota 6 și Tabloul genealogic și cronologic al Basarabilor, București 1912, p. 7, nota 6.

2) Vezi Letopisețul Țării-Românești și a Moldovei și lista lui Scarlatti-Onciul, o. c. p. 12 nota 2.

3) Kanitz, Das Königreich Serbien ap. Buletinul Mon. Ist. anul 1911, fasc. 16, p. 197. Cf. și N. Iorga, Condiț. de polit. gener. p. 19: „Inrudirea de aproape a lui Mircea cel Bătrân cu Iagelloni trebuie căutată în căsătoria lui cu o principesă moldoveancă".

4) Hurm. Doc. I,2 pp. 306—307.

www.dacoromanica.ro

contra altor inamici. Ratificarea acestui tratat urma a se face de către ambii Domnitori, patruzeci de zile dela data tratatului sau cel mult patruzeci şi opt de zile, în caz de împedicare legitimă, prin nişte împuterniciţi trimişi anume, pentru acest scop, în Moldova, învestiţi cu depline puteri întărite cu sigiliul cel mare a statului respectiv [1]).

Ratificarea avu loc în cursul termenului prevăzut, dar nu în Moldova, cum se stipulase, ci în Polonia, la Lublin, în ziua de 20 Ianuarie 1390 [2]).

Mircea în faţa pericolului tot mai mare ce-l ameninţa din partea Turcilor se văzu silit, pe lângă ţinta de până acuma, adică coaliţia împotriva Ungurilor a se gândi şi la necesitatea eventuală de a mobiliza şi pe aceştia împotriva duşmanului comun, Turci. De acea el propuse prin Roman Herescu, care încheiase primul tratat la Radom şi Radu Gadki, următoarele modificări al acestui tratat: 1⁰ Regele polon să nu poată începe război contra Ungurilor fără aprobarea dietei şi fără a fi notificat în prealabil Domnului muntean şi sfatului său cauzele războiului; 2⁰ în cazul unde Mircea ar încheia cu Regele maghiar fie pacea fie un armistiţiu, fie chiar o alianţă în care ar cuprinde şi pe Regele polon, acesta să fie dator a încuviinţa şi ractifica această dispoziţiune, 3⁰ *dacă unul din aliaţi ar voi să se despartă de dânsa atunci ceilalţi să fie datori al constrânge la respectarea tratatului prin mustrări serioase şi eficace,* şi în fine 4⁰ ratificarea acestei convenţiuni trebuia să aibe loc la Suceava în 11 Iunie 1391 [3]).

Tratatul nu fu însă ratificat la Suceava, după cum se stipulase, ci la Lemberg în ziua de 22 Iunie 1391, [4]) dar fără modificările propuse ci conform primului tratat încheiat la Lublin cu condiţiunea expresă de o alianţă contra Ungariei.

---

1) Hurmuz. Doc. I, 2, p. 315—316. Actul cel datat „feria senta post diem conceptionis beate Marie Virginis" care cade în ziua de 8 Decembrie. Adăogând şase zile „feria sexta" obţinem 14 Decembrie din care scăzându-se 7 zile deosebirea în acel secol, dintre calindarul Catolic şi al nostru rezultă că actul a fost iscălit în 7 Dechembrie 1389.

2) Hurmuzaki, Doc. I, 2, p. 322. Datum in Lublin in vigilia Sancte Agnetis Virginis, care cade în 21 Ianuarie.

3) Hurm. Doc. I, 2, 323-324. Documentul e datat în ziua sărbătoririi Sfintei Gertrude adică în 15 Noembrie stil nou. Rectificarea este fixată pentru ziua sărbătoriri Sfântului Ioan Botezătorul care cade la 24 Iunie stil nou.

4) ibid. p. 334-335. Sărbătorirea catolică a Sf. Petru şi Pavel cade în 29 Iunie sau 22 stil vechiu.

www.dacoromanica.ro

Tot în acest an Petru avu a se ocupa de afacerile bisericei Moldovei. Cei doi episcopi, Iosif al Cetății Albe și celălalt al Rădăuților atârnau de Mitropolia de Haliciu care în anul acesta deveni vacantă [1]). Se pare că profitând de această împrejurare Petru încercă, urmărind poate și înființarea unei mitropolii, eliberarea bisericei Moldovei de această înfeodare haliciană fără rost. Evident că aceasta nu avea să se obție așa de ușor dela patriarhatul ecumenic. Acesta trimise pe un delegat al său anume Teodosie spre a-și da sama de situația bisericească din Moldova. Se vede însă că el venise cu astfel de propuneri pe care Domnul și țara le respinse și el fu silit a părăsi Moldova fără zăbavă [2]). Astfel fu începutul conflictului bisericesc cu Patriarhia din Constantinopole care nu luă sfârșit decât deabea după urcarea pe tron a lui Alexandru cel Bun.

Puțin timp după aceasta Petru moare în 1391 [3]).

Mormântul său neaflându-se printre cele ale predecesorilor săi în necropola dinastiei la Rădăuți este mai sigur că el a trebuit să fie înmormântat la mânăstirea sa de predilecțiune, zidită de el, al Neamțului [4]). Cu surparea bisericei zidită de el și transportarea mormântului său și al lui Ștefan II, fiul lui Alexandru cel Bun de către Ștefan cel Mare în noua biserică zidită de el treizeci de pași lângă cea veche, piatra de pe mormântul lui Petru s'a perdut, precum lipsește și piatra de pe mormântul lui Alexandru cel Bun la Mânăstirea Bistriței deși nu încape nici o îndoială că el a fost înmormântat acolo lângă Doamna sa Ana.

Roman I 1391—1394. Petru I lăsase doi copii, Roman și Ivașcu, mici încă, cel dintâi din întâia căsătorie cu sora lui Mircea cel Bătrân și al doilea nepotul regelui Vladislav [5]).

Cu urcarea lui Roman pe tron se face în Moldova începutul înlăturării dreptului de primogenitură, după care lui Bogdan I îi urmase fiul său Latcu, fapt care fu cauza multor turburări

---

1) Acta Patr. Const. II, 157—158.

2) Acta itid. II p. 531.

3) In tabloul meu genealogic cronologic al Domnilor Moldovei, București, 1913, pp. 13—19 am pus greșit moartea sa în 1390. El era în viață încă în 1391, după cum rezultă din însemnarea relativă la biserica catolică din Siret din 1402 dar relativă la niște evenemente din 1391 cu care ocazie se vorbește de *„soția logofătului lui Petru"*.

4) Vezi și N. Iorga, Mănăstirea Neamțului, Vălenii de Munte, 1912 p. p. 3-5.

5) Vezi studiul meu Iuga Ologul Koriatovici în Arhiva, Iași, No. 2 1929 p. 85.

www.dacoromanica.ro

în istoria Moldovei. Fiii lui Petru I înlăturați dela domnie de unchiul lor Roman I se refugiază în Polonia unde îi vom găsi pela 1400 revendicând tronul părintelui lor. Dacă înlăturase însă pe acești nepoți, legitimii moștenitori, el primi la curtea sa pe alt nepot pe fiul surorii sale și al lui Iurie Koriatovici, pe Iuga. Pe lângă acesta el mai avea la curtea sa și pe fratele uterin al acestuia și pe frații lui. *Ștefan* sau *Stetco și frații săi* [1]).

El înființă orașul zis după numele său al lui Ronman sau *Roman.* Orașul Roman era chemat și *Novograd* sau *Târgul-Nou* sau și *Târgul de jos.* Administrația era ca și la Baia și în celelalte orașe acea germană cu soltuz și cu pârgari. Pecetea târgului avea o inscripțiune latină sau slavă cu litere latine [2]). Domnescul întemeietor adusese aci la înființarea târgului ca de obicei, elemente streine, mai cu seamă Sași și Unguri. Deosebirea între târgoveții Sași și Unguri se menținu până târziu prin secolul XVII. Roman zidi aci, cu îndemnul rudei sale, episcopul Iosif, *biserica Sfintei Paraschiva,* pe malul Moldovei, care s'a surpat și nu mai există azi. Aci fu înmormântată Doamna sa *Anastasia,* moartă înainte de 16 Septemvrie 1408 [3]) confundată timp îndelungat cu *Anastasia,* fiica lui Lațcu-Vodă, moartă la 26 Martie 1420 și înmormântată la Rădăuți. Aceasta n'a fost după cum au presupus unii nici soția lui Roman I nici după cum pretindeau alții, soția lui Iurg Koriatovici. Ea a murit necăsătorită [4]).

Din Doamna sa Anastasia Roman a avut pe Alexandru cel Bun, Bogdan care n'a domnit și este îngropat la Rădăuți [5]) și alți copii a căror nume nu se cunosc.

Tot Roman pare a fi zidit o mănăstire la Bistrița, în locul mănăstirei zidită de frate-său Petru I. lângă Piatra, pe care a prefăcut-o fiul său Alexandru cel Bun. E dovedit că această mănăstire exista pe la anul 1395 [6]), adică anterior lui Alexandru cel Bun. Primul ei egumen a fost Isaac carele rugă pe Patriah să primească ctitoria ei și a mănăstirei Sfântului Dumitru. Nu e

---

1) Hăsdeu, arh. ist. I, 1, p. 18: „credința jupânului Iuga Giorgevici și „credința jupânului Stetco și frații săi". Despre Stetco, ca fiu al surorii sale vezi și Revista pentru istorie, archeologie și filolgie, VII, 368.

2) Urechiă Sigilografia română.

3) Melchisedek, Cron. Romanului, I 101 și N. Iorga, Stud. și Doc. VI, 2, 625. și Mihai Costăchescu, Documente moldovenești, Iași, 1901, pag. 60.

4) C. Kogălniceanu, Tabloul geneologic al Dragoștilor, pp. 8—9.

5) Kozak op. cit. I, p. 207.

6) Act. Patr. II, 241.

www.dacoromanica.ro

admisibil că Roman după exemplu primilor Domni ai Țării-Românești din care fiecare a înzestrat țara cu o mănăstire, să nu fi zidit și el o mănăstire, după cum zidise frații și predecesorii săi Petru și Ștefan I. Mănăstirea o zidi tot sub îndemnul rudei sale Episcopul Iosif.

In timpul domniei sale, în 1392 conflictul bisericesc iscat cu Patriarhia sub predecesorul său Petru I. se înăspri și mai tare. In urma neizbândirei patriahal, Teodosie, Patriahul, probabil după cererea lui Roman, numi ca Mitropolit nu însăși pe moldovanul Iosif, ci pe un arhiereu grec, *Ieremia* ca Mitrôpolit al Moldovei, și'l trimise la Suceava. Atât Domnul cât și poporul refuzară de al primi și el fu silit a părăsi țara, afurisind însă la plecare atât pe capii bisericei moldovene, Episcopii Iosif și Meletic cât și pe Domnul, boierii și poporul, atât *„pe cei vii cât și pe cei morți“* [1]).

In cea ce privește relațiunile Domnului moldovenesc cu Polonia, deși trecuse un an dela urcarea sa pe tron, el nu prestase încă, ca vasal, jurământul de credință. Ba din contră prin Iulie 1393 el luă partea lui Teodor Koriatovici contra Regelui Vladislav și Vitold. Din faptul că Roman avea la curtea lui pe Iuga nepotul său și al lui Teodor Koriatovici rezultă că era în bune relațiuni cu acesta. Ducele Teodor care ca Duce al Muncaciului era vasal al Ungariei, moștenise după moartea fratelui său Constantin Cnezatul Padoliei și devenise astfel și vasal al Poloniei. El se hotărâ a emancipa Podolia de această suzeranitate și a o închina tot Ungariei, Koriatovici atrase de partea sa și pe Roman. După lupta dela Bratzlav oastea moldo-podoliană fu zdrobită de Vitold la Camenița. Teodor Koriatovici pierdu Ducatul padolian și fu prins și dus la Vilna [2])

S'a admis până acuma că Roman perdu tronul din cauza acestei aliante cu Koriatorici și imediat în urma acestei înfrângeri, de oarece se credea că el prestase jurământul de credință la 5 Ianuarie 1393, adică înaintea acestei campanie moldo-podoleana. Este însă astăzi dovedit că jurământul n'a fost prestat decât la 5 Ianuarie 1394 [3]) adică posterior înfrângerei moldo-podoleană. Trebue admis dar că Roman reuși a obține ertarea Regelui polon supunându-se formal și prestând în fine jurământul de vasalitate.

Actul omagial este datat din Suceava în 5 Ianuarie 1394.

---

1) Act. Patr. II, p. 528-533.

2) G. Popovici, An. dela Mart. p. 11-12.

3) Onciul, Datele Cronicel. Mold. p. 6—7.

www.dacoromanica.ro

Prin acest act Roman cu sfatul boierilor săi și asentimentul întregei țări promite atât Regelui și Reginei Poloniei, cât și marelui Cneaz al Lituaniei, *moștenitorul Țării Rusești*, credință și ajutor contra tuturor dușmanilor exceptându-se regiunile Lituaniei și ale Prusiei, care se află dincolo de Cracovia și care din cauza prea marei distanțe ar impune sarcini prea grele poporului moldovenesc. La act sunt atârnate, afară de pecetea Domnului și acele ale boerilor, Birlea, Bratul, Dragoș, Ioan Stroici, Andriaș și Radu, cari jură anume și în numele lor personal credința Coroanei Poloniei [1]).

In cursul însă al acestui an încă domnia lui Roman luă sfârșit fără a cunoaște însă împrejurările în care s'a întâmplat acest eveniment. Cert este că succesorul său, fratele său Ștefan, apucă domnia cu ajutorul Regelui polon, cum o zice anume în actul său omagial din 1396 [2]). Dar chestia este de a ști dacă acest ajutor polon i-a fost dat contra fratelui său Roman, pe care l'ar fi înlăturat, sau contra nepotului său Iuga, care se afla la Curtea lui Roman în Moldova și care, la moartea lui Roman, pretinse și el la tronul Moldovei pe care l'a și dobândit după moartea lui Ștefan în 1399. Deși Roman se răzvrătise contra Poloniei în alianță cu Koriatovici în urma înfrângerei supunerii și purtării sale a jurământului de credință Regele Vladislav nu mai avea nici un motiv pentru înlăturarea lui. De acea e mult mai probabil că Roman n'a fost înlăturat de Ștefan ci a murit. Roman despre care vorbește Ivașcu fiul lui Petru I în actul său din Berest în 1400 [3]) nu este fostul Domn Roman I [4]) cum pretind unii istorici [5]) ci nepotul său fratele lui Ivașcu ambii fii lui Petru I. In ori ce caz Roman I muri înainte de 28 Noemvrie 1399 [6]), data uricului lui Iuga în care Roman este pomenit printre predecesorii decedați ai acestuia.

Roman se află înmormântat la Rădăuți.

Ștefan I cel Bătrân, 1394—1399. Abia urcat pe tron el găsi Moldova încă sub anatema aruncată asupra ei de Mitropolitul Ieremia. In intervalul încă dela aruncarea anatemei se întâmplase un evenement care contribuia la scăderea asprimei conflictului cu

1) Hurm. Doc. I, 2, p. 815—816.
2) Hurm. Doc. I, 2, p. 818—819.
3) Ibid. p. 819—820.
4) G. Popovici, o. c. p. 23, nota 2.
5) Onciul, o. c. p. 8.
6) G. Popovici, p. 20, nota 3.

www.dacoromanica.ro

Patriarhia. Mitropolitul Moldovei Ieremia fusese numit prin August 1394 [1]) Mitropolit la Târnova, în Bulgaria, pe care Turcii o cucerise de curând. Vestitul Patriarh bulgăresc, *Eftimie,* a căruia corespondenţa cu „popa" *Nicodim,* întemeietorul mănăstirilor în Ţara Românească s'a aflat la mănăstirea Neamţului ai căreia primii întemeietori fusese nişte ucenici deai lui Nicodim, fu surgunit pentru deapururea din Târnova. Prin această numire, înlăturându-se dificultatea principală pentru aplanarea conflictului bisericesc, Ştefan trimise, pe la începutul anului 1395, spre acest scop, la Constantinopole pe Protopopul moldovean Petru. Misiunea sa care era *acea* de a mijloci iertarea şi recunoaşterea Episcopilor Meletie şi Iosif, nu reuşi. Patriarhul Antonie, din contră, respunse, în Mai 1395, la scrisorile Domnului Moldovenesc ce-i adusese Protopopul Petru, că prima şi esenţiala condiţiune pentru aplanarea conflictului, ridicarea afurisirei şi împăcare, era numai alungarea din ţară a celor doi Episcopi. Tot odată el făcu cunoscut lui Ştefan că însărcinase pe protopopul Petru ca în calitate de exarc şi „dichiu" al Patriarhiei să ocârmuiască biserica Moldovei până ce Moldovenii vor primi pe Mitropolitul Ieremia sau până ce se va lua de Patriarhie vre'o altă dispoziţiune [2]).

Protopopul Petru nu primi această misiune decât forţat, după ce se împotrivi din toate puterile insistând pentru ertarea Episcopilor săi, şi nu putu, întorcându-se în ţară, bine înţeles aduce la executare ordinele patriarhale. Episcopii Iosif şi Meletie rămase neclintiţi în ţară. De acea, în Septembrie acelaş an Patriarhia, în înţelegere cu Impăratul Bizantin Manuel Paleologul făcu din nou o încercare de a împăca lucrurile procedând de astă dată într'un mod mai împăciuitor. Ea însărcină pe Mitropolitul Mitilenei, trimis cu diferite misiuni în Muntenia, să meargă şi în Moldova dându-i voe în cea ce priveşte afurisenia pronunţată asupra poporului să procedeze conform împrejurărilor locale iar cu privire la acei Episcopi să nu facă nimica în favoarea lor [3]). Aceasta era deja o concesiune făcută de Patriarhie şi un pas spre aplanarea conflictului. Anatema fu ridicată se pare [4]). Cu toate aceste conflictul urmă înainte.

---

1) Act. Patr. II, p. 164, 174 şi 178.

2) Act. Patr. II, 241—243.

3) ibid. II, 256—247.

4) Act. Patr, II 528—530. In actul din 26 Iulie 1401 este zis că anatema fusese ridicată deasupra poporului cum şi deasupra Episcopului, rămânând acesta interzis însă până ce cauza lui va fi cercetată sinodiceşte, fiind de faţă şi Ieremia, fără a preciza însă timpul când s'a făcut ridicarea. N. Dobrescu

www.dacoromanica.ro

Curând după aceasta Ştefan I avu a susţine un război împotriva regelui ungur nevoind a'l recunoaşte de suzeran. Regele Sigismund se hotărî al supune cu forţa. Expediţia avu loc prin August 1395. Sigismund, înainte de a intra el însuşi în Moldova, trimise pe Ştefan de Canisza, comitele Secuilor, cu contingentul acestora, spre a explora terenul şi a-i deschide drumul. Canisza este întâmpinat în strimtorile munţilor de către Ştefan cu oastea sa. El e silit însă, după o zdravănă împotrivire, a se retrage. Comandantul ungur dând de ştire Regelui că drumul este liber, Sigismund intră şi el în Moldova în capul oştirei sale în care se afla şi Ioan Episcopul Strigonului cu contingentul său. Ştefan încercă încă odată norocul său atacând pe neaşteptate şi cu furie oastea duşmană la Hindău, Ghindăoanii de azi din judeţul Neamţ, plaiul Piatra. Impresurat din toate părţile situaţiunea Ungurilor deveni foarte critică şi siguranţa Regelui însuşi fu un moment în pericol, şi nu scăpă de o înfrângere cumplită decât graţie aceluiaşi Ştefan de Canisza care, expunându-şi viaţa vitejeşte reuşi, prin atacurile impetuoase ale Secuilor săi a scăpa pe Rege şi oastea sa, străbătând şirurile oastei lui Ştefan şi silindu-l a se retrage. De aci Regele ungur îl urmări până sub zidurile cetăţii Sucevei pe care impresurând-o sili pe Ştefan a i se închina. El îi jură credinţă şi supunere printr'un act formal îndatorindu-se a-i plăti tributul pe care Moldova obicinuia a plăti mai înainte Coroanei Ungare [1]).

în întemeierea Mitropoliilor Bucureşti, 1906, p. 104 crede că ridicarea anatemei s'au făcut în timpul Patriarhului Matei, pe la 1398 sau chiar deabia după suirea pe tron a lui Alexandru cel Bun. E mult mai probabil de oare ce Mitropolitul Mitilenei fusese anume însărcinat în 1395 cu ridicarea eventuală a anatemei deasupra poporului că el a ridicat atunci anatema. Anume însă i-a fost intimat să nu cumva să facă ceva în favoarea Episcopilor. Anatema deasupra acestora sau mai bine zicând deasupra lui Iosif — căci Meletie murise desigur de oare ce nu se mai menţionează — a fost de sigur ridicată, nu deabia sub domnia lui Alexandru cel Bun, ci mai înainte anume în Ianuarie 1397 de Mitropolitul Betleemului Mihail, când fu trimis cu ocazia regulării raporturilor eparhiei Haliciului cu Mitropolia Rusiei şi în Moldova să vadă dacă nu ar putea realiza o împăcare şi dacă nu ar fi putinţă să ia cel puţin provisor cârmuirea bisericei Moldovene (Act. Patr. II, p. 278).

1) Descrierea acestei lupte este făcută după istorisirea lui Bonfinius complectată şi coroborată cu diplomele Regelui Sigismud din 1395 (Hurm. I, 2, p. 362 şi 364) şi acea din 1397 (ibid. p. 382: „daciaque solita nostro fisco regio in recognitionem domini naturalis, temporibus congruis persolvenda, humiliter se inclinavit: et subdore studuit effective, *Litteris vigorosis* etc.„ Din acest document se vede categoric că Ştefan a fost silit să se supună şi să recunoască suzeranitatea ungară. Părerea contrară emisă de D. Onciul, Din Istoria României, Bucureşti 1914, ediţ. II, p. 38 este dar greşită.

www.dacoromanica.ro

Aceasta este prima luptă, din istoria Moldovei dintre Moldoveni și Unguri, despre care avem știri mai detailate, căci despre luptele crâncene susținute de Bogdan I nu avem decât știri cu totul sumare. Deși silit a se supune Ștefan și Moldovenii săi s'au luptat vitejește și au scris o pagină glorioasă în analele țării. Deși dobândise tronul cu ajutorul Regelui Vladislav, el nu se grăbi a retroceda Țara Șipeniților, pe care acesta o reclama înapoi probabil deja din timpul domniei lui Roman I, când acesta se răzvrătise, aliându-se cu Koriatovici și pierzând astfel dreptul la această țară ce fusese dată ca feud Domnilor Moldovei. Din contră Ștefan se vede ridică pretențiuni asupra Pocuției care fusese zălogită în 1391 sub Petru I ca substituire a întregei provincie a Haliciului zălogită lui Petru I pentru suma împrumutată pe care Regele Vladislav n'o achitase nici până atuncea.

Față de aceasta atitudine luată de Ștefan, Vladislav se hotări în fine la o acțiune mai energică contra Domnului Moldovei, care spre a evita urmări mai grave preferi a se supune și a presta în fine jurământul de credință în condițiuni chiar mai grele decât predecesorii săi. Spre aplanarea diferendului au trebuit să intervie chiar mai întâi boierii Țării. Aceștia printr'un act nedatat din 1395, dar care nu poate fi decât dela finele acestui an, în ori ce caz, cea ce rezultă din conținutul lui anterior actului omagial din 6 Ianuarie 1396 al lui Ștefan, pun chezășie față de Regele polon cum că Domnul lor va merge în persoană să depună jurământ de credință Regelui Poloniei. Ei mai garantează că Domnul lor va renunța la Pocuția, iară pentru castelurile Țețina și Hmielovul, adică Țara Șipeniților, când va merge „Domnul nostru Ștefan la Domnul său și al nostru, la Regele Vladislav al Poloniei va regula această cestiune după voia Regelui“ [1]).

Ștefan prestă acest jurământ de credință împreună cu boerii săi, dar nu se duse în persoană la Rege, ci în orașul Suceava în 6 Ianuarie 1396 ș'în actul omagial nu se stipulează nici renunțarea la Pocuția nici regularea cestiunei Țării Șipeniților. In schimb însă Ștefan recunoscu formal că datorește tronul Regelui Vladislav și se obligă a remânea în veci supus Poloniei și a „nu-și căuta un alt Domn“ și a-i da ajutor atât contra Regelui unguresc, contra *Domnului basarabesc,* adică contra Domnului Țărei Românești, contra Turcilor, Tătarilor și Rușilor, în fine contra tuturor duș-

1) Codrescu, Uricarul, III, p. 67 și Hășdeu, Arh. ist. II, p. 51.

www.dacoromanica.ro

manilor ectuali şi viitori, chiar şi în regiuni mai îndepărtate, dincolo de Cracovia şi Polonia contra cavalerilor Teutoni.

Este o deosebire vădită de actul omagial prestat de predecesorul său Roman, şi în formă, cu mult mai umilăi şi în fond cu sarcini mai grele. Cu toate aceste Regele polon care nu se preaîncredea în Ştefan mai impuse ca precauţiune, o nouă condiţiune nu se poate mai umilitoare, după care boierii săi se obligară a-l opri pe Domnul lor actual şi viitor dela orice acte ostile Poloniei şi în cazul când cu toate aceste Domnul nu ar voi a urma sfatul lor a rămâne credincioşi Poloniei şi a se răsvrăti în comun contra propriului lor Domn [1]).

Această îndatorire luată de către boierii Moldoveni, cu consimţimântul vinovat al lui Ştefan, a creat acel sprit răzvrătitor care caracterizează boierimea moldovană în tot lungul şir ai istoriei Moldovei mai până in zilele noastre, gata oricând a trăda pe un Voevod pentru altul, spirit criminal şi vătămător intereselor ţării.

Acest act omagial mai arată că coaliţia moldo-româno-polonă, începută de Petru I, luase sfârşit.

Mircea, Domnul Munteniei, silit de împrejurări, încheiase la Braşov, în 7 Martie 1395 o convenţiune militară cu Sigismund Regele Ungariei contra Turcilor şi aliaţilor lor [2]). Aceasta fu cauza înduşmănirei Regelui Vladislav cu Domnul Muntean şi de acea Ştefan în actul său omagial se îndatora a da ajutor şi contra acestuia.

Cu toată această obligaţiune Ştefan luă parte alături de Mircea, chiar în cursul acestui an, la nefericita luptă dela Nicopole. Aceasta ne dovedeşte odată mai mult că vasalitatea Moldovei era, în cele mai multe cazuri, mai mult nominală decât efectivă. Domnii Moldovei prestau jurământul de credinţă când erau siliţi s'o facă, dar îndată ce împrejurările li permitau ei nu mai ţineau sama de aceste legături de vasalitate.

Participarea Domnului Moldovei la lupta dela Nicopole este atestată de doamna de Lussan care scrie anume că au participat atât Principele Valahiei cât şi *„le Prince de Moldavie"* adică Domnul Moldovei [3]).

In capul oastei creştine se afla Sigismund, Regele Ungariei. Ea număra vre o 130000 de oameni, din cari însă numai vre o

---

1) Hurm. Doc. I, 2, 817.

2) C. Kogălniceanu, Ist. Rom. I, p. 115.

3) I. Chr. Engel Historia Valahiae, I, p. 160.

www.dacoromanica.ro

60000 de luptători. Regele Franciei, Carol VI, trimisese 2000 de cavaleri însoţiţi de 6000 de scutieri şi alţi oameni ai lor sub comanda contelui Ioan de Névérs, fiul Ducelui Filip de Burgundia, în rândurile cărora se afla floarea cavalerismului francez, ca renumitul erou, mareşalul Boncicault, carele a lărat şi nişte memorii despre această campanie, amiralul Ioan de Vienne, Filibert de Naillac, marele magistru al Ioaniţilor din insula Rodos şi alţii. Din Germania veniseră cavalerii Teutoni, Stiriani cu contele Hermann de Cilli şi acei bavarezi cu burggravul de Nuremberg, *Frederic VI de Zollern,* strămoşul primului Rege Român, Carol I [1]). Oastea ungară propriu zisă era sub comanda Palatinului Nicolae de Gara, acea ardeleană sub Voevodul Sztibor. In fine erau şi oştile lui Ştefan I al Moldovei şi a lui Mircea, Domnul Ţării-Româneşti.

Sultanul Baiazed dispunea de o armată egală ca număr celei creştine dar avea superioritatea unei disciplini exemplare şi a unităţii de comandă. In consiliul de război ţinut, în ajunul luptei, de creştini, căpităniile ungare, care cunoşteau mai bine şi valoarea şi chipul de luptă a trupelor turceşti şi româneşti, propuseră ca primul atac să-l dea Domnii muntenesc şi moldovenesc cu trupele lor mai uşoare şi mai sprintene contra avangardelor inamicului, compuse asemenea de trupele uşoare ale Azaghilor, iară trupele grele ungare, germane şi franceze să lovească centrul armatei duşmane, corpul Ienicerilor. Aceste propuneri însă fură respinse cu răstire de către cavalerii Francezi, zicând că n'au venit din atâta îndepărtare pentru a asista la lupta altora şi ameninţând cu retragerea lor dacă nu li s'ar încuviinţa lor onoarea primului atac. Cererea lor de voe de nevoe fu admisă şi fu principala cauză a marelui dezastru suferit a doua zi de armata creştină.

Lupta avu loc în 21 stil vechiu sau 28 stil nou 1396. Armata creştină luase poziţiune în următoarea ordine de bătaie. Centrul unde se afla Regele Sigismund, era format de oastea ungară sub comanda lui Gara şi de cavalerii germani; aripa dreaptă era ocupată de ardeleni sub voevodul lor Ştafan Lascovici, iară aripa stângă de oastea lui Ştefan şi a lui Mircea. Cavalerii francezi luaseră loc în prima linie formând avangarda armatei creştine. Lupta începu printr'o sarjă strălucită a Francezilor asupra avangardei

1) Nicopole, 1396—1877—1902. Cuvântare rostită în Academia Română de Carol I Regele României în şedinţa din 21 Martie 1904.

www.dacoromanica.ro

inamice pe care o restoarnă ş'o pun pe fugă, aruncându-se apoi orbeşte, fără a ţine seamă că se depărtase de restul armatei, asupra centrului inamic, compus din Ieniceri şi spahii. Cu tot eroismul şi vitejia lor, sărind chiar depe cai şi aruncându-se cu spada în mână în mijlocul armatei păgâne, ei sunt în curând striviţi de marele număr, ucişi sau prinşi. Descurajiarea în rândurile creştinilor fu mare când se află cumplita veste despre nimicirea întregului corp francez. Cu toate aceste lupta nu ar fi fost pierdută fără trădarea Voevodului Ştefan Lascovici un inamic ascuns al Regelui Sigismund, părăsind cel dintâi cu ardelenii săi câmpul de bătae înainte de a fi fost măcar atacat. Aceasta este adevărul, ci nu cum că Mircea ar fi trădat cauza creştină. Este dovedit că cel întâi care a părăsit lupta a fost Ştefan Lascovici şi numai după retragerea acestuia s'au retras şi Mircea şi probabil şi Ştefan al Moldovei. Cu toate aceste centrul, Ungurii şi Germanii, nu numai rezistară zdravăn cât-va timp impetuosului atac al Turcilor dar reuşiră chiar pentru un moment a respinge pe Ieniceri, până ce în fine striviţi de numărul cel mare al inamicului şi mai cu seamă prin intrarea în luptă, în momentul decisiv, a Ţarului sârb Ştefan Lascovici, cu 5000 de luptători neobosiţi fură învinşi şi puşi pe fugă.

Infrângerea creştinilor fu cumplită. Peste 20.000 de corpuri acopereau câmpul de luptă, dar dealmintrelea victoria costase scump şi pe biruitori căci un număr îndoit de mare de Turci zăceau alături de creştinii căzuţi. Regele Sigismund izbuti cu câţi-va credincioşi şi cu Frederic de Zollern, Hermann de Cilli şi Filibert de Naillac a se arunca într'o corabie cu care apucă spre gurile Dunării şi de aci pe mare pe la Constantinopole în Dalmaţia.

Ştefan se întoarse în Moldova unde sosi prin Ianuarie 1397 Mitropolitul de Betleem, însărcinat de Patriarh, pe lângă regularea afacerilor bisericeşti ale Haliciului, să încerce şi în Moldova să vadă dacă nu ar putea realiza o împăcare, şi dacă nu ar fi cu putinţă să iee cel puţin, provizor cârmuirea bisericei moldovene [1]). Dar nici această încercare de a aplana conflictul cu Mordova nu dădu vre un rezultat, de oarece Domnul Moldovei ţinea numai decât la recunoaşterea rudei sale, Episcopul Iosif, Meletie fiind deja probabil mort la această dată. Se vede însă că Mitropolitul de Betleem a ridicat blăstemul deasupra lui Iosif, remănând însă

1) Act. Patr. II, p. 278.

www.dacoromanica.ro

interzis până ce cauza lui va fi cercetată sinodiceşte [1]). N'avem ştiri să se fi numit alt Episcop la Rădăuţi în locul lui Meletie.

Dacă Petru I zidise mănăstirea Neamţului Roman I pe aceea a Bistriţei, este foarte probabil că vechea mănăstire a *sfântului Neculai din Poiana Stretului,* zisă apoi Probota, a fost zidită de Ştefan, de oarece fiul său Petru, [2]) a fost înmormântat aice, ceea ce dovedeşte că ea era în orice caz anterioară lui Alexandru cel Bun, presupusul ctitor de până acuma. Ştefan cel Mare îi puse un epitaf cu inscripţia următoare: Această piatră a făcut-o Ştefan Voevod lui Petru Voevod, fiul *bătrânului* Ştefan Voevod; veşnica lui pomenire. Acesta nu poate fi decât Petru fiul lui Ştefan I cel Bătrân, pe a căruia mormânt, la Rădăuţi tot Ştefan cel Mare, îi zice asemenea „*bătrânul* Ştefan Voevod" [3]). Nu poate dar fi vorba de Petru, un fiu al lui Ştefan, fiul lui Alexandru cel Bun, mort tânăr încă.

In vara anului 1399, conform obligaţiunei stipulate în actul său omagial din 1396, Ştefan luă parte, cu un corp de oaste, la expediţia polonă-lituană condusă de Vitold, contra Tătarilor, care se sfârşi cu înfrângerea oştilor aliate în bătălia dela Worskla, la 12 August [4]).

Puţin timp după aceasta el muri [5]). El fu înmormântat în necropola dinastiei maramureşene la Rădăuţi, unde mormântul său se află până în ziua de azi cu epitaful pus de strănepotul său Ştefan cel Mare, cu această înscripţiune de mândra amintire a victoriei sale asupra Regelui Sigismund: „Piosul şi de Hristos iubitorul Io Ştefan Voevod, a înfrumuseţat acest mormânt *străbunului său Ioan bătrânului Ştefan Voevod: Care a bătut pe Unguri la Hindău*" [6]).

Astfel se sfârşi şi ultimul din cei trei fii ai Muşatei. Iară tronul Moldovei nu fu ocupat nici de fii acestuia nici de fii rămaşi dela fratele-său Roman I, Alexandru şi Bogdan [7]), nici de fiii fratelui lor Petru I, Roman şi Ivaşcu, cari se aflau în Polonia, ci şirul

---

1) Act. Patr. II, p. 528—530.

2) Cf. Iorga, Inscripţii din bisericile României, I, p. 60.

3) Kozak, o. c. I, p. 105. Vezi şi Mihai Costăchescu, Documente Moldoveneşti Iaşi, 1931, pag. 16 unde se vede că Ştefan a dăruit în 1398 două sate mănăstirei Probota.

4) Cf. şi Onciul, Anii de Domnie ai lui Cr. c. B. pp. 9—10.

5) El a trebuit să moară între 12 August şi 28 Noemvrie 1399 data primului uric cunoscut a lui Iuga. (Rev. pentru ist. arch. şi fil. IV, 714).

6) Kozak, o. c. I. p. 105.

7) Mihai Costăchescu, Documente Moldoveneşti, Iaşi, 1931. pag. 7.

www.dacoromanica.ro

Mușateștilor fu întrerupt de fiul Cneazului străin, Iurg Koriatovici, care uzurpase tronul Moldovei în 1374, de *Iuga zis Ologul.*

Ca și frate-său Petru I, Ștefan era căsătorit cu o rudă a Regelui Vladislav. Acest fapt necunoscut până acuma, rezultă dintr'un act al ordinului teutonic din 1416 [1]) în care e zis că Regele Vladislav, după ce s-a botezat a făcut tot felul de neajunsuri ordinului *dând chiar pe o rudă a sa* de soție lui „Stetczkoni Waywade Parve Walachie" pentru ca acesta să-l ajute contra ordinului cu o mare mulțime de arcași iscusiți, care de aci profită de ocazie spre a se răscula contra suzeranului său natural, Regele Românilor și al Ungariei, care fu silit a-l readuce, cu multă vărsare de sânge la ascultare.

Koriatovicești
1399—1400

Iuga zis Ologul 1399—1400. Domnia lui fu și mai scurtă, și mai efemeră decât fusese acea a părintelui său. Deși, prin mama sa, Moldovan și din vița Mușateștilor, purtând un nume curat maramureșan, ci nici decum rutean, Iuga neavând nimica a face cu numele Jurg al tătâne-său, el era considerat ca un străin, ca un uzurpator. El se simțea atât de puțin sigur pe tronul, dobândit poate cu ajutorul lui Mircea, Domnul Țării Românești unde se și refugiă când fu detronat, în orice caz nu cu acel al Regelui Poloniei, încât căută a strânge împrejurul său, la Curtea sa, a coasocia, pentru așa zice, la guvernarea sa, întreg neamul mușătesc, ce mai era în viață. Intr'un crisov al său el zice: „Cu mila lui Dumnezeu noi Iuga Voevod Domnul Țării Moldovei cu frații Domniei mele jupânul Alexandru și jupânul Bogdan, înștiințare facem..." [2]). Aceștia nu-i erau frați, ci le zice frați în sensul de veri, ca fii ai unchiului său Roman I, și-i arată ca părtași la tron. In alt uric, pe lângă Alexandru și Bogean, ba chiar înaintea lor, amintește pe Ștefan V și fii lui, și pe frații lui. Acest Ștefan,

---

1) Antonii Prochaska, Coden Epitolaris Vitoldi, Cracoviae 1882, p. 1027: „Quantas enim insidias rex Polonie post susceptiunem baptismatis ordini tunc struebat, cum quandam suam consanguineam Steczkoni Wayvada Parve Walachie nuptiis tradidit, ut sibi cum magna sciencium arcum multitudine contra ordineum assisteret, qui in reducendo ipsum ad corone sue obediencíam non sine christiani sangvinis effusione lagiflua multos sumptus tulit".

2) Gh. Ghibănescu, Ispisoace și Zapise, Iași, Tip. Dacia, 1906, vol. I, partea I, p. 1—3.

www.dacoromanica.ro

era vărul lui Iuga, fiul mătușei sale, o soră a mamei sale, fiică a Mușatei, de acea îi se dă aci titlul de Voevod, deși tatăl său fusese un simplu boier [1]). Acest titlu și-l dă apoi acest Ștefan sie însuși într'un act prin care, face o danie mănăstirei Probota.

Mai erau fiii decedatului domn Ștefan I, despre cari n'au rămas urme și fiii lui Petru I Roman și Ivașcu, cel din urmă nepotul Regelui Vladislav. Aceștia se aflau în Polonia, Roman ținut prins de Svidrighello, fratele Regelui, probabil pentru că conspirase contra unchiului său, Ștefan I, iară Ivașcu care era încă foarte tânăr se afla cu guvernorul său, boierul Vîlcea la Berest în Polonia. Indată ce Iuga ocupă tronul, Ivașcu, printr'un act fără dată din Berest iscălit și de boerul Vîlcea, interveni pe lângă Rege ca să dea drumul fratelui său Roman garantând pentru el că va fi credincios Regelui și că nu va dușmăni pe Vitold pentru că'l ținuse închis, iară în cazul contrar, îl vor da iară în mânile Regelui. In curând însă se vede că Roman muri și atunci Ivașcu ceru prin actul din 25 Martie 1400 tronul pentru dânsul îndatorîndu-se a restitui Regelui Țara Șipeniților cu orașele Țețina și Hmielovul cu hotarele cele vechi, și a renunța la restul banilor ce mai datora din suma împrumutată dela părintele său Petru I, arzând actele ce poseda asupra acelui împrumut.

Nu se știe dacă Regele a voit să ajute pe nepotul său a dobândi tronul ocupat de Iuga care nu-i prestase jurământul de credință, dar dacă voi, n'a mai avut timpul s'o facă căci, nici nu trecu o lună dela cererea lui Ivașcu, și vărul acestuia, Alexandru, fiul lui Roman I, apucă tronul în ziua de 23 Aprilie 1400, restur-

---

1) Onciul, An. de Domnie a lui Alexandru cel Bun, p. 9. Acest Ștefan este indentic cu jupânul *Stețco* adică Ștefan cu frații săi din hrisoavele lui Roman I din 1392 și 1393 (Arch. ist. a Rom., I, 18 și Revista p. ist. arch is fil. VII, p. 367 sg), unde el este amintit ca nepot de soră „sestrini" Este evident că el nu poate fi indentic, cum admite Onciul o. c. p. 9. cu Ștefan I Domnul Moldovei de la 1394—1399, care în uricul lui Iuga din 1399 este citat printre predecesorii săi răposați. Onciul pretinde nu numai că ar fi indentic cu acesta dar că Ștefan care a domnit înainte de Iuga ar fi fost nu frate ci nepotul lui Petru I și a lui Roman I. Această părere nu este admisibilă, pentru alte considerațiuni și din următorul motiv. Dacă Ștefan I n'ar fi fost fiul Mușatei adică *frate* cu Roman ci nepotul acestuia, Ștefan cel Mare nu i-ar fi putut zice în epitaful pus de dânsul „străbun" ci „bun". Vezi tabloul meu geneologic al Dragoștilor, p. 21. Vezi diplomele lui Ivașcu în Hurm. Doc. I. 2, pp. Al doilea act nu e cum s'a admis până acuma din 8 Decemvrie 1400, ci cum a dovedit Onciul, o. c. p. 3 nota 4, din 25 Martie 1400, adică pe timpul domniei lui Iuga.

www.dacoromanica.ro

nând pe Iuga care fugii în Muntenia la Mircea, care probabil îl şi ajutase la urcarea pe tron şi care îl primi bucuros de oare ce era înduşmănit şi cu Regele Poloniei şi cu Ştefan I al Moldovei, care în actul său omagial din 6 Ianuarie 1396 se îndatorase anume a da ajutor Poloniei între alţii şi contra Domnului Basarabiei adică a Ţărei Româneşti.

Cu acesta tronul Moldovei fu reocupat de un vlăstar al dinastiei maramureşene a Muşateştilor de *Alexandru* zis *cel Bun.*

Muşateştii

Alexandru I cel Bun. 1400—1433. Imaginea fixată în istorie despre Alexandru cel Bun, ca un fel de Nestor, ajuns la adânci bătrâneţe, reprezintat în manuale, după portrete de fantezie ca un unchieş cu o mare barbă albă, este cu desăvârşire greşită. El dobândi tronul, deşi însurat, tânăr fiind încă, şi muri, deşi domnia lui fu lungă de 23 ani şi 8 luni, tocmai cât însemnează letopiseţul dela Bistriţa început sub domnia lui, relativ tânăr încă, neajungând măcar vârsta de 60 de ani. In muzeul lavrei Sf. Alexandru Nevschi din Petersburg s'a aflat un patrahir dela Alexandru cel Bun, cu chipul său şi al Doamnei sale Marina. Căsătoria cu Marina avu loc pela 1421, prin urmare patrarhirul datează cel mai de timpuriu din acest an, adică cu vre-o zece ani înaintea morţii sale. Chipul reprezintă un om în floarea vârstei, de statură mic, oacheş, slab, cu plete lungi, dar fără a cădea pe umeri, cu mustăţile lăsate în jos, cu barba potrivită bifurcată. In loc de coroană pe cap poartă o pălărie cu marginile ridicate în sus, asemenea cu acea pe care o poartă, în medalii, Impăratul bizantin contimporan, Ioan VIII. Avem astfel portretul real al lui Alexandru cel Bun, singurul dela el [1]).

Evenimentul dacă nu cel mai însemnat, în orice caz dintre cele mai însemnate, din domnia lui Alexandru cel Bun, este întinderea Moldovei până la Dunăre. Moldova ajunsese, sub domnia

---

1) N. Iorga, Patrarhirul lui Alexandru cel Bun, Bucureşti 1913. Concluzia ce trage din deosebirea portului unei pălării pe când Domnii munteni contimporani sunt reprezintaţi cu coroana pe cap cum că Voevozii munteni erau nişte Domni *regali* pe când acei moldoveni ar fi fost Domni Vasali nu este justificată, căci şi Impăratul bizantin purta tot această pălărie. Intre vechile picturi murale din biserica dela Rădăuţi, una înfăţişează pe Alexandru cel Bun ţinând biserica ca ctitor împreună cu Bogdan cel Bătrân, fundatorul ibsericei.

www.dacoromanica.ro

lui Iurg Koriatovici încă la Marea Neagră prin cucerirea Cetății Albe. Dar litoralul maritim despre apus dela acest oraș până la gurile Dunărei precum și țărmul dunărean de la gura Dunărei până la Brăila cu *Chilia* erau stăpânite de Domnii Munteni de *Basarabi*. Numele de „Basarabia" dovedește stăpânirea acestei regiuni de către Țara Românească. Ea fusese cucerită de Munteni dela Tătari înaintea descălecării Moldovei. De aceea acest teritoriu figurează în diplomele Domnilor Munteni sub denumirea de *„părți tătărești"*, zise după anexarea lor de către Moldova *„hotarele băsărăbești"* după cum figurează ele în documentele timpului și cari au fost obiect de ceartă între Moldoveni și Munteni timp îndelungat până și pe timpul lui Ștefan cel Mare, carele mai cuceri dela Munteni și cetatea *Crăciuna* cu mai întregul district al Putnei de azi.

Impingerea hotarului Moldovei, prin cucerirea acestor „hotare băsărăbești" până la Dunăre, este datorita lui Alexandru cel Bun. Nici o cronică însă nu a înregistrat și transmis posterității acest fapt măreț. Lucrul însă este cert. Intr'un act oficial datat din Luck in 23 Ianuarie 1429 relativ la certurile dintre Moldoveni și Munteni cu privire la aceste „hotare băsărăbești" Regele Ungariei Sigismund zice anume că *castelul Chilia și alte hotare au fost luate de Alexandru cel Bun dela Basarabia* [1]). Nu mai încape dar cea mai mică îndoială că cucerirea acestui teritoriu basarabesc cu cetatea Chiliei se datorește acestui Domn. Dar când cucerit-a el acest teritoriu? In actul pentru o eventuală împărțire a Moldovei între Ungaria și Polonia, din anul 1412, Chilia era a Moldovenilor [2]). Tot a lor era și după actul comercial al lui Alexandru cel Bun din 1407 [3]), în care nu e vorba decât de Brăila. Dacă Chilia ar fi fost a Muntenilor la această epocă, ea ar fi fost menționată, cum se află, în actul comercial al lui Ștefan cel Mare din 1460 [4]), „la Chilia ori la Brăila". Prin urmare cucerirea aceasta trebue căutată între 1400, anul urcării pe tron a lui Alexandru cel Bun și 1407. Ultimul tratat de alianță încheiat de Mircea cel Bătrân cu Regele Poloniei Vladislav, suzeranul Moldovei, înaintea ocupării tronului de către Alexandru cel Bun, datează din anul 1391. De aci Domnul muntenesc nu mai reînoi tratatul decât, pe timpul lui Alexandru,

1) Procharka, pp. 908—910.
2) Ibid. pp. ibidem.
3) Hăsdeu, Istoria critică, I, p. 131.
4) ibid, II, p. 174.

www.dacoromanica.ro

în 1403. Intr'acest interval relaţiunile dintre Polonia şi Muntenia se încordară din ce în ce mai mult. Mircea, după încheerea tratatului din 1391 pe care căutase chiar să'l modifice, însă fără succes, în sensul unei învoiri de a ajunge la o alianţă cu Ungaria, începu, în acest scop, tratări cu Regele Sigismund care se sfârşiră prin încheerea unui tratat cu acesta în 1395. De acea Regele Poloniei Vladislav, ceru ca Domnul Moldovei, Ştefan I cel Bătrân, unchiul lui Alexandru cel Bun, să se îndatoreze, în actul omagial din 6 Ianuarie 1396, a-i da ajutor militar contra tuturor duşmanilor şi anume şi „contra Domnului Basarabiei". In fine tot în acest an, Vlad, rivalul lui Mircea, pe care reuşise chiar a'l înlătura pe un scurt timp, recunoaşte formal suzeranitatea polonă. Toate aceste arată în destul starea de inimiciţie într'acest interval dintre Polonia şi Moldova de o parte şi Ungaria şi Muntenia de alta, stare care a continuat şi la urcarea pe tron a lui Alexandru cel Bun, şi care nu luă sfârşit decât prin încheierea tratatului de alianţă din 1403 dintre Mircea şi Vladislav. Este dar sigur că cucerirea Chiliei cu teritoriul basarabesc de Alexandru cel Bun avu loc în acest, interval, probabil chiar imediat după ocuparea tronului de Alexandru cel Bun în 1400.

Lui îi revine dar meritul de a fi alipit de Moldova ţărmul dunărean dela Brăila până la Mare cu Cetatea Chiliei precum şi litoralul maritim de aci la Cetatea Albă. Chilia pe acele timpuri se afla în dreapta braţului Chiliei, Chilia insulară, unde e azi *Chilia Veche*, vechiul oraş *Licostom*.

Tot în timpul acesta, pe la 1401, Alexandru cel Bun reuşi a aplana şi conflictul bisericesc cu Patriarhia constantinopolitană care dura de mai bine de 10 ani. Spre acest scop el trimise, prin mai 1401, la Constantinopole o solie de boieri şi clerici cu scrisori către Patriarh şi sinod d'ale sale prin care se ruga să ierte pe Episcopul Iosif şi să fie recunoscut de Mitropolit al Moldovei, şi scrisori d'ale lui Iosif prin care acesta se scuza şi explica de ce nu putuse să scrie şi să trimeată pe cineva la Patriarhie, din cauză că în ţară se întâmplase războaie şi mai cu seamă că avusese loc dese schimbări de domnie, cea ce era şi exact. Alexandru cel Bun insista mai ales asupra învinuirei aduse lui Iosif că ar fi străin hirotonisit undeva ca episcop sârbesc şi că venind în Moldova ar fi încalcat fără drept biserica de aci afirmând că el era localnic înrudit cu dânsul, şi că fusese hirotonisit de Mitropolitul Antonie al Haliciului pentru moldoveni. In urma explicaţiunilor date de

www.dacoromanica.ro

solie, sinodul decise în 26 Iulie 1401 trimiterea în Moldova a ieromonahului chir Grigorie *Ţamblac,* călugăr, şi a dascălului de sfânta evanghelie chir Manoil, diacon, ca să cerceteze la faţa locului, cum stau lucrurile, şi dacă vor afla, din mărturiile tuturor „a Domnului, a boierilor, a clericilor, a ieromaniahilor şi monahilor" că Iosif a fost într'adevăr hirotonisit de Mitropolitul Haliciului ca Episcop pentru Moldoveni, ei erau împuterniciţi, prin anumite scrisori, cu deplină putere de a aşeza pe Iosif ca adevărat legal Mitropolit al Moldovei. Trimişii Patriarhiei sosiră în Moldova şi dădură lui Alexandru o scrisoare din partea Patriarhului Matei adresată *„Marelui Voevod al întregei Moldovlahie"*. In corespondenţele anterioare Moldova era desemnată când sub denumirea de *„Maurovlahia"* când de „Rusovlahia" în deosebire de „Ungrovlahia", Convingându-se despre exactiteţa declaraţiunilor făcute de solia trimisă la Constantinopole împuterniciţii Patriarhiei, recunoscură prin August sau cel mai târziu Septembrie, pe Iosif de Mitropolit al Moldovei, dându-i ultimul act de întărire [1]). Astfel din Episcopia Cetăţii Albe ieşea o Mitropolie Moldovenească, precum din Episcopia Vicinei ieşise o Mitropolie pentru Ţara Românească, şi conflictul bisericesc cu Patriarhia se sfârşi după ce ţinuse un deceniu.

Mitropolitul Iosif se aşeză definitiv cu scaunul său la Suceava în mânăstirea azi *biserica Mirăuţilor* cu hramul Sfântului Gheorghe. La Cetatea Albă nu se mai numi alt Episscop în locul lui Iosif cum nu se numise nici la Rădăuţi altul în locul decedatului Episcop Meletie [2]). Alexandru întemeie, în schimb, o a doua episcopie, o „Mitropolie a Ţării de Jos", cum i s'a zis mai târziu, la Roman, dar deabea după 16 Septembre 1408 [3]).

Mitropolitul Iosif, care păstorise atâta timp la Cetatea Albă, părăsind acest oraş, nu voi a lăsa acolo moaştele Sfântului Ioan cel Nou care fusese martirizat aci, pe la anul 1330 [4]) în timpul

---

1) Act. Patr. II, pp. 223, 241 şi nrm., 256 şi urm., 278 şi urm., 283, 359 şi urm., 528—33.

2) Simeon Fl. Marian, Sântul Ioan cel Nou de la Suceava, Bucureşti, 1895, p. 20 scrie că Alexandru ar fi eşit sântului înainte întru întâmpinare cu mitropolitul, *episcopii*, boerii şi cu întreg poporul.

3) Cf. N. Iorga, Istoria Bisericei Româneşti, Bucureşti, 1908, I, pp. 67—68. Intemeierea episcopiei de Rădăuţi de către Alexandru cel Bun admisă în Schematismele Diocezei bucovinene nu este dovedită. Ea a fost reînfiinţată de Ştefan cel Mare.

4) N. Iorga, Chilia şi Cetatea Albă, p. 37.

www.dacoromanica.ro

dominațiunei tătare, și sfătui pe Domnul și ruda sa de a le aduce la Suceava. Spre acest scop Alexandru cel Bun trimise în 1402 [1]) pe un boier cu oaste la Cetatea Albă de unde aduse sicriul cu moaștele la Suceava. Indată ce află că boierul trimis se apropie cu Sfântul de Iași, Alexandru ieși spre întâmpinarea Sfântului cu Mitropolitul, boierii, clerul și poporul până la *Poiana Vlădichii* din jos de Iași. Tot așa făcu el și mai pe urmă, după ce s'a apropiat alaiul de Suceava, ieșind îmbrăcat cu hlamida domnească, și coroana pe cap, împreună cu Doamna sa *Ana*, cu Mitropolitul Iosif, cu arhierei, și cu tot clerul bisericesc, cu întreg sfatul domnesc și alți boieri și o mulțime de popor și întâmpinând pe Sfânt cu făclii, cu tămâe și cu miruri bine mirositoare. Iară când se apropiară cei patru călugări, cari duceau racla cu moaștele Sfântului pe umerele lor, de poarta cetății, evlaviosul Domn, îngenunchiând înaintea raclei „cuprinse mult pătimătorul corp, atinse ochii și buzele sale de mânele aceluia, vărsă lacrimi de bucurie și-l propuse de păzitor al statului său și așa fu depus în cinste în prea sfânta Mitropolie în luminata sa cetate Suceava, scaunul său" [2]). Această descriere este făcută de trimisul Patriarhiei, pentru aplanarea conflictului, călugărul Grigorie Tamblac, care remăsese în Moldova, și care a asistat și el la această ceremonie [3]).

Tamblac, deși născus în Târnova, în Bulgaria după nume era desigur de origină Aromân adică Român Macedonean [4]). De acea chiar probabil a fost ales de Patriarhie spre a fi trimis în Moldova. Nu e exclus că unchiul lui Ștefan cel Mare, *Ion Tamblac,* să fi fost o rudă a sa, precum Chiprian, Mitropolitul Lituaniei din Chiev, dinaintea căruia Petru I prestase la Lemberg jurământul de credință Regelui Vladislav, în 1387, a fost unchiul său. El a fost una din luminile slave din acele timpuri, învățase la școala vestitului Patriarh de Târnova, *Eftimie,* a căruia corespondență cu Popa Nicodim dela Tismana din Muntenia s'a găsit la Mănăstirea Neamțului. El fusese mai înainte egumen al vestitei Mănăstiri Decian din Serbia, de unde titlul său de egumen al Mănăstirei Pantocratorul. In Moldova remase mai mulți ani, până pe

1) I. P. Marian, o. c. pp. 20—23.

2) Melchisedek, în Rev. p. istor. an II, Vol. I, fascic. I, pp. 1—64 și 173—174.

3) S. Fl. Marian o. c.

4) Iorga îl face când Român (Cetatea Alb. p. 36) când drept și curat Bulgar (Ist. liter. relig. până la 1688, p. 14).

www.dacoromanica.ro

la 1407 când plecă la Chiev, chemat de unchiul său, Mitropolitul Chiprian, pe care nu'l mai găsi viu. In 1415 el ajunse însuşi Mitropolit al Chievului. El muri în 1420 [1]). In Moldova a stat ca „preot al bisericei Moldovlahiei" la Suceava unde a ţinut un şir de predici, dintre care una cu ocazia aducerei moaştelor Sfântului Ioan cel Nou dela Cetatea Albă. Aceste predici, puse în scris precum şi panegirice, unele scrise tot în Moldova în limba slavo-sârbă, s'au păstrat într'un Sbornic, la mănăstirea Neamţului [2]) scris de Monahul Gavril în Septembrie 1439. Este învederat că activitatea sa, cât a stat în Moldova a trebuit să se resfrângă şi asupra mănăstirei Neamţului, acel lăcaş de cultură pe acele timpuri, dar nu este exact, cum pretinde tradiţia păstrată la acea mănăstire, cum că el ar fi fost egumenul acestei mănăstiri şi că ar fi murit şi este înmormântat acolo. Tot atât de puţin adiverit este legenda după care Alexandru cel Bun ar fi înfiinţat o şcoală juridică după modelul celei din Ţarigrad în cari învăţaţi aduşi dela Constantinopole tălcuiau pravilele numite Vasilicale şi că Tambloc ar fi fost dascăl la această şcoală [3]). Se poate să fi fost vreo şcoală de slavoneşte pentru clerul bisericesc, dar atât şi nimic mai mult.

In legătură cu aducerea moaştelor Sfântului Ioan, Alexandru făcu diferite donaţiuni mitropoliei din Suceava, printre care şi *„Poiana Vlădicăi"* „ca să fie de pomenire şi anume când a ieşit el cu boierii săi şi cu întreg poporul la sus pomenita Poiană pentru a întâmpina pe Sfântul Ioan cel Nou [4])".

El făcu diferite donaţiuni şi mânăstirei *Moldovita*, zidită din nou de dânsul, chiar în primii ani ai domniei sale. Egumen era chir Vasile [5]). Afară de aceasta ctitorie proprie a sa, Alexandru rezidi şi mânăstirea zidită de tatăl său la *Bistrita*, pe care o în-

---

1) Vezi despre Tamblac a mea Istor Rom. I, p. 188, nota 2. unde am dovedit cum că Tamblac n'a fost după cum pretinde Episcopul Melchisedek, Mitropolit al Moldovei. Despre moartea lui în 1420 cf. Iirecek, Geshichte der Bulgaren, p. 446 şi E. Kaluzniacki, Aur der panegyrischen Litteratur der Südslaven, Wien 1901, pp. 16—17, şi Leben und Werke des Patriarchen von Bulgarien Euthymius Wien, 1904.

2) Melchisedek în Rev. p. ict., arch., şi fil., II, I, p. 47.

3) Melchisedck o. c. p. 5.

4) G. Popovici, Iudet Zolkievicensis în Candela III, pp. 547—549. Această menţiune se afla într'un uric de confirmare dela Radu Mihnea din 1624.

5) T. A. Wickenhauser, Moldova, Wien 1862, din care se vede că mânăstirea exista deja la 31 Oct. 1402, (p. 55) şi din uricul din 1410 (p. 56) se vede că a fost zidită din nou de dânsul cum o zice anume.

www.dacoromanica.ro

zestră cu moşii şi cu tot felul de odoare şi unde fură înmormântaţi şi prima sa soţie Ana, şi el însuşi. Pe când însă piatra mormântală a Doamnei Ana există şi azi încă, acea a lui Alexandru cel Bun a dispărut. Ea este înlocuită cu alta, a Doamnei lui Ştefan Lăcustă, fără a se atinge totuşi postamentul săpat frumos cu podoabe gotice. Mănăstirea a fost înoită la 1554 de Alexandru Lapuşneanu. La 1407 Mitropolitul Iosif întruni mânăstirile Neamţului şi a Bistriţei încredinţându-le aceluiaşi „popă" adică egumen. *Domenţian.* Ca şi Nicodim din Ţara Românească, acesta avea toate drepturile asupra mănăstirilor şi-şi putea numi chiar un succesor fără ca vre-o altă putere, bisericească sau lumească, să se poată amesteca. Boierul însărcinat de Domn cu instalarea lui Domenţian este *Petru Ureclea*, un strămoş al cronicarului, Vornicul Grigore Ureche [1]). Bistriţa deveni pe lângă Neamţ, un nou centru de cultură slavonă. Tot odată călugărilor din Bistriţa le datorim scrierea despre faptele Domnilor, *letopiseţul dela Bistriţa.* Tot acolo s'a păstrat şi cel mai vechiu pomelnic, început tocmai pe timpul lui Domenţian, pela 1407, al Domnilor din dinastia Bogdăneştilor şi Muşăteştilor.

Mănăstirea Moldoviţei zidită de Alexandru cel Bun se surpă în urma unei rupturi de nouri. Petru Rareş zidi ceva mai departe în 1531 o mănăstire nouă înconjurată cu ziduri, care există până în ziua de azi. Prin donaţiunile lui Alexandu cel Bun şi ale succesorilor săi averea Moldoviţei crescu şi alcătui un adevărat domeniu, administrat de egumenul mănăstirei. Acest imens domeniu fu secularizat, după anexarea Bucovinei de Guvernul austriac, şi face o parte din aşa numitul *fond religionar bucovinean* înainte de unirea Bucovinei cu România.

Alexandru cel Bun înzestră însă cu moşii şi tot felul de odoare nu numai mănăstirile zidite de el dar şi pe acele zidite de predecesorii săi. Astfel, între alte nenumerate danii el dărui, în 22 Septembrie 1409 mănăstirei Sfântului Nicolae din Poiana, care figurează în acest document cu numele mai nou de *Probata* azi *Probota*, pe lângă un număr de robi *Ţigani* şi un număr de *Tătari.* Aceştia fusese reduşi în urma descălecării, la aceaşi stare de robie ca şi Ţiganii [2]).

---

1) Haşdeu, Arh. ist. I. 2, pp. 140-1 şi Mihai Costăchescu, Documente Moldoveneşti, Iaşi, 1931, pag. 52.

2) Harden, Arh. ist. I, 2, p. 12.

www.dacoromanica.ro

Tot în domnia lui Alexandru cel Bun fu zidită, după pilda Domnului, pentru prima oară, o mânăstire de către boerii Lazăr, Stanciul și Costea mănăstirea Humorului în Bucovina, a căreia ruine, în urma dărămărei ei de către Tătari în domnia lui Petru Rareș se văd și azi încă la locul unde pârâul Mogerniţa se varsă în Humora. Marele Logofăt Toader Bribuiog zidi, în 1530, în apropiere de cea veche, noua mănăstire care există și azi [1]). Mănăstirea Humorului este însemnată, prin faptul, că aci s'a găsit Evanghelia, dăruită de Ștefan cel Mare, cu chipul său, frumos și

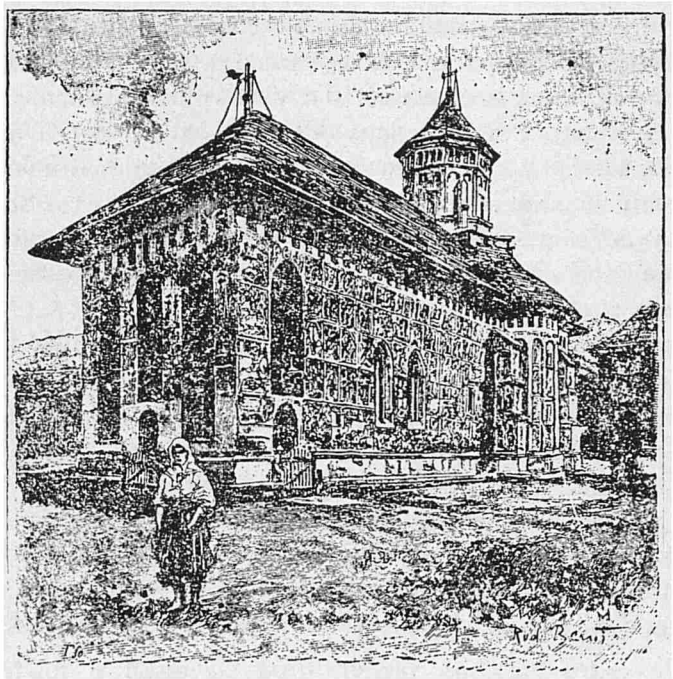

Mănăstirea Moldoviţa

tânăr încă, o miniatură nepreţuită, și ca artă, și ca portret istoric, reprezentând chipul adevărat al marelui erou. Acest portret este reprodus în Documentele privitoare la istoria Românilor, tomul II, partea 2, cu indicaţia greșită că e dintr'o Evanghelie dela Voroneţ. Evanghelia Humorului se păstrează acum la Mitropolia din Cernăuţi.

Deși Alexandru cel Bun nu ocupase tronul Moldovei cu voia și mai puţin cu ajutorul Poloniei, a căruia Rege ar fi voit

1) Schematismus der Bucowinaer gr. or. Archiepiskopat. Dioceze, Cernauz, 1907, p. 90.

www.dacoromanica.ro

să dee tronul nepotului său Ivaşcu, care se obligase a-i restitui chiar Ţara Sipeniţilor, el reuşi în curând a câştiga bunele graţii ale lui Vladislav, după cum declară însuşi în actul omagial ce'l prestă în 12 Martie 1402 la Suceava „mai ales că vedem că graţiile scumpului nostru Rege s'au întors către noi [1]". Prin acest act, după pilda predecesorilor şi mai marilor săi, Petru I şi tatăl său Roman I el se îndatora a servi cu credinţă până la moarte Regelui Vladislav Reginei copiilor lor şi coroanei Poloniei contra tuturor duşmanilor fără deosebire şi a nu'şi căuta alt Domn afară de Rege.

Prin încheierea tratatului de alianţă, în anul următor, în 1403, între Mircea cel Bătrân şi Regele Vladislav se restabili astfel tripla alianţa moldo-munteano-polonă din timpul lui Petru I. Cu această ocazie de sigur se făcu şi acea înţelegere cu privire la fruntaria dintre Moldova şi Muntenia între ambii Domni Români care figurează în documentele timpului sub denumirea de *„privilegiul lui Alexandru şi Mircea"*, prin care acest din urmă recunoscu stăpânirea celui dântâi asupra Chiliei şi a malului Dunărei de jos, asupra aşa ziselor hotare băsărăbeşti [2].

Regele Vladislav, neavând încredere în Alexandru cel Bun, pe lângă jurământul prestat de acesta la Suceava în 12 Martie 1402, ceru ca precauţiune şi jurământul personal al unor boieri moldoveni. Astfel boierul *Costea* jură în acelaş an 1402 credinţă deosebită Regelui polon îndatorîndu-se împreună cu fraţii săi, şi cu acei pe cari îi va putea atrage în partea sa, în cazul unde Domnul său s'ar rescula contra lui, nu numai a nu-l urma, ci din contra a se răzvrăti contra acestuia, şi a-i raporta tot ce ar putea afla [3]. Costea se însărcinase dar a fi ajutorul secret al Regelui.

---

1) Hurmuz. Doc. I, 2, p. 823. Pe lângă predecesorii săi Petru şi Roman Alexandru cel Bun nu menţionează şi pe Ştefan I care şi el prestase jurământul. Aceasta nu poate fi decât o omisiune la transcrierea actului căci în actul omagial din 1404 figurează toţi trei Petru Roman şi Ştefan. Observăm că în traducerea latină (Hurmuz. I, 2, . .) iau strecurat două greşeli. Ştefan a fost omis, iară în locul lui Roman e pur Alexandru.

2) Hurm. Doc. II, pp. 8—10: „secundum privilegia Alexandri et Myroe". Iorga, Istoria Românilor, Vălenii de Munte, 1910, pp. 82—83 pretinde greşit că Alexandru cel Bun şi Mircea cel Bătrân din cauza acestor părţi basarabeşti trăiră duşmăniţi în tot timpul domniei lor căci înţelegerea s'a făcut conform acestui privilegiu şi cearta între Moldova şi Muntenia n'a început iarăşi decât după moartea lui Mircea sub succesorii săi.

3) Ibid. I, 2, p. 822.

www.dacoromanica.ro

Se vede însă că nu l-a ajutat norocul să-şi îndeplinească rolul odios căci nu figurează în nici un hrisov printre boierii acestui Domn. Dealtmintrelea această precauţiune era de prisos, fiind dat caracterul blând şi pacinic, precum şi sentimentul puternic despre sfinţenia jurământului al acestui evlavios Domn. Nu mai puţin avea Alexandru cel Bun un mare interes a întreţine bune şi pacinice, relaţiuni cu puternicul său vecin şi suzeran spre a putea în linişte şi în pace, ridica ţara din starea de slăbiciune şi de decădere în care o adusese luptele predecesorilor săi pentru scaunul Moldovei. De acea Alexandru se şi grăbi în 1404 cu ocazia sosirei Regelui la Cameniţă, să se ducă întovărăşit de sfetnicii săi, în acest oraş, unde prestă în persoană cu boierii săi, în ziua de 6 August, din nou jurământ de credinţă.

In anul 1407 Alexandru cel Bun se prezintă din nou dinaintea Regelui de astă dată tocmai la Lemberg, însoţit de sfetnicii săi, şi confirmă în ziua de 6 Octombrie, toate angajamentele, ce le luase faţă de Polonia, cu trei ani mai înainte la Comeniţa [1]).

In anul viitor Alexandru cel Bun regulă relaţiunile comerciale dintre Moldova şi Polonia prin decretarea unui nou tarif vamal. Printr'acest tarif, iscălit în ziua de 8 Octombrie 1408 la Suceava de Domnul Moldovei şi de sfetnicii săi şi de patru delegaţi ai orăşenilor Lembergului, pe lângă dispoziţiunile prin care se fixa mai cu amănunte localităţile unde negustorii din Polonia şi Galiţia aveau a plăti taxele vamale atât pentru importul şi exportul cât şi pentru transitul mărfurilor, se reduceau unele taxe vamale din tariful anterior carele însă nu este cunoscut. După acest tarif căile comerciale principale, pe acele timpuri, pe care umblau carele şi căruţele negustorilor poloni şi nemţi erau următoarele: drumul *tătăresc*, cel mai însemnat, era Cernăuţi-Siret, Suceava-Iaşi şi Cetatea Albă sau Tighina, drumurile ardelene unul la Bistriţa prin Suceava-Baia-Moldoviţa, altul la Braşov prin Suceava-Bacău-Trotuş. Drumul podolian era Suceava-Dorohoi-Hotin. In fine venea drumul busarabesc sau muntenesc Suceava-Bacău-Brăila [2]).

In anul 1410 izbucni războiul între Polonia şi Ordinul Teuton din Prusia. Regele Ungariei interveni şi luă partea Cavalerilor căutând a atâţa totodată şi pe Vitold, Marele Cneaz al Lituaniei, contra vărului său, Regele Vladislav. Acesta ceru şi obţinu con-

1) Hurmuz. Doc. I, 2, pp. 228—228'

2) Haşdeu, Arh. ist. I, 1, pp. 130—132.

www.dacoromanica.ro

form actelor omagiale şi ajutor ostăşesc dela Alexandru cel Bun [1]), şi reuşi, înainte ca oastea ungară cu Voevodul Stibor trimis de Regele Sigismund în ajutorul Cavalerilor Teutoni, să poată a-i bate pe aceştia în lupta dela *Tannenberg* în 15 Iulie 1410.

Regele Vladislav se hotărî a face o coaliţie contra Ungariei cu Veneţia, Ţara Românească şi Moldova. Cu cea dintâi el nu reuşi, dar izbuti a încheia din nou un tratat de alianţă defensivă şi ofensivă cu Mircea anume contra Regelui Ungariei [2]). Deasemenea el obţinu ca Alexandru cel Bun, în actul său omagial, datat din Târgul de jos adică din Roman din 25 Mai 1411, să se lege anume contra Regelui Ungariei, îndatorîndu-se; „dacă vre-o dată Regele Ungariei va porni cu război contra Domnului Nostru Regele Poloniei, a năvăli în ţara Regelui Ungariei şi a ajuta pe Domnul nostru Vladislav, din toate puterile noastre", *iar dacă Regele Ungariei va porni cu război contra noastră Alexandru Voevod şi contra ţării mele, Domnul nostru Regele Poloniei, încă să fie obligat „a ne apăra şi a năvăli în ţara Regelui Ungariei"* [3]).

Cu aceasta ocazie Regele Vladislav printr'un act din acelaş an recunoaşte a mai datora un rest de 1000 de mărci din banii împrumutaţi de predecesorii lui, anume de Petru I, şi se obligă a-i restitui în termen de doi ani. In caz de neplată la termin Vladislav se obligă a da „Domnului Moldovei, *amicul său Alexandru*" Pocuţia cu oraşele Colomea şi Sniatinul pe care acesta, precum şi succesorii săi va fi în drept a le stăpâni până la plata suszisei sume [4]). Pocuţia fusese zălogită şi predecesorilor lui Alexandru cel Bun.

După termenile prieteneşti ale acestui act, după ajutorul ostăşesc dat de Moldova în războiul contra ordinului teuton şi mai ales după îndatorirea formală, din actul omagial din 25 Mai 1411, a Regelui Vladislav, de a apăra pe Alexandru cel Bun contra unei năvăliri a Regelui Ungariei, nu se poate decât reproba cu asprime călcarea îndatoririlor de către Regele Poloniei faţă de credinciosul său Vasal şi aliat Alexandru cel Bun, făptuită prin convenţiunea ce încheie în anul următor, la Lublau cu Regele Ungariei, duşmanul comun al triplei aliante moldo-munteano-polonă.

1) Scriptores resum. Cruniacarum, IV, 57.
2) Hurm. Doc. I, 2, p. 472.
3) Hurm. ibid. I, 2, p. 830.
4) Hurm. Doc. I, 2, p. 829.

www.dacoromanica.ro

In 21 Iulie 1411 Sigismund Regele Ungariei fusese ales și Impărat German și se hotărî a face pace cu Polonia. Spre acest scop trimise doisprezece magnați unguri cari se întâlniră cu doisprezece nobili poloni în Ofalu unde încheiară o trevă pe un an, până în 15 August 1412. Dar deja în 15 Martie 1412 avu loc o întrevedere la *Lublau* între Sigismund, Vladislav și Vitold în care se încheie pacea printr'un tractat secret prin care chestiunea Moldovei era rezolvată în următorul mod: Rezolvarea chestiunei însăși a dreptului și pretențiunilor reciproce de suzeranitate asupra Moldovei era amânată până la moartea unuia din ambii monarhi polon și ungur, după care se mai prevedea un laps de timp de cinci ani după care o conferință întrunită ad hoc trebuia, pe baza actelor reciproce, să decidă a căreia, din ambele puteri, sunt mai temeinice drepturile. Cu rezerva aceasta, până atunci, în mod provizor, Regele ungur, dintr'un sentiment de prietenie către Regele polon, nu se împotrivea obligațiunilor contractate de Domnul Moldovei către acesta, cu condițiune însă ca de câte ori Turcii vor năvăli în Ungaria sau Regele Ungarei va întrepinde o expedițiune contra lor, Regele polon, în urma unei înștiințări, să fie dator a obliga pe Domnul Moldovei a merge în ajutorul Regelui Ungur în persoană cu toată oștirea sa, sau în caz de boală, a trimite oștirea sa sub comanda unui demnitar al său. In cazul însă în care Domnul moldovan ar refuza a se supune acestei obligațiuni, ambii monarhi se indatoreau, „*cu toate învoelile intervenite între Moldova și Polonia*", a năvăli împreună asupra lui Alexandru cel Bun, a-l detrona și a lua Moldova în stăpânire, împărțind-o în două, în modul următor: partea de jos până la o linie trecând pe la Piatra, Huși și ajungând la Marea Neagră între Cetatea Albă și Chilia era destinată Ungariei, iară Moldova dincolo de această linie cu Cetatea Albă, Iași și Suceava trebuia să fie lăsată Poloniei, până la termenul stipulat printr'acest tractat secret, adică până la moartea unuia din monahi [1]).

Așa dar un an deabia după obligațiunea luată de a apăra pe Alexandru cel Bun, obligațiane fixată în actul omagial din 1411, contra tuturor inamicilor, și în special contra Regelui Ungariei, Regele Polon Vladislav nu se sfii, fără nici o remușcare și cu o serenitate de suflet uimitoare a se înțelege cu acest dușman al Domnului moldovenesc și chiar al său, nu numai spre a lovi pe

1) Hurm. Doc. I, 2, pp. 483—487.

www.dacoromanica.ro

vasalul și aliatul său, dar chiar cu scop de a împărți Moldova, călcând astfel datoriile cele mai sfinte ale unui suzeran.

Polonii au imputat adese ori Domnilor Moldovei călcarea jurămintelor lor, în cele mai multe cazuri pe nedrept dar nici o dată n'a fost o calcare mai vădită și mai nejustificată decât aceasta.

Este de presupus că Alexandru cel Bun n'a aflat despre acest tratat secret decât pe la finele domniei sale când se și hotărâ a rupe vechile relațiuni prietenești cu Polonia.

Deocamdată soarta ea însăși se însărcină a răzbuna pe ultragiatul Domn al Moldovei. Căci, în curând, simțind nu numai o remușcare de cuget dar dându'și și seama de greșala ce comisese, încheiând acest tractat contrar intereselor Poloniei, Vladislav căută a strânge și mai mult legăturile dintre el și Alexandru cel Bun. După ce acesta îi dădu din nou ajutor în trupe în 1414 contra ordinului teuton [1]), Regele Vladislav avu o întâlnire cu Alexandru cel Bun, în Mai anul următor, 1455, la Sniatin unde și unul și altul sosiră cu soțiile lor ambele Ana și cu o strălucită suită de demnitari. Domnul Moldovei prestă personal jurământul său de credință și se hotări ca actul omagial spre pururea aducere aminte, să fie păstrat în arhivele țării. După aceasta Alexandru cel Bun cu Doamna sa Ana invitară pe Regele Vladislav cu Regina Anna de Gilly și suita regească la un mare prânz, îi tractă în modul cel mai luxuos și oferi Regelui și Reginei daruri luxuoase și distribui daruri și Baronilor Regelui. In descrierea detaliată a cronicarului polon Dlugorz [2]) a acestui evenement Alexandru cel Bun apare ca stăpânul casei și oferă ospitalitatea și daruri înalților săi oaspeți. Aceasta nu se poate explica decât prin faptul că orașul Sniatin situat în Pocuția era considerat în drept, deși nu de fapt, ca teritoriu moldovenesc, de oare ce termenul de doi ani stipulat prin actul din 1411, trecuse și plata nu se făcuse, astfel că Alexandru cel Bun era în drept a stăpâni Pocuția zălogită prin surzisul act.

Pe timpul acestor fectivități sosiră la Suiatin trimiși ai Impăratului și Patriarhului din Constantinopole cu scrisori către Rege cerând ajutor contra Turcilor. Trebuie admis că aci cu această

---

1) Iohan v. Posilge in Script. Ber. Prusiae, III, 340.

2) Dluzossi Iohannis, Historia Poloniae, Ed. Sips. II, 367, literas pateutas dedit, quae in thesauro habeutur ad rei memoriam sempiternam. Deiude Regem ipsum et Aunam Reginam et omnes Barones et militarios Regios ed prandium invitaur, tractavit oppidare. Munera quoque notabilia Regi et Reginae obtulit. Sed inter primorer Regui Barones dona lorgiler distribuit.

www.dacoromanica.ro

ocazie s'a tractat şi chestiunea unirei ortodoxe cu acea catolică în vederea conciliului dela început din Constanţa [1]) (1414—1418) şi că

1) Ch. Auner, La Moldavie au concile de Florence, p. 7.

www.dacoromanica.ro

Regele a căutat să determine pe Alexandru cel Bun să trimeaţă şi el delegaţi la acest sinod, ce a şi făcut.

Bătrânul Mitropolit Iosif muri probabil în acest an încă. El pare a fi fost înmormântat la mănăstirea *Boiştea* pe care Domnul Moldovei, Ştefan II, fiul lui Alexandru cel Bun, o dărui poate tocmai pentru acest motiv, prin hrisovul din 6 Iunie 1446, mănăstirei Neamţului [1]), „mănăstirea vlădiciei mele" cum îi zicea răposatul Mitropolit şi unde până târziu, la Boiştea, era şi Chilia Vlădicăi Iosif [2]). In locul său Domnul şi Ţara aleseră pe Macarie. Acesta pleca în 1415 la Constantinopole spre a cere desigur binecuvântarea Patriarhului. Acesta însă, Eftimie nu numai refuză să-l primească şi să-l recunoască ca Mitropolit al Moldovei, dar nu-i dădu măcar voie ca să intre în capitală [3]). Patriarhul Eftimie fu aşa de neclintit în hotărârea sa încât nu se izbuti să dobândească recunoaşterea noului titular decât după moartea lui Eftimie, de către succesorul său Patriarhul Iosif carele întări pe Macarie pe la începutul anului 1418 ca Mitropolit şi-l trimise în Moldova. Macarie stătu dar la Constantinopol dela 1416—1418, neconfirmat, tocmai pe timpul sinodului din Constanţa. De acea se vede că Alexandru cel Bun, pe lângă delegaţii a zece oraşe moldoveneşti ce trimise la Constanţa în lipsa Mitropolitului Macarie, însărcină cu reprezentarea Moldovei pe fostul preot al Bisericei Moldovei, Grigore Tamblac, pe atunci Mitropolit al Chievului trimis la sinodul din Constanţa de Marele Duce al Litvaniei. Acesta sosi cu delegaţii Moldovei şi Ţării Româneşti şi ai Impăratului şi Patriarhului Constantinopolei în 19 Februarie 1418 la Constanţa. Această însărcinare a lui Tamblac şi cu reprezentarea Moldovei ar explica dece cronicele Moldovei zic că Alexandru cel Bun a fi trimis pe Mitropolitul ţării Tamblac la sinodul de Florenţa confundând însă sinodul acesta cu acela de Constanţa şi crezând că Tamblac ar fi fost Mitropolitul Moldovei pe când el era al Chievului şi fusese numai însărcinat de Alexandru cel Bun din cauza încurcăturilor Mitropolitului Macarie la Constantinopole şi cu reprezentarea Moldovei.

---

1) I. A. Grigoriu, Notiţe istorice asupra lui Iosif I Muşat, Bucureşti, 1898.

2) Anal. Acad. Rom. ser. II, tom. VI, secţia II, p. 60.

3) Nicolae Dobrescu, Contribuţiuni la ist-bis-rom. în secolul XV-lea, Bucureşti, 1907, pp. 12—14.

4) Der concilium si zu Constantz gehalten irt worden publicat în Augiburg în 1536 după un raport din 1417 a lui Richenthal, p. VI b şi LXXXVII şi Cronica lui Ulrich de Richenthal publicată de D. A. Sturdza, în Annal. Academ. Rom. ser. II, tom. XVI, pp. 97—106.

www.dacoromanica.ro

Cronicarul sinodului, Ulrich de Richenthal, numeşte pe reprezentanţii Sucevei Romanului, Iaşului, Hârlăului, Bârladului, şi altor târguri astfel de rău scrise că nu se pot recunoaşte. Şi Chilia a fost reprezintată după cum se află din altă sorginte [1]).

Sinodul dela Constanţa având însă de rezolvat chestiuni însemnate, care interesau de aproape tot apusul, unirea bisericei ortodoxe cu cea catolică rămase la o parte, iar delegaţii Moldovei se întoarse în ţară fără nici un rezultat de astă dată.

In anul 1418 muri Doamna lui Alexandru cel Bun, Ana. Ea fu înmormântată în 2 Noemvre în biserica zidită de soţul ei la mănăstirea Bistriţei unde mormântul ei se află până în ziua de azi [2]). Cu ea el avuse un fiu cu numele de Roman care murise însă înaintea mamei sale, şi o fată Vasilica, precum şi pe *Ilias*, născut în 20 Iulie 1409. Pe lângă aceşti copii legitimi îi se născuse din *Stana* un fiu ilegitim, în 1411, *Ştefan*.

In anul după moartea primei sale soţii Alexandru cel Bun se hotărî a se căsători din nou şi începu, spre acest scop, tratări cu curtea polonă în vederea unei căsătorie cu Principesa lituană *Ringala*, vara Regelui Vladislav şi sora Marelui Cneaz Vitold. Condiţiunile puse, pentru realizarea acestei uniuni fură aceleaşi de sigur, ca şi acele ce se constat la căsătoria proiectată între Bogdan III cel Orb cu Principesa polonă Elisabeta, adică întreţinerea unui Episcop şi preoţi catolici, medici şi o curte de servitori de ambele sexe de religia viitoarei sale soţii [3]). Ringala, păgână, îmbrăţoşase, ca şi vărul ei, credinţa catolică şi era chiar o catolică înfocată. Alexandru cel Bun primi aceste condiţiuni şi nu numai consimţi la sfinţirea unui Episcop catolic la *Baia*, dar se grăbi a zidi chiar în acest târg o frumoasă biserică catolică, a căreia ruine se văd până în ziua de azi, ca catedrală pentru noul Episcopat. Până acuma s'a admis greşit, pe baza naraţiunei minoritului Bandinus din 1646, că Domnul Moldovei ar fi zidit această biserică în anul 1410 pentru pretinsa prima sa soţie, catolica Margareta, care n'a existat şi nu e decât rezultatul unei confuziuni a călugărului minorit cu bunica lui Alexandru cel Bun, *Margareta-Muşata*. Ca prim Episcop la Baia fu sfinţit *Ioan de Ryza*, în 1419, care fusese desemnat deja pentru acest post de Papa Ioan XXIII

1) Hurmuzaki, Doc. I, 2, p. 497. Aci e greşit zis că ar fi vorba de un deputat „Kirila Moldavie".

2) N. Iorga, Inscript. d. Biser. Rom. I, p. 39.

3) Hurmuz. Doc. II, 2, p. 726.

www.dacoromanica.ro

în 1413, în urma cererei Regelui și Reginei Poloniei de a înființa o Episcopie catolică la Baia, dar care nu se știe în urma căror împrejurări nu fusese încă sfințit. El luă titlul de *„Episcopus Moldaviensis"* de oare ce Baia zisă de Sași *Molde*, pe latinește fu desemnată de „Civitas Moldaviensis" adică Târgul Moldovei [1]).

1) Constatat este că chiar din primul an al domniei sale Alexandru cel Bun era căsătorit cu Ana. Cf. Simeon Fl. Marian, Sfântul Ioan cel Nou, București 1805, p.p. 21, 37—37. Bandini care a vizitat Baia la 1646 pretinde a fi cetit pe o piatră următoarea inscripție: anuo 1410. Hoc templum in honorem B. M. V. dedicatum, ab illmo Alexandro Voyda Aedificatum est una cum monasterio moldavicen, cujus piae memoria conjunx Margareta, sub

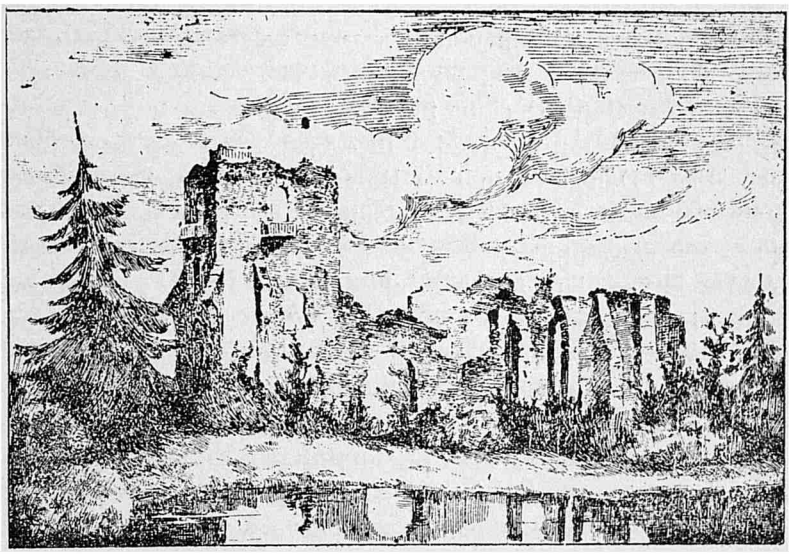

Ruinele bisericei catolice din Baia

forte babtismatis sefulta est. Requiercat in vitae aeternae resurrectionem amen. (Codem Bandunus, București 1895, pp. XII.) George Popovici Anul dela Martie în Moldova, București 1905, p. 18—20, nota 5, a observat deja foarte just că această inscripție nu e contimporană, ci o alcătuire conjecturală târzie. De altmintrelea observația cu care Bandini însoțește această inscripție cum că „sub quo baptisterio jacet Margaretha *tila vere gemma pretiosa Moldavicarum Eccleriarum fundatrix*" arată confuziunea ce face între pretinsa *soție* cu Margareta, bunica lui Alexandru cel Bun, adevărata cunoscuta întemeietoare a mănăstirei catolice la Siret în care își alesese chiar locașul de înmormântare unde de sigur a fost înmormântată. In anul 1410 nici nu exista încă la Baia biserica zidită de Alexandru. In bula papală din 7 August 1413 (Enbel, in Römische Quactalrchift, 1903, p. 189) Papa zice anume că la Baia există o biserică cu hramul *Sfintei Treimi „zidită de mai mult de niște*

www.dacoromanica.ro

Puțin timp după înființarea acestui Episcopat catolic căsătoria cu Ringala avu loc pe la începutul anului 1420. Aceasta n'a fost însă o uniune de înclinare, ci din combinație politică și dintr'o parte și din alta, și de acea fu desfăcută în curând.

Puțin timp după sevârșirea acestei căsătorii Moldova avu a înfrunta prima năvălire a *Turcilor,* de care ea fusese ferită până acuma, pe când Țara Românească încercase adese ori deja cerbicia acestor înfricoșați dușmani.

Mircea cel Bătrân, neobositul Voevod luptător al Țării Românești murise în vara anului 1418. Lui îi urmase fiul său Mihail. Dar în anul 1419 Dan, vărul său, care se afla la Constantinopole, concepu planul de al resturna, și câștigând favoarea Impăratului Manoil Paleologu obținu dela acesta o galeră cu care merse la Cetatea Albă unde îl așteptau partizanii săi. Aceasta dovedește că Alexandru cel Bun, de sigur în urma intervențiunei lui Manoil, luase partea lui Dan primindul în orașul său și pe acesta și pe fugari. De aci Dan porni în Țara Românească unde reuși a învinge și ucide pe vărul său Mihail cu ajutorul Turcilor, supunându-se acestora și îndatorindu-se a plăti tribut. Regele Poloniei înștiință pe acel al Ungariei pe la finele lui Iulie 1420 [1]) despre aceste evenimente și despre atacarea Turcilor cu o flotă foarte mare a Castelului Cetatea Albă: Alexandru cel Bun, înspăimântat, trimise după grabnic ajutor, trei stafete una după alta, în 26 Mai, 24 Iunie și 25 Iunie 1420, la Regele Vladislav. Acesta plecă întradevăr cu oaste în ajutorul său dar se opri în Rusia unde era și vărul său, marele Cneaj Vitold, gata a merge în ajutorul Domnului Moldovan dacă ar fi fost strimtorat prea tare de dușmanii săi. Domnul Moldovei reuși însă a respinge atacul Turcilor și fără ajutorul Polonilor [2])

---

catolici" cea ce dovedește că aci nu e vorba de biserica lui Alexandru cel Bun și a doua că aceasta nu era încă zidită căci altfel ar fi fost menționată de sigur. Dar tot atât de cert este că biserica a cărei ruine se văd la Baia a fost zidită de Alexandru cel Bun. Aceasta o afirmă categoric al doilea Episcop catolic din Baia, Petru Csipser, din 28 Noembrie 1452 (Enbel, o. c.) zicând că biserica catedrală a fost zidită altă dată de Alexandru Voevod. Se poate cum presupune C. Auner, în Episcopia de Baia Revista Catolică. București, 1915, No. 1, p. 127, că Franciscani după repararea bisericei din Baia la 1551 și dărâmarea desăvârșită a bisericei din Siret la 1551, ei să fi adus de acolo moaștele Margaretei și tot atunci să fi așezat și epitaful găsit de Bandini în care e pus greșit 1410 în loc de aproximativ 1418 și tot greșit soția în loc de bunica lui Alexandru cel Bun.

1) Prochaska p. p. 487; Caro, Liber canc. I, p. p. 300-393: cf. Thurocz p. p. 231-232.

2) Ulianicki, p. 25.

www.dacoromanica.ro

Aceasta este prima năvălire cunoscută a Turcilor în Moldova.

Polonia fu înspăimântată de acest atac și în anul 1421 guvernorul Poloniei Ghedigold, fu trimis de Vitold, solicitat se vede de Alexandru cel Bun, cu un mare număr de meșteri și lucrători, cu care cu lemne și piatră, spre a reface și întări castelul cea ce se sevârși într'o lună. Această particularitate este raportată de călătorul fransez Guillebert de Launay carele sosi tocmai atunci la Cetatea Albă după ce se întâlnise cu Alexandru cel Bun la satul Rohotin pe Cozia [1]).

In curentul acestui an, 1421 Doamna Ringala, convingându-se că toate silințele ei de a converti pe soțul ei la catolicism erau zadarnice, însărcina pe Ioan de Riza, Episcopul catolic din Baia, cu mijlocirea, pe lângă curia papală, a desfacerei căsătoriei pe motivul că ar fi înrudită în gradul al treilea cu soțul ei. Și în adevăr ea era înrudită prin alianța cu soțul ei prin căsătoria vărului ei primar, Iurg Koriatovici, decedatul Domn al Moldovei, cu mătușa lui Alexandru cel Bun, sora tatălui său Roman [2]). Suplica Episcopului este datată din 1 Iulie 1421. Papa Martin V încuviință cererea și desfacerea căsătoriei se făcu pe la finele anului. Alexandru cel Bun, în numele său și al fiului său Iliaș, prin actul din 13 Decembre 1421 [3]), făcu donațiune foastei sale soții orașul Siret și Volovățul, lângă Rădăuți cu dreptul de a le stăpâni până la moarte, cu tot venitul lor, îndatorîndu-se a-i mai plăti deosebit 600 de galbeni sau ruble de aur, jumătate la Sân Petru și jumătate în ziua nașterii lui Hristos. In caz de plată neregulată Regele Vladislav era în drept, conform modului de împlinire, din acele timpuri, a datoriilor supușilor străini, mod cam nedrept, dar în

---

1) Hăsdeu, Arch. ist. I, 1, pp. 129—130.

2)

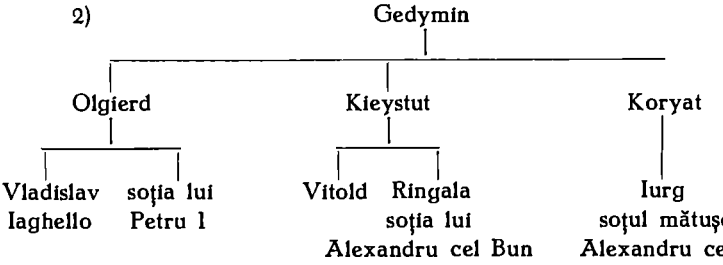

3) Hurm. Doc. I, 2, p. p. 833—835 unde lipsesc ziua și luna, indicat fiind numai anul 6929. In inventariul lui Rykaczowski în Hăsdeu, Arh. ist. II, p. 49 e pus anul jud. 1421 ziua Sfintei Lucia adică 13 Decemvrie. Vezi și Mihai Costăchescu, Documente Moldovenești, Iași, 1931. 141—143.

www.dacoromanica.ro

orice caz foarte expeditiv şi eficace, a încasa aceşti bani, până la deplina achitare, dela negustorii şi locuitorii moldoveni pe cari îi va prinde în Polonia.

Dacă Domnul Moldovei în loc de a da Baia, unde se afla Episcopul Ryza, confesorul Ringalei de sigur, şi unde zidise în vederea acestei căsătorie măreaţa biserică catolică, puse Siretul la dispoziţia fostei sale soţii, cauza este proximitatea Târgului Siretului de Polonia. Din faptul că Episcopul din Baia se adresă direct Papei, fără intervenţia Episcopului Catolic din Siret, arată că deşi la început, când fu înfiinţat Episcopatul dela Siret, îi se supusese întreaga Moldovă, în curând eparhia fu restrânsă şi Episcopia înfiinţată la Baia fu pusă sub directa atârnare de curia papală.

Curând după desfacerea căsătoriei Ringalei Alexandru cel Bun se însură pentru a treia oară cu *Marina* [1]) fiica lui Marin. Cu ea avu, în 1422 [2]) pe *Petru II* apoi pe Alexandru [3]) care muri înaintea tatălui său. *Bogdan II,* [4]) tatăl lui Ştefan cel Mare, Ana [4]) şi Chiajna [5]) care trăia încă pe timpul nepotului ei Ştefan cel Mare.

Afară de aceşti copii legitimi el mai avu, pe lângă fiul său ilegitim Ştefan un al doilea fiu ilegitim Petru zis *Petru III Aron.*

Cu toată despărţirea lui Alexandru cel Bun de Ringala relaţiunile sale cu Regele Vladislav urmează a fi din cele mai prieteneşti. Acesta reîncepând în 1422 războiul cu ordinul teuton Alexandru trimise în ajutor lui Vladislav un corp de 400 de călăreţi moldoveni sub comanda spătarului *Coman* cari se ilustrară sub zidurile cetăţii *Marienburg* de lângă Marea Baltică. Atacaţi fiind de un corp de cavaleri cari ieşiră din cetate, Moldovenii se prefăcură că fug până ce, ajunşi la o dumbravă, se pedestriră şi începură a săgeta în caii Teutonilor. Aceştia apucară la fugă spre cetate, urmăriţi de Moldovenii cari încălecase iarăşi şi ajungându-i omorâră şi prinse mulţi din ei înainte de a fi reintrat în zidurile cetăţii. Moldovenii duseră pe prinşi înaintea cortului unde se afla

---

1) Melchisedek în Rev. p. ist. arch. şi filol. anul II, vol. I, p. 32, nota. Citată ca soţia lui Alexandru cel Bun într'un epitaf din 1429.

2) Letopiseţul dela Bistriţa şi Mihai Costăchescu, Documente Moldoveneşti Iaşi, 1931. pag. 248.

3) Hăjdeu, Arh. ist. I, 1, p. 122

4) Pomelnicul dela Bistriţa şi Bogdan, Documentele lui Ştefan cel Mare, Bucureşti, 1913, II, p. 152 şi urm.

5) Rev. p. ist. Arch. şi fil., VII, pp. 368—369 şi Bogdan, Documentele lui Ştefan cel Mare, Bucureşti, I, p. 148.

www.dacoromanica.ro

Regele Vladislav care îi lăudă mult pentru această vitejie [1]). Acest război se sfârşi prin învingerea ordinului care fu silit a iscăli tractatul dela lacul de Mielno din 27 Septemvrie 1422.

Doi ani după aceasta, în anul 1424, Impăratul bizantin *Ioan VIII Paleologul*, întorcându-se din apus, trecu prin Moldova la Chilia unde ajunse prin Octombrie unde'l aşteptau triremele greceşti care îl duseră la Constandinopole. Este sigur deşi n'avem ştiri că prin trecerea sa prin Moldova, a trebuit să fie întâmpinat de Alexandru cel Bun. Probabil cu această ocaziune Impăratul bizantin dădu lui Alexandru cel Bun, după cum raportează Principele Cantemir [2]) diadema regală şi titlul lui Despot. Tot în legătură cu trecerea lui Paleologul prin ţară trebuie pusă povestirea după care el ar fi dat Mitropolitului Moldovei sacos şi mitră şi ar fi trimis apoi două icoane: una a Sfintei Fecioare pentru Mitropolit, alta a sfintei Ana pentru Doamna lui Alexandru cel Bun Marina [3]). Tot cu această ocazie tradiţia mai adaogă că i'ar fi declarat autocefalia bisericei moldoveneşti cea ce nu corespunde adevărului istoric [4]).

In toamna acestui an, 1424, curţile Moldovei şi Poloniei se înrudiră din nou prin căsătoria Principelui moştenitor *Ilias* — căci primul născut Roman murise pela 1418 — cu *Manca* sau cu numele ei catolic după botez *Maria* sau *Marinca* sora *Sofiei*, a patra soţie a Regelui Vladislav [5]). Manca şi Sofia cu numele ei Sonka erau ficele lui Andrei Oligmondovici [6]). după unii, după alţi istorici [7]) ale lui Ioan de Chiev. Ghedigold, Guvernatorul Podoliei, acela care făcuse reparaţiile Cetăţii Albe, după asedierea ei de Turci, aduse mireasa la Suceava Sâmbătă în 23 Octomvre şi cununia se făcu a doua zi, duminică [8]).

---

1) Cronica lui Ureche. Dlugosz, I, II, 461 Kromer 286.

2) Descriptio Moldaviae, p. 36 dar care pune acest fapt greşit pe timpul sinodului dela Florenţa.

3) Minunile Maicei Domnului, tipărite la Neamţ în 1847, pp. 148—149 şi Melchisedek. Cronica Romanului I, pp. 87—88.

4) Melchisedek, o. c. pp. 91—100.

5) N. Iorga, Gesch. d. r. Volk. I, p. 310 greşeşte susţinând că Marinca ar fi fost sora soţiei tânărului Vladislav, adică nu a Regelui Vladislav II Iaghello, ci a fiului său, viitorul Rege Vladislav III, căci acesta este fiul lui Vladislav II din Sofia şi s'a născut deabea în anul 1424, adică tocmai în anul când mătuşa sa Marinca, se cunună cu Ilias.

6) M. Saranjevici, Istoria, 330.

7) M. V Krizek, Dèjiny nàrodu slovanskych, Tabir, 1871, t. XV.

8) Bogdan, Cronice Inedite, letopisetul dela Bistriţa, p. 50 care greşeşte susţinând ca aci ar fi vorba de Ghedeon, diacul, în loc de Ghedigol.

www.dacoromanica.ro

Aceste dese legături matrimoniale dintre ambele curți moldovană și polono-lităvană, căsătoria lui Petru I și a fratelui său Ștefan I cu surora și ruda Regelui Vladislav, acea a lui Alexandru cel Bun cu Ringala, și aceasta a lui Iliaș cu Marinca dovedesc neapărat că Domnii Moldovei au trebuit să vorbească leșește sau rutenește, prin petrecerea lor, înaintea urcării lor pe tron, în Polonia. Desigur că și mare parte din boierimea de frunte a Moldovei își făcea de pe atunci cum se constată mai târziu parte din instrucția lor în Polonia sau avea cel puțin dascăli din Polonia.

In Mai 1426 Dan II, Domnul Țării Românești, fusese silit de Radu Praznaglava cu ajutorul Turcilor a se refugia la Regele Sigismund. Puțin norocosul său vasal acuză atunci pe lângă suzeranul său pe Alexandru cel Bun că ar fi aliat cu Radu, uniți amândoi cu Sultanul. Impăratul Sigismund se grăbi a comunica această știre lui Vitold și apoi și Regelui Vladislav. Marele Cneaz al Litvaniei îi respunse și comunică idea că Alexandru cel Bun ar trebui înlăturat de o întreită alianță ungaro-polonă-litvană [1]).

Deocamdată Sigismund se hotărî a întreprinde o expediție spre a restabili pe Dan în Țara Românească și ceru spre acest scop și ajutoare din Polonia și din Moldova conform tractatului dela Lublau pe care încă probabil Domnul Moldovei nu-l cunoștea. Vladislav trimise cinci mii de călăreți sub conducerea lui Cobilenic Grimalic cari intrară în Moldova și de aci merse împreună cu Alexandru cel Bun cu oastea sa la Brăila. Aci așteptară însă în zadar două luni chiar peste termenul fixat de Regele Ungariei fără ca acesta să sosească și se întornară fiecare în țara lui.

Cu toate aceste expediția proiectată ungară avu loc în Aprilie 1427 și Dan II fu restabilit. Prin August 1428 el fu înlocuit de vărul său, Dan III, fiul lui Mircea cel Bătrân [2]), cu ajutorul Turcilor. In curând însă noul Domn muntenesc se împrieteni cu Sigismund. Acestuia îi se redeșteptară bănuielile față de Alexandru cel Bun și, cu ele, dorind a-l scoate din domnie conform învoielei dela Lublau. De acea, în 1428 încă, el trimetea o solie la Vitold, spre a-i comunica că nu va veni nici odată la întrevederea proiectată la Luck dacă Vladislav nu se va îndatori să-l ajute contra voevodului Moldovei [3]).

---

1) Caro, Liber caucel., I, p. 481—2.

2) C. Kogălniceanu, Tabloul genealogic și cronologic al Basarabilor, București, 1912, pp. 9—11.

3) Prochaska, pp. 804—5.

www.dacoromanica.ro

In anul următor, 1429, relațiile dintre Sigismund și Dan III deveniră și mai prietenești în urma încheierii păcii pe trei ani între Unguri și Turci.

Dacă dela moartea lui Mircea cel Bătrân nu se mai vorbise de Chilia și malul Dunării de jos, de aci începe de a fi des pomenită în izvoarele timpului această chestiune. Domnul muntenesc se unește cu Impăratul Sigismund spre a pune în discuțiune, cel din urmă, pe lângă prescripțiunile din tractatul din Lublau, și posesiunea Chiliei iară cel d'întâi Chilia și așa zisele hotare băsărăbești nevoind a recunoaște noua graniță stabilită de tatăl său Mircea cel Bătrân cu Alexandru cel Bun în urma cucerirei de către acesta a Chiliei și a malului Dunări de jos.

Sigismund crezu momentul favorabil spre a aduce la îndeplinire unul din planurile sale favorite. In 1427, el chemă pe cavalerii Teutoni în ajutorul său la Dunăre și le oferise așezări aice spre a putea stăpâni prin ei *„Dunărea până la Mare"*. La 1428 el reinoise ofertele sale către Teutoni și-i stabilise sub Banul *Klaus de Redwitz,* pentru un timp la Severin[1]). Acum se gândea să le dea Chilia. De aceea, la 25 Ianuarie 1429, sosind la conferința din Luck, pe lângă celelalte chestiuni pentru care începu negocierile cu Vladislav și Vitold, ca ridicarea Litvaniei la rangul de regat, propuse hotăriri foarte însemnate care fură primite, în privința lui Alexandru cel Bun. Antâi se decise ca o comisiune de anchetă ungaro-litvano să vie de Sft. Gheorghe în Moldova spre a se pronunța în afacerea unor hotare ale Moldovei și a doua ca Chilia să fie încredințată lui Sigismund[2]). Aceasta din urmă pretenție o aflăm din scrisoarea lui Sigismund adresată din Presburg în 17 Aprilie 1429 Marelui Maestru al Ordinului Paul de Russdorf. Sigismund îi comunică că s'a înțeles la Luck cu Vitold ca Chilia să-i fie încredințată si-l invită a'și găti frații și soldații ca să nu zăbovească *„Dacă Chilia ne va fi dată așa pacinic"*. In caz contrar se vede că Impăratul era decis a cuceri cu forța. Alexandru cel Bun aflând desigur de aceste intențiuni făcu în vara lui 1429 o palisadă la gura Chiliei „pentru ca corăbiile să nu mai poată sui pe Dunăre". Douăsprezece corăbii se loviră de palisadă; una se înecă iar celelalte

1) Ign. Aurelius Fessler, Geschichte von Ungarn, Leipzig 1869—1874, vol. II., pp. 373—4.

2) Prochaska, p. 830.

www.dacoromanica.ro

veniră la Cetatea Albă[1]). Aflând aceasta Sigismund scrise în 30 August lui Vitold ca să stăruie pe lângă Vladislav ca să facă pe Alexandru, conform uzului stabilit, să ridice obstacolele făcute la gura Dunării şi să lase să intre liber corăbiile în Dunăre.

Apropiându-se termenul de Sf. Gheorghe prevăzut la conferinţa din *Luck* pentru cercetarea diferendului moldo-muntean în privinţa graniţei, Alexandru cel Bun făcu cunoscut Regelui Vladislav refuzul său de a trimite soli la întrunirea fixată la Troky la Sf. Gheorghe şi de a primi mediaţiunea lui Vitold [2]). El se răzgândi însă şi trimise soli la Troky cu dovezile despre drepturile Moldovei asupra Chiliei şi hotarele băsărăbeşti dar persistă a refuza mediaţiunea lui Vitold. De asemenea sosiră şi Vitold şi Mareşalul lui Vladislav. Solul Ungariei însă şi acel al Tării Româneşti nu veniră. Vitold decise, ca până la pronunţarea sentinţei, „Domnul Moldovei ar trebui să remâie în stăpânirea pacinică şi liniştită a castelului Chilia şi pământurilor stăpânite de dânsul [3]).

In curând după aceasta întrunire dela Troky sosiră în fine la Vitold secretarul litvan Maldrzik, un sol unguresc şi doi „Valachi basarabeni" cari aduceau o descriere a hotarelor şi locurilor ocupate, cum susţineau, de Voevodul Moldovei şi luate dela Basarabeni. Regele Ungariei cerea ca Marele Cneaz să adaoge o solie proprie „spre a vedea acele certe de hotare, pentru care e discuţiune între Basarabeni şi Moldoveni". Vitold, supărat şi de faptul că Alexandru cel Bun refuzase mediaţiunea sa şi de acela că Sigismund nu trimisese nici un reprezentant la Troky îi respunse că se consideră ca deslegat de orice îndatorire. Faţă de Vladislav, el se plânse de neconsecinţa Domnului Moldovei şi-i ceru a fixa hotarele conform cu deciziunile din Luck şi învoielile anterioare[4]).

Văzând Impăratul Sigismund că în modul acesta nu va izbuti nici a scoate pe Alexandru cel Bun din domnia Moldovei nici măcar a pune mâna pe Chilia, el aţiţa contra lui pe Domnul Ţării Româneşti. Dan III, care era susţinut şi de Turci, cărora consimţise a le plăti tribut, trecu, în 1429 graniţa, cu Munteni şi Turci şi năvăli în Moldova. Neputând reuşi a cuceri Chilia el se mulţumi a prăda teritoriul acestei cetăţi în lung şi în larg, împărţind oastea sa în patru. La întoarcere în Muntenia Alexandru

1) Prochaska, pp. 859—60
2) ibid. pp. 841—2.
3) Prochaska, pp. 908—10.
4) Ibid. p. 854 şi urm.

www.dacoromanica.ro

cel Bun surprinse oastea sa şi ucise mulţi din ea. Astfel se sfârşi prima încercare a Muntenilor de a redobândi Chilia cucerită de Moldoveni [1]). Nici Regele Ungariei nu'şi ajunge scopul.

Alexandru cel Bun se plânse după această agresiune a vasalului său, Domnul Munteniei, Impăratului Sigismund care nici nu respunse, şi lui Vladislav care adresă acestuia o lungă notă în care îi expuse toate uneltirile sale nedrepte contra Domnului Moldovei. Prin aceasta îi arăta cum Polonii şi Moldovenii aşteptase în zadar pe Unguri în 1426 la Brăila; cum Sigismund ceruse Poloniei să atace pe vasalul său nevinovat; cum la Luck, el, Vladislav, a pus la o parte tot ce suferise şi a venit să negocieze cu Sigismund, care, în locul chestiunilor însemnate ce le anunţase, ridică afacerea ajutorului contra lui Alexandru; cum s'a prefăcut, neizbutind nici acum, că iartă pe Domn, dar a voit ca Marele Cneaz să decidă ca arbitru în afacerea diferendufui cu privire la Chilia şi teritoriile băsărăbeşti; cum s'a fixat termenul de Sf. Gheorghe la Troky dar el n'a trimis soli; cum, deşi, după deciziunea lui Vitold, până la pronunţarea sentinţei, Domnul Moldovei trebuia lăsat în liniştita stăpânire a Chiliei şi pământurilor stăpânite, Dan le-a atacat cu armele; şi în sfârşit cum suzeranul provocatorul, Impăratului, n'a dat nici un răspuns lui Alexandru [1]).

Copie depe această notă fu comunicată şi lui Vitold care, în răspunsul său, căutând a se scuza pe dânsul şi pe Sigismund declară vărului său limpede că, dacă discuţiunea asupra acestor chestiuni ar duce la război, *el nu l-ar putea ajuta contra Impăratului,* care ar avea cu el dreptatea.

De Crăciun a acestui an, 1429, avu loc însă o nouă întâlnire la Luck, a Regelui Vladislav şi Vitold cu Sigismund. Acesta propuse lui Vladislav ca, conform tocmelelor şi legăturilor făcute de dânsul mai înainte şi întărite prin jurământ, pe cari le şi produse în original, să alunge pe Alexandru cel Bun de pe tronul Moldovei împărţind această ţară conform condiţiunilor stipulate. Vladislav întâmpină, în prezenţa mai multor boieri moldoveni trimişi ca soli din partea lui Alexandru cel Bun, că nu e drept a se scula împotriva Moldovenilor, cari sunt creştini şi ascultători de Regatul Poloniei, fără o cauză justă, de oare ce învinuirea adusă lui Alexandru cel Bun că n'ar fi dat ajutor contra Turcilor nu era îndreptăţită de oare ce el cu oastea sa ar fi aşteptat cu corpul polon în zadar două luni oastea ungară la Brăila [2]).

1) Prochaska, pp. 908.—10.
2) Dlugosz, ad ann. 1429.

www.dacoromanica.ro

Deşi dar Alexandru cel Bun avu ocazia de a se convinge de astă dată despre statorniciea şi prietenia lui Vladislav faţă de dânsul, în anul 1430, schimbă brusc orientarea politicei sale de până atunci, trecând cu totul în apele litvane. Motivele ale acestei schimbări nu ne sunt cunoscute. Dar este evident că Domnul Moldovei atât de cumpătat a trebuit să aibe motive serioase spre a rupe nişte legături intime şi vechi de peste 30 de ani cu Regele Vladislav. Şi poate că Vitold care tindea la deslipirea Litvaniei de Polonia să-i fi destăinuit cu această ocazie tratatul secret dela Lublau şi că motivul principal al acestei schimbări, să fi fost temerea, deşi Vladislav dăduse dovezi de statornica sa prietenie la ultima întâlnire din Luck, în faţa delegaţilor moldoveni, despre atitudinea şovăitoare a bătrânului Vladislav care să propue pe urmă lui Sigismund, în adevăr alianţa sa contra Moldovei în schimb pentru servicii contra ordinului teutonic, dar nu avu noroc. Acesta nu primi de astă dată propunerea denunţând-o Cavalerilor [1]). Pe lângă această bănuială, după cum se vede justificată deciziunea luată de Domnul Moldovei a fost de sigur înrîurită şi de chestiunea Pocuţiei amanetate. Deşi Vladislav nu plătise la termen suma împrumutată Alexandru nu intrase încă conform condiţiunei stipulată în stăpânirea acestei provincie. El se hotărâ dar cu această ocazie să pună stăpânire pe Pocuţia amanetată. De aceasta profită de desbinarea iscată între Vladislav şi Vitold şi făgădui acestui sprijin primind şi un predicator husit în statele sale [2]).

In zadar trimesese Regele Vladislav lui Alexandru o scrisoare datată din 6 Aprilie 1431 în care îi atrage atenţia asupra pericolului ce-l aduce noua sectă citând exemplul Boemiei, o provincie odinioară înfloritoare, azi o ruină arătând că scopul mişcării husitice nu e propovăduirea unei dogme, ci jaful după aţâţare la discordie şi război civil şi-l rugase deci să stăpânească răul încă în sământă. Alexandru nu numai nu dădu urmare acestei rugăminte, ci porunci tuturor dregătorilor săi, sub anumite pedepse ca nu cumva să maltrateze pe predicatorii husiţi ci din contră să-i lase liberi a provădui. Domnul Moldovei în pornirea sa contra Regelui polon afară de mo-

1) Lewicki, Anatol, Index actorum saeculi XV ad res publicas Poloniae spectantium, Cracovia, 1888, p. 200.

2) Lewicki, A. Coden epitolani saeculi decimi quinti, Cracovia, 1891 şi 1894, I, pp. 254—5; 267—9; 284—6; 305—6.

www.dacoromanica.ro

tivele politice mai invoca şi faptul că acesta căuta să stăpânească religiunea ortodoxă [3]).

Vitold avea de gând să dobândească separarea definitivă a Lituaniei de Polonia şi ridicarea ei la rangul de Regat. Ştiind că găsea încă un obstacol în oligarhia catolică din Polonia, al cărei suflet era Zbigniev Olesnicki, episcop de Cracovia, el favoriză pe ortodoxii din provinciile sale şi se baza pe sprijinul lor [1]). Vitold muri însă în acel an încă, în 1430, în Octombre înainte de a fi pus planul său în execuţiune. Dar succesorul său Svidrigailo, deşi era fratele Regelui Vladislav, continuă politica de emancipare a predecesorului său Viltold şi declară război Poloniei. Pe când însă Vladislav atacă, în 1431, cetatea Luck, Alexandru cel Bun năvăli în Podolia şi în Rusia jefuind ţinuturile Cameniţei, Haliciului şi al Sniatinului. Pe când se întorcea însă spre Moldova ducând mari prăzi de oameni de vite şi altele de tot felul, oastea Moldovenească, fu surprinsă de oastea trimisă în grabă de Vladislav, îndată ce primi vestea despre această năvălire sub comanda lui Teodoric Mihail de Muszilo şi a fraţilor de Buczacz. Aceştia pune pe Moldoveni pe fugă ucigând şi prinzând mulţi din ei şi le luară toată prada înapoi. Alexandru cel Bun însuşi, nu scapă şi el decât prin fugă, după cronicarii poloni cari greşesc însă adăogând că el sar fi îmbolnăvit de supărare şi ar fi murit în curând după aceasta [2])

Alexandru cel Bun mai trăi încă până la 1 Ianuarie 1433 şi mai luă parte şi la noua campanie litvană, din 1432.

Căci deşi Svidrigailo, după ce fusese silit a încheie o trevă, în Septemvrie 1431 cu Vladislav, fu alungat în 1432, de Sigismund, Starodubiky, fratele lui Vitold, ocupă tronul litvan sub suzeranitatea Poloniei. Puternicul duce din Podolia însă, Fethko de Ostrog, se răsculă contra noului Mare Cneaz primind ajutor şi dela Alexandru cel Bun [1]). Fethko reuşi a ocupa pentru Svidrigailo mai multe castre, de unde alungă pe supuşii Regelui polon. Dar Svidrigailo nici de astă dată nu fu mai norocos. Cre-

---

3) Monumenta medii aevii hist. res gestas Pol. ill. vol. VI. Cracovia 1882 p. 1501 în C. Auner, Episcopia de Baia, Revista Catolică, Bucureşti, 1915, No. 1, p. 10.

1) Lavisse et Bambaud, Histoire Générale, III, pp. 764 şi urm.

2) Dlugosz, Lib. 11, ad. ann. 1431.

1) Dlugosz, XI, 618.

www.dacoromanica.ro

dinciosul său duce Fethko perdu bătălia şi el însuşi, năvălind în Litvania, e bătut şi alungat din nou de Sigismund.

Alexandru cel Bun pare a fi fost mai norocos de astă dată reuşind a pune mâna dacă nu pe toată dar desigur pe o parte a Pocuţiei pe care o stăpâni până la moarte. Este exact că cronicele polone nu vorbesc decât de o năvălire în Pocuţia ci nu de cucerirea acestei ţări, dar aceasta rezultă din diferite consideraţiuni. Astfel Ştefan cel Mare, cucerind la rândul său, Pocuţia, anunţând această cucerire starostelui Liovului zice că a *reocupat ţara bunicului său* [1]). Apoi din actul din 1433 prin care Ştefan II fiul lui Alexandru cel Bun, renunţă la Pocuţia, rezultă în mod deslusit cum că Pocuţia, la redactarea actului, se afla în stăpânirea Moldovei [2]).

Lui Alexandru cel Bun dar pe lângă cucerirea Chiliei şi a teritoriului băsărăbesc îi reveni tot lui a fi primul Domn care puse stăpânire pe Pocuţia care îi fusese amanetată nu numai lui dar şi predecesorilor săi începând cu unchiul său Petru I din care nici unul însă, deşi Polonia nu înapoiase banii împrumutaţi, nu aduse la îndeplinire această zălogie.

La sfârşitul acestui an sau mai exact la începutul anului viitor chiar în ziua de 1 Ianuarie 1433 înţeleptul Domn închise ochii în vârstă de cel mult 60 de ani, după o rodnică si lungă domnie de aproape treizeci şi trei de ani.

Alexandru cel Bun a fost, de sigur, după Ştefan cel Mare, cel mai însemnat Domn al Moldovei şi în toate privinţele de şi în contrast cu viteazul şi războinicul său contemporan din Ţara Românească Mircea Cel Bătrân, un Domn pacinic, blând şi bun, un vrednic soţ al acestuia.

El este înmormântat la mânăstirea Bistriţa.

SFÂRŞIT

In curând va urma Istoria Veche a Ţării Româneşti

---

1) N. Iorga, Chilia şi Cetatea Albă, p 287; u er *het seynes Grossfaturg* Lauth Ingenskomen.

2) Hurmuz. Doi. 1, 2, p. 848: Terra vero, quae Pocutie nominatur, ut jam pui ur nobis obvedivit et cum terminis suis antiquitus nostra erat, ita nune quoque ad nos pertineat. Aceste cuvinte dovedesc cum a arătat deja Kaluzniaki (nota 3) ca Poculia era pe atunce moldovenească, cucerită de Alexandru cel Bun.

www.dacoromanica.ro

Lei 200

www.dacoromanica.ro